

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA SPRÁVNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nabývání státního občanství ČR

Nikola Brejlová

2014

Plzeň

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

STUDIJNÍ PROGRAM: M6805 právo a právní věda

STUDIJNÍ OBOR: právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

NÁZEV PRÁCE:	Nabývání státního občanství ČR
AUTORKA PRÁCE:	Nikola Brejlová
VEDOUCÍ PRÁCE:	JUDr. Václav Henych
MÍSTO A ROK:	Plzeň, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: *Nabývání státního občanství ČR* vypracovala samostatně, pod vedením JUDr. Václava Henycha, za použití uvedených pramenů, které jsem vyznačila způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne

Nikola Brejlová

Prostor pro vložení oficiálního zadání diplomové práce v tištěné verzi.

Prostor pro vložení oficiálního zadání diplomové práce v tištěné verzi.

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce JUDr. Václavu Henychovi za vedení diplomové práce a za odborné rady a připomínky, které mi během jejího zpracování poskytl.

Seznam nejčastěji použitých zkratk:

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

SR – Slovenská republika

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSFR – Česká a Slovenská Federativní Republika

FO – fyzická osoba

ZSO – zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů

ZNPSO – zákon ČNR č. 40/1993 Sb., o nabyvání a pozbyvání státního občanství ČR, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	1
1. kapitola – Obecně o státním občanství	3
1.1. Pojem státního občanství	3
1.1.1. Právní povaha pojmu státního občanství	5
1.1.1.1. Státní občanství jako subjektivní veřejné právo	6
1.1.2. Rozdíl mezi pojmy státní občanství, státní příslušnost a národnost	9
1.2. Obecně o způsobech nabývání státního občanství	11
1.3. Obsah státního občanství ČR	11
1.4. Právní úprava státního občanství ČR	15
1.4.1. Prameny právní úpravy státního občanství ČR	16
1.4.1.1. Právní úprava státního občanství ČR na mezinárodní úrovni	16
1.4.1.2. Vnitrostátní právní úprava státního občanství ČR	20
2. Kapitola – Historický vývoj nabývání státního občanství na našem území	23
2.1. Rakouské občanství v letech 1811 – 1918	23
2.1.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání rakouského občanství dle ABGB	24
2.2. Československé státní občanství v letech 1918 – 1949	26
2.2.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání československého státního občanství v letech 1918 – 1949	31
2.2.1.1. Narozením	31
2.2.1.2. Sňatkem	32
2.2.1.3. Legitimací dítěte	32
2.2.1.4. Udělením	33
2.2.1.5. Opcí neboli volbou	34
2.3. Československé státní občanství v letech 1949 – 1968	36
2.3.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání československého státního občanství v letech 1949 – 1968	37
2.3.1.1. Narozením	37
2.3.1.2. Sňatkem	38

2.3.1.3. Udělením _____	38
2.3.1.4. Přímo ze zákona – osoby maďarské a německé národnosti _____	39
2.4. České a československé občanství v letech 1969 – 1992 _____	40
2.4.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání českého, resp. československého občanství v letech 1969 – 1992 _____	43
2.4.1.1. Narozením _____	44
2.4.1.2. Uzavřením manželství _____	45
2.4.1.3. Opcí neboli volbou _____	45
2.4.1.4. Udělením _____	46
2.4.1.5. Navrácením podle zákona č. 88/1990 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbývání československého státního občanství _____	47
2.5. České státní občanství v letech 1993 – 2013 _____	48
2.5.1. Úprava státního občanství podle zákona č. 40/1993 Sb. (ZNPSO) _____	49
2.5.2. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání českého státního občanství dle ZNPSO, ve znění pozdějších předpisů _____	50
2.5.2.1. Narozením _____	50
2.5.2.2. Osvojením _____	51
2.5.2.3. Určením otcovství _____	51
2.5.2.4. Nalezením na území ČR _____	52
2.5.2.5. Prohlášením a udělením na žádost _____	52
3. kapitola – Nabývání státního občanství ČR _____	54
3.1. Obecně o nové právní úpravě státního občanství účinné od 1. 1. 2014 _____	54
3.2. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání státního občanství ČR dle ZSO _____	56
3.2.1. Narozením _____	56
3.2.2. Určením otcovství _____	57
3.2.3. Osvojením _____	58
3.2.4. Nalezením na území ČR _____	59
3.2.5. Nabývání státního občanství ČR v souvislosti se svěřením	

do náhradní péče _____	60
3.2.6. Udělením (naturalizací) _____	60
3.2.6.1. Podmínka trvalého pobytu _____	62
3.2.6.2. Podmínka tzv. faktického zdržování se v ČR _____	64
3.2.6.3. Podmínka „trestní bezúhonnosti“ _____	65
3.2.6.4. Podmínka znalosti českého jazyka _____	66
3.2.6.5. Podmínka „základní znalosti reálií ČR“ _____	67
3.2.6.6. Podmínka plnění povinností vyplývajících z právních předpisů ČR _____	68
3.2.6.7. Podmínka prokázání výše a zdrojů příjmů žadatele _____	69
3.2.6.8. Podmínka „výrazného nezatěžování systému sociální podpory“ _____	70
3.2.6.9. Řízení ve věci udělení státního občanství ČR _____	71
3.2.6.10. Tzv. zjednodušené udělení státního občanství ČR _____	74
3.2.7. Prohlášením _____	77
Závěr _____	81
Seznam příloh _____	84
Resumé _____	91
Seznam pramenů a použité literatury _____	92

Úvod

Tématem této diplomové práce, jak vyplývá již z jejího názvu, je nabývání státního občanství ČR. V úvodu, zejména tedy v první kapitole, považuji za nutné zmínit se o vybraném tématu v celkovém kontextu. Proto nejprve provedu základní seznámení čtenáře s pojmem státního občanství jako takového, kdy vymezím jeho základní znaky, jednotlivá teoretická pojetí a skutečný význam tohoto institutu. Pro základní orientaci v dané problematice je také z mého pohledu nutné vymezit základní prameny právní úpravy, jejichž přehledu se věnuji v závěru první kapitoly. Svou práci jsem pojala nikoli jako pouhý seznam způsobů nabývání státního občanství ČR, ale jako obecnější dílo, kdy se tedy zejména v kapitole druhé, zabývající se historickou právní úpravou, pokusím spolu s uvedením způsobů nabývání státního občanství v dané době, taktéž stručně nastínit okolnosti, za kterých právní úprava státního občanství vznikala a jak se v průběhu let měnila. Samozřejmě nelze opomenout v současné době účinnou právní úpravu nabývání státního občanství ČR, která bude obsahem třetí kapitoly. Ta kapitola je hlavním těžištěm práce a bude zaměřena na právní úpravu státního občanství, která je účinná od 1. 1. 2014. Vzhledem k tomu, že právní úprava státního občanství prošla v poslední době významnými legislativními změnami, je proto dle mého názoru nutné rozebrat právě tuto novou právní úpravu hlouběji a detailněji, jinak by dle mého názoru má práce postrádala hlubší smysl a její čtenář by byl ochuzen o to nejpodstatnější. V souvislosti s tím se pokusím o komparaci nové, v současné době účinné právní úpravy a úpravy účinné do konce roku 2013 a to zejména tím, že upozorním čtenáře na zásadní novoty, či změny obsažené právě v novém zákoně o státním občanství.

Původně měla tato diplomová práce obsahovat kapitoly čtyři (dle zadání práce) s tím, že právě poslední kapitola se měla obecně věnovat institutu státního občanství Evropské unie. Vzhledem k rozsahu práce, který je větší, než jsem původně předpokládala, jsem se ale rozhodla tuto kapitolu do své práce nezařadit a v této části se od zadání práce odchýlit. Raději jsem prostor určený pro poslední kapitolu využila k detailnějšímu popisu a rozboru současné právní úpravy nabývání státního občanství, což je z mého pohledu přínosnější, než pouze obecně popisovat státní občanství Evropské unie, vzhledem k tomu, že různých prací a publikací na toto téma bylo napsáno již velmi mnoho a prostor pro detailnější

rozbory i této čtvrté kapitoly by tato diplomová práce v pojetí, jaké jsem upřednostnila, neposkytovala.

Důvodem pro zvolení tématu pro mě zcela jednoznačně byla očekávaná nová právní úprava státního občanství. Z mého pohledu je pro každého přínosem, je-li v diplomové práci rozebráno téma, které je buď úplně nové, nebo bylo ovlivněno novou právní úpravou. Navzdory tomu, že k nové právní úpravě státního občanství účinné od ledna 2014 moc materiálů neexistuje, tak úprava, která té současné předcházela, byla rozebrána detailně v bezpočtu publikací, které jsem také při tvorbě své práce mohla využít. Tím se dostávám ke klíčovým zdrojům, ze kterých jsem pro svou práci čerpala.

Vzhledem k tomu, jakým způsobem jsem práci pojala, nemohu uvést jeden základní zdroj, který by mi byl vodítkem pro celou mou práci. Z těch významnějších mohu uvést například publikaci Mgr. Emmerta – Dvojí státní občanství či publikaci JUDr. Černého a JUDr. Valáška – České státní občanství. Dále jsem samozřejmě čerpala zejména z jednotlivých právních předpisů, komentářů k nim a z judikatury českých soudů. Zároveň jsem použila několik odborných článků, které byly taktéž velmi přínosné. Kapitulu zabývající se novou právní úpravou jsem nemohla zpracovat jinak, než pouze za využití nového zákona o státním občanství a jeho důvodové zprávy, která mi objasnila úmysl zákonodárce a potřebu nové právní úpravy.

Cílem této práce je tedy vytvořit komplexní přehled způsobů nabývání státního občanství ČR uplatňovaných na našem území od roku 1811 až do současnosti a zároveň seznámit čtenáře s nyní účinnou právní úpravou nabývání státního občanství ČR, popsat jednotlivé způsoby nabývání státního občanství ČR tak, jak jsou obsaženy v novém zákoně o státním občanství a zároveň upozornit čtenáře, k jakým změnám v této oblasti počínaje 1. 1. 2014 dochází a kde mohou být možná úskalí nové právní úpravy.

1. kapitola – Obecně o státním občanství

1.1. Pojem státního občanství

Státní občanství můžeme považovat za jeden ze základních znaků moderního státu, kdy pojmově nemůže existovat stát, který by neměl své občany. Obecně se většinou ve vztahu ke státu hovoří spíše o jeho obyvatelstvu, než přímo o státních občanech. Státní občané jsou poté pouze jednou ze skupin obyvatelstva státu společně s cizinci a bezdomovci. Cizinec je osoba, která má státoobčanský poměr k jinému státu, než v jakém se nachází. Oproti tomu bezdomovec neboli apatrida, je osoba, která není státním občanem žádného státu. Jak již vyplývá z úvodních vět této kapitoly, tak státní občanství je tedy zvláštní vztah fyzické osoby (dále jen „FO“) k určitému státu, který se nyní pokusím na následujících stránkách definovat.

Pojem státního občanství je vymezován různě, zařazován do různých právních odvětví a tudíž nenalezneme jeho legální ani jednotnou definici. Legální definici státního občanství nenajdeme ale ani ve většině právních řádů evropského kontinentu, výjimkou je snad pouze právní řád Ruské federace.¹ Pokud se budeme zabývat státním občanstvím České republiky (dále jen „ČR“), tak by se za „legální definici“ mohla považovat pouze definice Ústavního soudu ČR (dále jen „Ústavní soud“), o které pohovořím podrobněji níže. Stále se ale nejedná o legální definici v pravém slova smyslu, ale spíše pouze o výstižnou definici tohoto pojmu. Pro představu a pro lepší pochopení pojmu státního občanství jsem vybrala několik definic vytvořených odborníky z oblasti ústavního práva, Ústavním soudem či obsažených v mezinárodních dokumentech.

Stručně je možné pojem státní občanství definovat jako trvalý právní svazek mezi jednotlivcem a určitým státem, kdy obsahem tohoto státoobčanského poměru jsou vzájemná práva a povinnosti stanovené vnitrostátním právem každého státu.² Další definici státního občanství můžeme nalézt například v publikaci JUDr. Černého a JUDr. Valáška, kde tyto autoři uvádí: „*Státní občanství je osobní právní poměr určité fyzické osoby k určitému státu bez ohledu*

---

¹ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2009, s. 26. ISBN 978-80-86729-55-8.

² ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a rozšířené. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 51. ISBN 978-80-7400-398-1.

k podobnému faktickému poměru založenému pobytem nebo bydlištěm v daném státu.“³ Prof. JUDr. Filip definuje státní občanství jako trvalý, místně neomezený právní vztah FO a státu, který je proti vůli FO zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti.⁴

Výstižnou definici státního občanství nalezneme, jak již jsem zmínila výše, i v judikatuře Ústavního soudu a to konkrétně v nálezu č. 207/1994 Sb.: „Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a v právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí. Povinností občana je především věrnost státu, závazek k jeho obraně, výkon určitých funkcí, ke kterým je povolán, a dodržování právních předpisů státu i mimo jeho území. Konkrétní obsah státního občanství je určen zákonodárstvím jednotlivého svrchovaného státu. Je výsostným právem státu určovat podmínky, za kterých se nabývá a pozbývá státní občanství.“⁵

Dále samozřejmě nalezneme definici pojmu státní občanství i v mezinárodních dokumentech, a to konkrétně v čl. 2 písm. a) Evropské úmluvy o státním občanství z roku 1997 č. 76/2004 Sb.m.s. (dále jen „Evropská úmluva o státním občanství“)⁶, dle kterého je státním občanstvím právní svazek mezi osobou a státem a neoznačuje etnický původ osoby.

Již z těchto několika málo definic lze ale dovodit základní znaky, kterými se státní občanství vyznačuje a jimiž jsou:⁷

---

³ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. Praha: Linde Praha, a.s., 1996, s. 15 ISBN 80-7201-018-2.

⁴ FILIP, Jan a Jan SVATOŇ. *Státověda*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 169 ISBN 978-80-7357-685-1.

⁵ Nález Ústavního soudu České republiky č. 207/1994 Sb., ve věci návrhu na zrušení § 6, 11, § 12 odst. 3, § 18 odst. 1 písm. a), c) a § 18a písm. a), b) zákona České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění zákona č. 272/1993 Sb., dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=27135&pos=1&cnt=1&typ=result>

⁶ k dispozici: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427giydanc7g43c2ma>

⁷ FILIP, Jan a Jan SVATOŇ. *Státověda*. 5. op. cit. s. 170. a KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2009, op. cit. s. 12

- trvalost – státní občanství je vztah zpravidla nezrušitelný (tato trvalost v sobě obsahuje jak trvalost časovou, tak i územní, která zároveň souvisí se znakem neomezenosti);
- neomezenost – tímto znakem je vyjádřena skutečnost, že státoobčanský vztah není určován místem pobytu jedince;
- bezprostřednost – neboli opravdovost a nenahraditelnost jiným vztahem mezi jedincem a státem⁸;
- personalita – tento znak se projevuje ve vlastnostech osobní svrchovanosti státu, kdy pouze tento stát může určovat práva a povinnosti svým občanům bez ohledu na to, kde se nacházejí;
- efektivita – neboli existence vzájemných práv a povinností a dále možnost domáhat se ochrany ze strany státu;
- výlučnost – jedná se o výlučnost veřejnoprávní, kdy je stát oprávněn přihlížet pouze ke svému občanství a nezáleží, zda je občan zároveň občanem jiného státu;
- rovnost – všichni občané mají stejná práva a povinnosti bez ohledu na to, jak občanství nabyli.

To je výčet základních znaků státního občanství, na kterých se shodne, byť s menšími odlišnostmi, většina autorů zabývajících se danou problematikou. Většina autorů také rozlišuje několik různých pojetí státního občanství. Jedná se sice o otázku ryze teoretickou, ale dle mého názoru je nutné ji do této kapitoly zařadit. Nyní tedy k právní povaze pojmu státního občanství.

1.1.1. Právní povaha pojmu státního občanství

Dle teorie rozlišujeme různá pojetí státního občanství. Můžeme o něm hovořit jako o právním vztahu, právním statusu a subjektivním veřejném právu. Koncepce, kdy je státní občanství pojímáno jako právní vztah, má základ v hypotetické smlouvě mezi občanem a státem (společenská smlouva), která vymezuje vzájemná práva a povinnosti jedince a státu. Toto pojetí je upřednostňováno zejména ve Francii, Španělsku či Švýcarsku.⁹ Dále se tedy

---

⁸ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. op. cit. s. 12.

⁹ FILIP, Jan a Jan SVATONĚ. *Státověda*. op. cit. s. 167

setkáváme s pojetím státního občanství jako právního statusu. Tato teorie vychází z římskoprávní tradice, tzv. status civitatis. V tomto pojetí se klade důraz na skutečnost, že je někomu přiznáno určité postavení, a na základě tohoto specifického postavení vznikají vzájemná práva a povinnosti mezi jednotlivcem a státem, nevznikají tedy na základě žádné, byť hypotetické smlouvy.¹⁰ Za nejpřesnější a nejsrozumitelnější pojetí považuji to, které je kombinací dvou výše uvedených. Státní občanství je zde charakterizováno jako specifický status, na základě kterého vzniká zvláštní právní vztah FO a státu, jehož obsahem jsou vzájemná práva a povinnosti, která jsou v důsledku právě toho specifického statusu (státního občanství) právně vynutitelná.¹¹ V neposlední řadě rozeznáváme pojetí státního občanství jako subjektivní veřejné právo, jež se pokusím rozebrat podrobněji než dvě výše uvedená pojetí, a proto jsem ho zařadila pro lepší přehlednost do samostatné kapitoly.

1.1.1.1. Státní občanství jako subjektivní veřejné právo

Státní občanství je právě jako subjektivní veřejné právo pojímáno v moderních ústavněprávních dokumentech. Základní otázkou v této souvislosti ale je, zda existuje právo na státní občanství.¹² Dle mého názoru právo na státní občanství existuje právě z důvodů, které blížeji popíši níže. Souhlasím tedy s JUDr. Filipem, který ve své publikaci *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva* uvádí, že odpověď na tuto otázku je zčásti kladná. Již ale nesouhlasím s jeho odůvodněním, tedy pouze v té části, kde jako jeden z důvodů podporující jeho názor na existenci tohoto práva uvádí přijetí a kladné vyřízení ústavní stížnosti I. ÚS 2/95 Ústavním soudem. Tato ústavní stížnost sice byla Ústavním soudem přijata a kladně vyřízena, ale Ústavní soud se v ní vůbec nezabýval meritem věci, tj. pozbytím či nepozbytím státního občanství stěžovatele,¹³ ale stížnost kladně vyřídil z důvodu procesních vad, ke kterým v předmětném řízení došlo. Dle mého názoru to byla

---

¹⁰ HOLÝ, T. Vývoj právní úpravy státního občanství od vzniku samostatné ČR. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RKNrZVH3_ScJ:is.muni.cz/th/61015/pravf_m/Vyvoj_j_pravni_upravy_statniho_obcanstvi_od_vzniku_samostatne_CR.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

¹¹ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Václav Klemm, 2011, s. 18. ISBN 978-80-904083-7-1.

¹² tamtéž

¹³ k tomuto se pouze stručně vyjádřila JUDr. Iva Brožová ve svém odlišném stanovisku, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/IUS2/95>

i forma rozhodnutí Ústavního soudu, kterou se vyhnul právě výslovnému určení, zda právo na státní občanství existuje, či ne. Jedná se ale pouze o jeden z důvodů, který JUDr. Filip uvádí pro podporu svého tvrzení, tudíž argumentem pro to, že právo na státní občanství existuje, by mohl být spíše následující „rozbor“ vycházející právě z přehledu, který JUDr. Filip uvádí ve výše zmiňované publikaci.

Právo na státní občanství jako subjektivní veřejné právo můžeme tedy rozdělit na tyto tři složky:

- a) právo na získání státního občanství,
- b) právo na ochranu proti svévolnému zbavení státního občanství,
- c) právo na změnu státního občanství.

K písm. a) právo na získání státního občanství. Toto právo není v ústavním pořádku ČR výslovně zakotveno. Na mezinárodní úrovni je ale toto právo zakotveno pro všechny osoby a to Všeobecnou deklarací lidských práv přijatou na půdě OSN v roce 1948, která ve svém čl. 15 uvádí, že každý člověk má právo na státní příslušnost¹⁴. Jedná se ale pouze o základní zásadu, zásadu stručnou, která musí být provedena jednotlivými vnitrostátními právními řády a v žádném případě neznamená, že každý člověk se může domáhat získání státního občanství v jakémkoliv státě. Dále ale například čl. 24 bod 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966 (dále jen „*Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*“) ¹⁵ stanoví, že každé dítě má právo na státní příslušnost.¹⁶ Právo dítěte na státní příslušnost je navíc garantováno i vnitrostátními předpisy ČR. Do konce roku 2013 bylo toto právo zakotveno v zákoně ČNR č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*ZNPSO*“), a to konkrétně v § 3 písm. b), který obsahoval úpravu nabytí státního občanství dítětem, které se narodí rodičům bez státního občanství, přičemž alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území

---

¹⁴ Sice se v uváděných mezinárodních dokumentech hovoří o státní příslušnosti, ale vzhledem k tomu, že subjekty jsou v uváděných případech pouze FO, můžeme to pro naše potřeby považovat za synonymum ke státnímu občanství.

¹⁵ Pakt byl publikován ve Sbírce zákonů jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb., dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

¹⁶ opět je možné i v tomto případě, považovat pojem státní příslušnost za synonymum k pojmu státní občanství

České republiky a dítě se na jejím území narodí. Dále také v § 5 uvedeného zákona, který upravoval nabytí státního občanství České republiky nalezením FO na území České republiky, kdy osoba nalezená na území České republiky je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že nabytá narozením státní občanství jiného státu. Od 1. 1. 2014 je toto právo každého dítěte na státní příslušnost na vnitrostátní úrovni zakotveno zákonem č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (dále jen „ZSO“). Konkrétně je zakotveno v § 5 uvedeného zákona a to obdobně jako v § 3 písm. b) ZNPSO, ovšem s tím rozdílem, že již není pro získání státního občanství České republiky požadován trvalý pobyt jednoho z rodičů dítěte na území ČR, ale postačuje, pokud má jeden z rodičů dítěte na území ČR povolen pobyt na dobu delší než 90 dnů a navíc je v § 29 ZSO upravena zvláštní možnost udělení českého občanství výše uvedeným dětem, pokud nezískaly české občanství dle § 5 ZSO (blížeji k tomu 3. kapitola – Nabývání státního občanství ČR). Co se týče právní úpravy nabývání státního občanství ČR nalezením FO na území ČR, tak ta je upravena v § 10 ZSO, který omezuje možnost nabytí státního občanství nalezením pouze pro děti mladší 3 let, čímž je opětovně zavedena věková hranice pro možnost nabytí státního občanství tímto způsobem, jak tomu bylo v období od roku 1993 do roku 2003 (kdy tato hranice ovšem byla 15 let). Zároveň je ale v § 30 ZSO zakotvena možnost Ministerstva vnitra udělit státní občanství FO starší tří let a nalezené na území České republiky. Podmínkou pro toto udělení je ale mimo jiné i to, že se vzhledem ke stupni rozumové vyspělosti dané osoby nebo pro zdravotní postižení nepodaří zjistit její totožnost. Blíže k tomuto způsobu nabytí státního občanství v podkapitole 3.2.6.10.

K písm. b) právo na ochranu proti svévolnému zbavení státního občanství. Právo na ochranu proti svévolnému zbavení státního občanství je, na rozdíl od výše uvedeného práva na získání státního občanství, ústavně zakotveno, a to v čl. 12 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 247/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb., Ústava ČR (dále jen „Ústava ČR“), který uvádí, že „nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství“.¹⁷

---

¹⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

Jedná se tedy o ústavně zaručené subjektivní veřejné právo, které je absolutní (platí pro všechny způsoby odnětí státního občanství), jednotné (platí pro všechny občany bez ohledu na způsob nabytí státního občanství ČR) a vynutitelné prostřednictvím soudní moci.¹⁸

K písm. c) právo na změnu státního občanství. Toto právo, tedy právo na změnu státního občanství, opět není v Ústavě ČR výslovně zakotveno. Je ale podobně jako právo na státní občanství zakotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948, která ve svém čl. 15 mimo jiné uvádí, že nikdo nemůže být zbaven svého státního občanství ani práva na změnu státního občanství.¹⁹ Do 31. 12. 2013 se navíc dalo toto právo dovodit z předpisů ZNPSO, a to konkrétně z § 16 a §17. Státní občan ČR samozřejmě mohl nabýt cizí státní občanství, ale pokud se tak stalo dobrovolně, na jeho žádost, tak automaticky pozbyl občanství České republiky.²⁰ Od 1. 1. 2014 lze právo na změnu státního občanství opět dovodit ze zákonné úpravy, a to z § 40 ZSO, kde je upraveno pozbývání státního občanství ČR. Na rozdíl od předchozí právní úpravy účinné do konce roku 2013, nedochází ale k pozbytí státního občanství ČR v okamžiku dobrovolného nabytí cizího státního občanství a tudíž, pokud občan ČR nabude dobrovolně cizí státní občanství a zároveň nedojde k zániku českého státního občanství na základě prohlášení o vzdání se státního občanství ČR, nebude mít skutečnost, že nabytí cizí státní občanství, žádný vliv na jeho české státní občanství a to mu zůstane zachováno, tudíž bude mít dvojí státní občanství.²¹

1.1.2. Rozdíl mezi pojmy státní občanství, státní příslušnost a národnost

Vzhledem k tomu, že státní občanství není pouze institutem vnitrostátního práva a netýká se pouze právního řádu České republiky, ale je používán celosvětově a překládán v různých odvětvích různě, je dle mého názoru nutné osvětlit význam několika málo pojmů, které jsou často vzájemně zaměňovány, ač by zaměňovány být neměly. Jak již bylo řečeno výše, státní občanství můžeme charakterizovat

¹⁸ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. op. cit. s. 19.

¹⁹ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. op. cit. s. 21.

²⁰ Pokud tedy nešlo o výjimku, která umožňuje i v těchto případech zachování státního občanství ČR – k pozbytí státního občanství ČR nedocházelo v případě nabytí státního občanství Slovenské republiky.

²¹ Ministerstvo vnitra ČR – informace k novému zákonu o státním občanství ČR, dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx>

jako časově trvalý, místně neomezený právní poměr určité osoby k určitému státu. Kromě pojmu státní občanství se často ale setkáváme také s výrazem státní příslušnost. Státní příslušnost je ale dle právní teorie pojem širší, než státní občanství a zahrnuje v sobě jak vztah osob fyzických (které jediné mohou být subjektem státního občanství), tak i vztah osob právnických k danému státu.²² Někdy jsou ale oba tyto pojmy brány jako synonyma, pouze s tím rozdílem, že státní příslušnost (nationality) vyjadřuje vazbu jednotlivce k určitému státu a účast na výhodách, které pro něj vyplývají z mezinárodního práva, zatímco státní občanství (citizenship) je pojem vnitrostátního práva, který více zdůrazňuje vazbu jednotlivce ke státu z pohledu občanských a politických práv.²³

Vedle státního občanství a státní příslušností se dále setkáváme s pojmem národnost. Mezi státním občanstvím a národností je ale významný rozdíl. Za národnost považujeme příslušnost dané osoby k určitému národu, který je pojímán jako společenství lidí, jenž je charakterizováno společnými kulturními tradicemi, náboženskými, jazykovými či etnickými rysy, na základě kterých je možné je odlišit od jiných lidí.²⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že je tedy možné, aby příslušníci různých národů měli stejné státní občanství a naopak, příslušníci stejné národnosti, mohou mít různé státní občanství. Národnost může mít poté význam například z pohledu snazšího získávání státního občanství v určitých státech, ale na druhou stranu nemůže docházet k situacím, kdy by byla osoba diskriminována v možnosti získat státní občanství určitého státu právě z důvodu, že je příslušníkem určité národnosti, což je také zakotveno v čl. 5 Evropské úmluvy o státním občanství.²⁵

Předchozími odstavci se mi doufám podařilo objasnit základní znaky státního občanství, jeho možná teoretická pojetí, vybrat z množství definic tohoto pojmu ty nejlépe vystihující jeho smysl a povahu a nakonec také odlišit pojem státního občanství od pojmů často s ním zaměňovaných. Proto se v následující

---

²² ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 15.

²³ VALÁŠEK, Miloš a KUČERA. *Státní občanství - komentář : zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty (podle stavu k 1.9.2006)*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 10-11. ISBN 80-7201-625-3.

²⁴ Tamtéž, s. 10

²⁵ Čl. 5 odst. 1 Evropské úmluvy o státním občanství č. 76/2004 Sb.m.s.

podkapitole budu zabývat obsahem státního občanství a tím i skutečným významem tohoto institutu jak pro jedince, tedy státního občana, tak pro stát.

1.2.Obecně o způsobech nabývání státního občanství

K nabývání státního občanství dochází na základě různých právních skutečností a v obecné rovině můžeme rozlišovat poměrně velké množství způsobů nabývání státního občanství. Nejčastějším rozlišením způsobů nabývání státního občanství je na nabývání originární neboli původní a derivativní neboli odvozené. Originární nabytí státního občanství není vázáno na občanství někoho jiného (např. rodičů) a patří sem zejména tzv. naturalizace, což je udělení občanství na žádost dané osoby. Oproti tomu k derivativnímu nabytí občanství dochází v návaznosti na občanství někoho jiného. Příkladem derivativního nabytí občanství může být například nabytí státního občanství osvojením státním občanem.

Nejčastějším způsobem nabývání státního občanství je jeho nabytí narozením, neboli filiací. V souvislosti se zákonodárstvím jednotlivých států se ale setkáváme s různými pravidly, na základě nichž je občanství narozením získáváno. Právní úprava některých států je založena na zásadě *ius sanguinis*, tzv. právo krve, což znamená, že rozhodujícím činitelem je pokrevní svazek, a v důsledku toho dítě následuje občanství svých rodičů bez ohledu na to, kde se narodilo. Jiné státy se ale řídí zásadou jinou a to zásadou *ius soli*, neboli právo místa, což znamená, že v tomto případě, je rozhodujícím činitelem území, na němž se dítě narodilo bez ohledu na občanství rodičů. Pokud je právní úprava určitého státu ale výhradně založena pouze na jedné z těchto zásad, je zde riziko vzniku bipoilitismu či apolitismu. Dalším způsobem nabývání státního občanství, se kterým se setkáváme ve většině právních řádů, je jeho udělení na žádost, neboli naturalizace. Toto udělení je dle konkrétního právního řádu vázáno na různé podmínky (znalost jazyka, bezúhonnost, ekonomická soběstačnost atd.). Jednotlivé právní řády rozeznávají ještě další způsoby nabývání, například uzavřením sňatku, legitimací, přijetím státního úřadu, osvojením, prohlášením atd.

1.3.Obsah státního občanství ČR

Obsahem státního občanství jsou tedy vzájemná práva a povinnosti mezi jednotlivcem a státem. Právě obsah odlišuje státní občanství od ostatních forem

právních vztahů mezi jednotlivcem a státem (např. trvalým pobytem, krátkodobým pobytem, pobytem na základě volného pohybu osob, dlouhodobým pobytem na základě víza atd.).²⁶ Můžeme říci, že státní občanství zakládá nejpevnější a nejsilnější vazbu mezi státem a jednotlivcem, silnější a pevnější i než státní příslušnost či národnost, o jejichž odlišnostech oproti státnímu občanství jsem se zmínila výše.

Za skutečný význam státního občanství můžeme tedy považovat to, že pouze občané daného státu mají možnost plné účasti na občanských právech a povinnostech, jež pro ně plynou z konkrétního právního řádu.²⁷ Vzhledem ke stále se zvyšujícímu stupni migrace osob a zjednodušených možností usazovat se v cizích státech, se ale dle mého názoru pozvolně snižuje skutečný význam státního občanství a s tím i množství výlučných práv a povinností s tímto institutem spojených. Můžeme to považovat právě za důsledek zjednodušeného a častějšího pohybu a usazování cizinců v jejich „nedomovských“ státech či například za následek mezinárodní integrace, za jejíž praktický důsledek můžeme považovat vznik státního občanství Evropské unie (dále jen „EU“). To si zatím neklade za cíl nahrazovat občanství jednotlivých států, ale uvidí se pouze časem, jakým směrem se forma integrace evropských států a s tím i „ambice“ státního občanství EU posunou. Obecně bychom ale mohli říci, že stále k výsadním právům a povinnostem plynoucích ze státního občanství patří zejména:²⁸

- právo pobytu na území a s tím související právo návratu do státu (toto právo je výslovně zakotveno v čl. 14 odst. 4 usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který zní: „Každý občan²⁹ má právo na svobodný

---

²⁶ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 6. ISBN 978-80-7400-383-7.

²⁷ PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státověda*. II. Díl. Ústavní právo České republiky. Praha: LINDE, 2004, 1119 s. ISBN 978-80-87212-90-5

²⁸ VALÁŠEK, Miloš a KUČERA. *Státní občanství - komentář : zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty (podle stavu k 1.9.2006)*. op. cit. s. 12 – 13. a EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 6 – 7. a KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. op. cit. s. 14 - 15

²⁹ z čl. 42 odst. 1 Listiny plyne, že občanem se v Listině (a samozřejmě i předpisech na její ustanovení navazujících) rozumí státní občan ČR. Důležité je i zmínit ustanovení čl. 42 odst. 3 Listiny, podle kterého se pod pojmem občan rozumí každý člověk, pokud jde o základní práva a svobody, jež Listina přiznává bez

- vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.*“³⁰ Na základě výše uvedeného můžeme také dovodit nepřipustnost trestu vyhoštění pro občany ČR.);
- právo účasti na správě věcí veřejných, které je přímo zakotveno v čl. 21 odst. 1 Listiny, na základě kterého mají občané právo podílet se na správě věcí veřejných přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců. Článek 21 Listiny je poté dále rozveden zejména prostřednictvím úpravy aktivního a pasivního volebního práva a prostřednictvím úpravy podmínek pro přístup k některým veřejným funkcím;
  - právo na diplomatickou ochranu a právní pomoc v cizině (toto právo je upraveno zejména normami mezinárodního práva veřejného a samozřejmě také na úrovni práva Evropské unie v souvislosti s občanstvím Evropské unie);
  - ochrana před vydáním do ciziny, která je od 1. 1. 2014 zakotvena v zákoně č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a to konkrétně v jeho § 91 odst. 1 písm. c), kde je uvedeno, že vydání státního občana ČR do cizího státu je nepřipustné, pokud s vydáním nevyslovil souhlas);
  - právo vystupovat ve prospěch zachování demokratického charakteru ČR (konkrétně je toto právo zakotveno v čl. 23 Listiny, který zní: *„Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny*“³¹);
  - povinnost věrnosti státu (která je zakotvena v § 27 ZSO, kde je obsažena úprava státoobčanského slibu, který zní: *„Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu dodržovat její Ústavu a ostatní zákony České republiky.*“³²);

---

ohledu na státní občanství – toto platí ale pouze pro předpisy vydané do účinnosti Listiny. Jinak je tedy třeba pod pojmem občan rozumět státního občana ČR.

³⁰ §14 odst. 4 Listiny

³¹ Čl. 23 Listiny

³² § 27 odst. 2 ZSO

- povinnost vojenské služby neboli branná povinnost (obvyklá je branná povinnost v případě mobilizace a následného vedení vojenského konfliktu) – v ČR je tato povinnost zakotvena v zákoně č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) a zahrnuje zejména povinnost občana ČR podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti dle uvedeného zákona.

Nejedná se samozřejmě o taxativní výčet práv a povinností občanů ČR, ale pouze o demonstrativní výčet základních práv a povinností, které se pojí se státním občanstvím ve většině moderních států. V návaznosti na zákonodárství jednotlivých států se často setkáváme s tím, že výkon mnohých dalších práv je podmíněn právě státním občanstvím. Jedná se zejména o vlastnické právo k nemovitostem³³ či přístup k bezplatnému studiu³⁴.

Pokud bychom chtěli nalézt nějaký zákonný katalog práv a povinností vážící se ke státnímu občanství v českém právním řádu, tak jej nenalezneme a pro jeho vytvoření bychom museli hledat v mnoha právních předpisech různé právní síly a v předpisech z mnoha právních odvětví, jelikož státní občanství sice dnes již zařazujeme do práva veřejného³⁵, ale v jeho rámci je možné ho zařadit jak do práva ústavního, správního, trestního či mezinárodního veřejného.³⁶ Čímž se dostávám k poslední části úvodní kapitoly této práce, kterou je přehled pramenů právní úpravy státního občanství ČR.

---

³³ Např. § 17 zákona č. 206/2011 Sb., devizový zákon, ve znění účinném do 19. července 2011, omezoval možnost nabytí nemovitosti v ČR pro tzv. cizozemce (tj. osoby, které neměly trvalý pobyt nebo v případě právnických osob sídlo v ČR) – nejednalo se tedy sice o podmínění vlastnického práva k nemovitostem přímo státním občanstvím, ale jako příklad ilustrující možnost omezení tohoto práva je dle mého názoru dostačující. Tento paragraf byl ale na základě požadavku souladu s předpisy EU zrušen, a to novelou devizového zákona účinnou právě k 19. červenci 2011

³⁴ Přístup k bezplatnému studiu v českém jazyce není v ČR státním občanstvím, ani trvalým pobytem podmíněn

³⁵ To, že institut státního občanství řadíme do odvětví práva veřejného, neplatilo ale vždy. Svědčí o tom i fakt, že právní úprava státního občanství byla obsažena ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 (známým také pod zkratkou ABGB) a to konkrétně hned v úvodu I. dílu nazvaného: O právu osobním.

³⁶ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. op. cit. s. 17 – 18. a VALÁŠEK, Miloš a KUČERA. *Státní občanství - komentář : zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty (podle stavu k 1.9.2006)*. op. cit. s. 13.

1.4. Právní úprava státního občanství ČR

Jak již jsem uvedla výše, tak státní občanství je jedním ze základních atributů moderních států a je záležitostí každého státu jako svrchované veřejnoprávní korporace, aby vymezil, kdo jsou jeho občané a stanovil podmínky pro nabývání a pozbývání státního občanství ve svých vnitrostátních předpisech. Tato zásada vyplývá rovnou z několika mezinárodních dokumentů, a to konkrétně z Haagské úmluvy o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství z roku 1930 (která sice nikdy nevstoupila v platnost, ale je pokládána za shrnutí mezinárodního obyčejového práva³⁷) (dále jen „*Haagská úmluva*“) a dále samozřejmě z Evropské úmluvy o státním občanství. Konkrétně tedy čl. 1 Haagské úmluvy uvádí: „*Je věcí každého státu stanovit svým zákonodárstvím, kdo jsou jeho státní občané. Toto zákonodárství musí být uznáno jinými státy za podmínky, že je v souladu s mezinárodními úmluvami, mezinárodními obyčeji a právními zásadami všeobecně uznanými v oboru státního občanství.*“. Tato zásada je, jak již jsem uvedla výše, také obsažena v čl. 3 Evropské úmluvy o státním občanství, který doslovně zní: „*Každý stát podle svého vlastního práva stanoví, kdo jsou jeho státní občané. Toto právo budou jiné státy uznávat, pokud je v souladu s použitelnými mezinárodními úmluvami, obyčejovým mezinárodním právem a právními zásadami všeobecně uznanými, pokud jde o státní občanství.*“³⁸.

Z výše uvedeného můžeme dovodit, že ačkoliv jsou podmínky nabývání a pozbývání státního občanství a další instituty s tím související součástí vnitrostátní právní úpravy jednotlivých států, tak existuje i úprava na úrovni práva mezinárodního, která musí být jednotlivými státy respektována a představuje jakýsi souhrn základních zásad a principů, které musí být ze strany jednotlivých států respektovány a jednotlivé vnitrostátní úpravy by z těchto zásad měly vycházet a samozřejmě s nimi nebýt v rozporu.

Vzhledem k tomu, že je státní občanství pojímáno jako jeden ze základních znaků každého moderního svrchovaného států, jsou často způsoby nabývání

---

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), Obecná část – I. Zhodnocení platného právního stavu, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rng&conversationId=3864633>

³⁸ Čl. 3 odst. 1 a odst. 2 Evropské úmluvy o státním občanství č. 76/2004 Sb.m.s.

a pozbývání státního občanství upraveny v předpisech nejvyšší právní síly.³⁹ Proto jsou i v České republice základní východiska právní úpravy státního občanství obsažena v Ústavě ČR, o jejichž konkrétních člancích, kde danou úpravu nalezneme, pohovořím v následující podkapitole. Tak jako ve většině států světa nalezneme ale i v ČR konkrétní právní úpravu státního občanství v samostatném zákoně. V následující části bych se tedy pokusila vytvořit stručný přehled základních pramenů právní úpravy státního občanství České republiky.

1.4.1. Prameny právní úpravy státního občanství ČR

1.4.1.1. Právní úprava státního občanství ČR na mezinárodní úrovni

Jak již jsem uvedla výše několikrát, podmínky nabývání a pozbývání vlastního státního občanství zásadně stanoví stát sám. Volnost každého státu v tomto směru je však omezena právě mezinárodním právem. Mezinárodní právo tedy novotvorbu státního občanství spoluvytváří, a to prostřednictvím mezinárodních smluv a deklarací, dále kogentními normami z oblasti všeobecné ochrany lidských práv a v neposlední řadě také mezinárodními dohodami, které jednotlivé státy uzavírají mezi sebou.⁴⁰ V mezinárodním společenství existuje vedle sebe velké množství států, z nichž každý má své vlastní občany a každý stát si může sám upravit, kdo se stane jeho státním občanem a za jakých podmínek, ale zároveň nesmí vlastní právní úpravou nabývání a pozbývání státního občanství porušit právo jiných států vyplývající ze zásady státní suverenity.⁴¹

Nejvýznamnějšími prameny mezinárodního a evropského práva pro novotvorbu státního občanství jsou následující:

- a) Haagská úmluva o některých otázkách střetů zákonů o státním občanství z roku 1930.

Jak již bylo řečeno výše, tak ačkoliv tato úmluva nikdy nevstoupila v platnost, tak je pokládána za shrnutí mezinárodního obyčejového práva a v podstatě formulovala základní principy občanství právě z hlediska

---

³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), Obecná část – I. zhodnocení platného právního stavu, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnga&conversationId=3864633>

⁴⁰ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 4.

⁴¹ ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. op. cit. s. 556.

mezinárodního práva. V jejím čl. 1 je zakotvena zásada, že každý stát určuje sám, kdo jsou jeho občané a dále jsou v ní formulovány základní principy a zásady právní úpravy státního občanství, zejména tedy princip rovnoprávnosti občanství různých států, vyloučení bipolitismu a zároveň ochrana před apartismem či například princip jednoty občanství rodiny.⁴²

- b) Všeobecná deklarace lidských práv přijata Valným shromážděním OSN v roce 1948. Tato deklarace ve svém čl. 15 stanoví, že každý člověk má právo na státní příslušnost a nikdo nemůže být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit⁴³ (opět se setkáváme se situací, jako již výše v textu, že zde můžeme pojem státní příslušnost považovat za synonymum k pojmu státní občanství).
- c) Úmluva o státním občanství vdанých žen z roku 1957.⁴⁴
Tato úmluva zrovnoprávňuje ženy z hlediska státního občanství při uzavírání sňatku. „Základní princip úmluvy je vysloven v čl. 1, který stanoví souhlas smluvních států s tím, že uzavření ani rozvedení manželství mezi jeho příslušníkem a cizincem, ani změna státního občanství manžela během manželství nemohou mít samy o sobě vliv na státní občanství ženy.“⁴⁵
- d) Úmluva o omezení případů bezdomovectví z roku 1961.⁴⁶
Tato úmluva stanoví obecné povinnosti smluvních států tak, aby docházelo k co nejméně případům, že určitá osoba zůstane bez státního občanství.
- e) Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965. Konkrétně je pro právní úpravu státního občanství důležitý čl. 5 písm. d) bod III., který zakazuje vázat státní občanství na rasu, barvu pleti a národnostní či etnický původ dané osoby.⁴⁷

---

⁴² FILIP, Jan a Jan SVATONĚ. *Státověda*. op. cit. s. 174

⁴³ Čl. 15 Všeobecné deklarace lidských práv, dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

⁴⁴ Úmluva o státním občanství vdанých žen č. 72/1962 Sb., zdrojový dokument: ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. 2., doplněné vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 35 – 36. ISBN 80-7179-814-2.

⁴⁵ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. op. cit. s. 22

⁴⁶ Úmluva o omezení případů bezdomovectví z r. 1961 č. 43/2002 Sb.m.s., K dispozici: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/umluvuy/umluvuy-tykajici-se-osob-bez-statni-prislusnosti/umluva-o-omezeni-pripadu-bezdomovectvi-z-roku-1961.html>

⁴⁷ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 č. 95/1974 Sb., dostupná z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/r/p/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/>

f) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Zde je zakotveno právo dítěte na státní příslušnost (viz podkapitola 1.1.1.1.).

g) Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 1979.

Konkrétně je významný její čl. 9, který rozvádí zásadu obsaženou již Úmluvě o státním občanství vdaných žen a dále stanoví, že státy poskytnou ženám stejná práva s muži, pokud jde o státní příslušnost jejich dětí.⁴⁸

h) Úmluva o právech dítěte z roku 1989.

Zejména tedy její čl. 7, podle kterého každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud je to možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.⁴⁹

i) Evropská úmluva o státním občanství.

Tato úmluva byla přijata na půdě Rady Evropy a pro Českou republiku je účinná od 1. července 2004. Upravuje zejména základní principy nabývání a pozbývání státního občanství, jakými jsou například prevence bezdomovectví či nediskriminace a dále stanovuje zásady a pravidla státního občanství a také pravidla upravující brannou povinnost v případě bipolitismu. Mezi základní zásady úmluvy patří zejména: právo každého na státní občanství, potřeba zamezení toho stavu, kdy je osoba bez státní příslušnosti a zásada, že nikdo nemůže být svévolně zbaven svého státního občanství.⁵⁰ Tato úmluva ale v žádném případě neomezuje výsostná práva států v této oblasti a opět právní úpravu státního občanství pouze spoluvytváří a stanovuje její základní rámec pro všechny státy Rady Evropy.⁵¹

Toto je výčet nejzákladnějších pramenů mezinárodního a evropského práva týkající se právní úpravy státního občanství. Jako další mezinárodní či evropské dokumenty by bylo možné například uvést Úmluvu o právním postavení

---

⁴⁸ Čl. 9 odst. 1 a odst. 2 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen č. 62/1987 Sb., dostupná z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>

⁴⁹ Čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte z r. 1989 č. 104/1991 Sb.

⁵⁰ KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR.* op. cit. s. 21.

⁵¹ PIPKOVÁ, Hana. *Nad analýzou právní úpravy nabývání a pozbývání státního občanství.* Právní rozhledy. 2005. č. 13. s. II, dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?type=html&documentId=nrp tembqgvpxa4s7gezv643uojpws2i&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=569131>

uprchlíků z roku 1967, Úmluvu o postavení osob bez státní příslušnosti z roku 1954 či Dohodu mezi členskými zeměmi Rady Evropy o omezení případů vícenásobného státního občanství a o službě v ozbrojených silách v případě vícenásobného občanství z roku 1963.

Další oblastí úpravy státního občanství ČR jsou vedle mnohostranných úmluv také mezinárodní dvoustranné smlouvy uzavřené mezi Českou republikou (resp. ČSFR / ČSSR / ČSR) a dalšími státy upravující zejména problematiku dvojího státního občanství. Ačkoliv tyto smlouvy, které jsou níže vyjmenovány, již pozbyly platnosti, je dle mého názoru důležité je v přehledu pramenů právní úpravy zmínit vzhledem k tomu, že je v českém právním řádu respektována zásada, že státní občanství se posuzuje podle práva platného v době, kdy mělo ke vzniku tohoto občanství dojít. V důsledku toho může být i nyní právní úprava v nich obsažena relevantní. Konkrétně se tedy jedná o následující dvoustranné úmluvy:⁵²

- a) Úmluva o naturalizaci mezi ČSR a Spojenými státy (č. 169/1929 Sb.), která byla vypovězena oběma stranami a jejíž platnost skončila ke dni 20. 8. 1997;
- b) Úmluvu mezi ČSR a SSSR o úpravě státního občanství osob s dvojím občanstvím z roku 1957, která byla v roce 1981 nahrazena Smlouvou mezi ČSSR a SSSR o zamezení vzniku dvojího státního občanství (č. 71/1981 Sb.). Platnost této smlouvy byla ve vztahu k posledním nástupnickým státům ukončena 5. 7. 2006;
- c) Úmluva mezi ČSSR a Maďarskou lidovou republikou o úpravě některých otázek státního občanství (č. 37/1961 Sb.), jejíž platnost skončila ke dni 17. 10. 1996;
- d) Úmluva mezi ČSSR a Polskou lidovou republikou o úpravě otázek týkajících se dvojího státního občanství (č. 71/1966 Sb.), jejíž platnost skončila ke dni 20. 5. 2001;
- e) Úmluva mezi ČSSR a NDR o úpravě dvojího státního občanství (č. 57/1974 Sb.), jejíž platnost skončila ke dni 3. 10. 1990;

---

⁵² GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, Petra a Jitka MORÁVKOVÁ. *Statusové věci občanů*. Praha: ASPI, 2009, s. 189. ISBN 978-80-7357-447-5.

- f) Smlouva mezi ČSSR a Bulharskou lidovou republikou o úpravě dvojího státního občanství (č. 61/1975 Sb.), jejíž platnost skončila ke dni 4. 5. 1995;
- g) Smlouva mezi ČSSR a Mongolskou lidovou republikou o úpravě dvojího státního občanství (č. 96/1985 Sb.), jejíž platnost skončila ke dni 20. 11. 2005.

Bývalí českoslovenští státní občané, u kterých došlo ke ztrátě státního občanství právě na základě výše uvedených smluv a v důsledku emigrace v období od roku 1948 do 1990 podle zdeformovaných komunistických předpisů, měli možnost jej od roku 1999 do konce roku 2013 nabýt zpět, a to ve zjednodušené proceduře dle ustanovení zákona č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů (dále jen „*zákon č. 193/1999 Sb.*“)⁵³ Počínaje 1. 1. 2014 byl ale tento zákon zrušen § 80 ZSO. Právní úprava obsažená v zákoně č. 193/1999 Sb. byla upravena a rozšířena na další skupiny osob a zahrnuta právě do nového ZSO, o němž a o jednotlivých způsobech nabývání státního občanství v něm upravených, zahrnující i nabytí státního občanství prohlášením výše zmíněných osob, budu hovořit v samostatné kapitole.

1.4.1.2. Vnitrostátní právní úprava státního občanství ČR

Základní principy a zásady právní úpravy státního občanství jsou, jak již jsem uvedla výše, upraveny na úrovni mezinárodního práva. Konkrétní právní úprava je ale ponechána vnitrostátním právním řádům. Základem právní úpravy státního občanství ČR je tak bezesporu úprava ústavní, obsažená v Ústavě ČR a v Listině.

Za základ ústavní úpravy a zároveň právní úpravy státního občanství obecně můžeme bezesporu považovat čl. 12 Ústavy ČR, který je odrazem zásad zakotvených na úrovni mezinárodního práva a stanoví, že nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon a dále zakotvuje zásadu, že nikdo nemůže být proti své vůli státního občanství zbaven.⁵⁴ Listina poté

---

⁵³ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 72.

⁵⁴ Ústavní soud ČR ve svém nálezu č. 6/1996 Sb. odlišil význam pojmu „pozbytí“ a „zbavení“ státního občanství ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy České republiky. Za „zbavení státního občanství“ ve smyslu čl. 12 odst. 2 Ústavy ČR se rozumí zbavení jakýmkoliv způsobem, tedy jak ex lege, tak rozhodnutím státního orgánu.

vymezuje, jaká práva jsou vázána přímo na státní občanství ČR. Jedná se konkrétně o následující ustanovení Listiny:

- čl. 11 odst. 2, který uvádí, že zákon může stanovit, že určité věci mohou být ve vlastnictví jen občanů ČR nebo právnických osob se sídlem v ČR;
- čl. 14 odst. 4, který přiznává každému občanovi ČR právo vstupu na území ČR a zakotvuje zásadu, že občan ČR nemůže být nucen k opuštění vlasti;
- čl. 20 odst. 2 zakotvuje právo občanů ČR zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich;
- čl. 21 odst. 1 obsahuje právo občanů ČR podílet se na správě věcí veřejných přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců;
- čl. 21 odst. 4 zakotvuje právo občanů ČR na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím za rovných podmínek;
- čl. 23 upravující právo občanů ČR postavit se na odpor.

Co se týče zákonné právní úpravy, která obsahuje jak u nás, tak ve většině moderních států konkrétní podmínky pro nabývání a pozbývání státního občanství a další základní instituty se státním občanstvím spojené, tak ta prošla v současné době významnými změnami. Nejprve bych uvedla, že od 1. 1. 2014 je v České republice účinný nový zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, neboli jak již jsem zmínila v předchozích částech této práce – ZSO, ten nahradil právní úpravu, která zde existovala s několika novelami od roku 1993. Proto jsem se rozhodla, že hlavně tímto novým zákonem se budu zabývat v kapitole, která je dle mého názoru stěžejní částí mé práce, tedy v kapitole týkající se způsobů nabývání občanství v ČR s tím, že se pokusím upozornit na významné změny právě oproti právní úpravě účinné do konce roku 2013.

Od 1. 1. 2014 je právní úprava státního občanství obsažena v ZSO, který zároveň ruší zákony, které upravovaly tento institut do konce roku 2013 a ZSO je nahrazuje a částečně mění právní úpravu v nich obsaženou. Mezi nejvýznamnější právní předpisy, které jsou ZSO zrušeny, bezpochyby řadíme zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění

pozdějších předpisů (neboli jak již jsem uvedla výše ZNPSO) a dále zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud tedy stručně shrneme výše uvedené, za hlavní prameny účinné právní úpravy státního občanství ČR považujeme čl. 12 Ústavy ČR, výše zmíněné články Listiny a ZSO. Mezi další předpisy, které souvisejí s problematikou státního občanství ČR a bylo by vhodné je zde alespoň zmínit, můžeme zařadit například: zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SŘ“) - řízení o udělení státního občanství je zvláštním typem správního řízení, a proto se jeho úpravu subsidiárně použije právě správní řád, dále tedy samozřejmě zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SŘS“) - vzhledem k výše uvedenému je samozřejmé, že se v tomto výčtu nachází i SŘS, a to jako prostředek soudní ochrany před rozhodnutím správních orgánů ve správním řízení. Dalším zákonem, který v tomto přehledu nemůže chybět je zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“), kde je obsažena například úprava trvalého pobytu, což je jedna z podmínek pro udělení státního občanství ČR a v neposlední řadě také zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), který obsahuje kupř. právní úpravu osvojení, což je jeden ze způsobů, kterým lze státní občanství ČR nabýt. Ve výčtu souvisejících předpisů bychom samozřejmě mohli pokračovat dále, ale dle mého názoru tento stručný přehled postačuje k tomu, abychom si uvědomili, že nelze výčet pramenů právní úpravy státního občanství omezit pouze na Ústavu ČR, Listinu a ZSO, ačkoliv se jedná o předpisy pro tento institut stěžejní.

2. kapitola – Historický vývoj nabývání státního občanství na našem území

Ve druhé kapitole své diplomové práce se pokusím vytvořit stručný přehled právní úpravy nabývání státního občanství uplatňované na našem území od roku 1811. Vzhledem k tomu, že tato práce by se měla věnovat právní úpravě nabývání státního občanství ČR, nepojala jsem tuto kapitolu tak komplexně, abych obsáhla historický vývoj institutu státního občanství jako takového, ale zaměřila jsem se zejména na jednotlivé způsoby nabývání státního občanství, které byly na našem území uplatňovány v jednotlivých historických etapách. Proto jsem tuto kapitolu rozdělila do několika částí, z nichž každá pojednává o určitém časovém období a s tím související právní úpravě nabývání státního občanství.

2.1. Rakouské občanství v letech 1811 – 1918

Samotný právní institut státního občanství byl na území bývalého Československa založen rakouským Všeobecným zákoníkem občanským, vyhlášeným 1. 6. 1811, č. 946 Sb. z. s. s účinností od 1. 1. 1812 (dále jen „*Všeobecný zákoník občanský*“ nebo „*ABGB*“).⁵⁵ Konkrétně byl institut státního občanství upraven v dílu I. nazvaném O právu osobním. První, nad čím se jistě každý pozastaví, je to, že vzhledem k tomu, že byl institut státního občanství upraven Všeobecným zákoníkem občanským, musel být tedy logicky zařazen do soukromého práva. Pro jeho zařazení do občanského, potažmo soukromého práva, ale nebyly jednoznačné důvody a ani sami tvůrci Všeobecného zákoníku občanského si v podstatě nebyli jisti, zda je zařazení tohoto institutu do soukromého práva správné a uznávali, že by tuto oblast měly upravovat spíše předpisy politické, i když zároveň zdůrazňovaly důležitost státního občanství i pro občanské právo.⁵⁶ Všeobecný zákoník občanský obsahoval jak obecnou úpravu institutu rakouského občanství, tak konkrétní způsoby jeho nabývání, kterými se budu zabývat v následující podkapitole.

---

⁵⁵ KINDL, Vladimír. Československé státní občanství 1918 - 1938. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě. Svazek 1.* Praha: Karolinum, 2010, s. 405 - 431. ISBN 978-80-246-1718-3.

⁵⁶ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 210 - 222. ISBN 978-80-7357-753-7.

2.1.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání rakouského občanství dle ABGB

Tak jak je tomu i dnes, bylo i v období účinnosti ABGB nejčastějším způsobem nabývání rakouského občanství narození z rodičů, kteří sami byli rakouskými občany. Samozřejmě vzhledem k historické etapě, ve které byl Všeobecný zákoník občanský účinný, bylo pro občanství dítěte rozhodující občanství otce. Rakouské občanství po matce nabyly pouze děti nemanželské. Dalším způsobem nabývání rakouského občanství dítětem bylo skrze institut legitimace (byl-li otec rakouským občanem a matka cizinka). Zajímavé je, že adopcí ale dítě rakouské občanství nezískávalo, neměla tudíž stejné účinky jako legitimace. Mezi další právní důvody získání rakouského občanství patřil sňatek, jímž cizinka získávala skrze osobu svého manžela rakouské občanství.⁵⁷

Mezi další způsoby, kterými bylo možné nabýt rakouské občanství a které již nebyly odvozeny od příbuzenských či pokrevních vztahů patřily následující:

- a) nástup veřejné služby v Rakousku;
- b) nastoupení živnosti, jejíž provozování vyžadovalo, aby byla dotyčná osoba v zemi řádně usedlá;
- c) dovršení desetiletého nepřetržitého pobytu v Rakousku, pokud za tu dobu osoba nespáchala zločin a nebyl jí za něj uložen trest.

Vedle výše uvedených způsobů nabývání rakouského občanství připouštěl Všeobecný zákoník občanský také udělení občanství na žádost FO. Občanství v tomto případě uděloval politický úřad, a to i v případě, že daná osoba nesplnila jednu z výše uvedených podmínek. Při udělování se posuzovalo jmění, výdělečné schopnosti a mravné chování žadatele. Pokud bylo občanství uděleno na základě jednoho z důvodů uvedených v tomto odstavci, získávali společně s mužem rakouské občanství i nezletilé děti a manželka.⁵⁸

Během trvání rakouské monarchie a následně Rakouska - Uherska samozřejmě bylo navrhováno vytvoření samostatného zákona o státním občanství, ale ten nebyl nikdy přijat, a tak základem zůstala po celou dobu trvání rakouské monarchie, resp. Rakouska - Uherska úprava obsažená ve Všeobecném zákoníku

---

⁵⁷ Tamtéž s. 212

⁵⁸ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. op. cit. s. 212.

občanském. Nezůstala ale beze změny. V roce 1833 bylo vydáno císařské nejvyšší rozhodnutí, podle kterého již rakouské občanství nevznikalo ze zákona dovršením desetiletého pobytu v Rakousku, ale jednalo se pouze o jeden z předpokladů, na základě něž mohlo být zahájeno řízení, které bylo zakončeno konstitutivním rozhodnutím zemského orgánu. Možnost získat rakouské občanství nastoupením živnosti byla zrušena v roce 1860. Vydáním tzv. prosincové ústavy (státního zákona č. 142/1867 ř. z., o všeobecných právech státních občanů) bylo v podstatě znemožněno nabýt státní občanství i posledním ze tří způsobů uvedených v předchozím odstavci, a to nabývání občanství v důsledku nastoupení veřejné služby. V tomto zákoně byla zakotvena podmínka státního občanství pro to, aby cizinec mohl veřejnou službu nastoupit. Přijetím tohoto zákona se tak dvě právní úpravy dostaly do „začarovaného kruhu“, kdy státní občanství bylo dle ABGB možné nabýt nastoupením veřejné služby, ale podmínkou pro nastoupení veřejné služby bylo právě státní občanství. Logicky bylo možné tento rozpor vyřešit pouze jedním způsobem, a to prostřednictvím použití základních zásad právní teorie: *Lex superior derogat inferiori* a *Lex posterior derogat priori*. Vzhledem k tomu, že zákon č. 142/1867 byl zákon ústavní a byl zároveň vydán později, tak drogoval ustanovení Všeobecného zákoníku občanského o možnosti nabýt rakouské občanství nastoupením veřejné služby, které se ale i nadále v příslušné části ABGB nacházelo.⁵⁹ V roce 1863 bylo zároveň stanoveno, že každý státní občan musí mít v některé obci rakouské monarchie (od r. 1867 Rakouska – Uherska) tzv. domovské právo. Toto ovlivnilo i právní úpravu podmínek nabývání státního občanství, protože v důsledku tohoto ustanovení musel každý žadatel o státní občanství prokázat, že mu bylo toto domovské právo se suspenzivní podmínkou uděleno (v praxi se uplatňoval ale spíše příslib obce, že domovské právo udělí v případě nabytí státního občanství).⁶⁰

V této kapitole jsem hovořila o státním občanství rakouském, z toho důvodu, že české země byly součástí rakouské monarchie a následně Rakouska – Uherska. Dne 28. 10. 1918 ale došlo ke vzniku Československé republiky, a tím i ke vzniku československého státního občanství, kterému se budu věnovat

---

⁵⁹ EMMERT, František. *Česká republika a dvoji státní občanství*. op. cit. s. 30. a DVORÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. op. cit. s. 220.

⁶⁰ DVORÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. op. cit. s. 220.

v následující kapitole. Podstatné je na tomto místě upozornit, že ačkoliv po první světové válce sice došlo k zániku Rakouska – Uherska, ovšem Všeobecný zákoník občanský platit nepřestal a na našem území platil v podstatě až do roku 1949. Blíže o tomto tedy v následující kapitole.

2.2.Československé státní občanství v letech 1918 – 1949

Jak jsem již zmínila v předchozí části, československé státní občanství vzniklo se vznikem Československé republiky dne 28. 10. 1918. V období těsně po vzniku Československé republiky byl přijat zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, který stanovil, že jsou ponechány v platnosti všechny dosavadní předpisy o nabývání a pozbývání státního občanství, čímž byla do československého právního řádu převzata rakousko-uherská právní úprava státního občanství, tedy zejména právní úprava obsažena ve Všeobecném zákoníku občanském. Tento stav, kdy státní občanství Československa bylo upraveno pouze převzatou právní úpravou, netrval ale dlouho. Již první změny nastaly uzavřením mírových smluv, které ukončovaly první světovou válku (konkrétně se jednalo o Smlouvu mezi čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými a Maďarskem podepsanou v Trianonu dne 4. 6. 1920 č. 102/1922 Sb. z. a n., o Smlouvu mezi čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými a Československem podepsanou v Saint-Germain-en-Laye dne 10. 9. 1919 č. 508/1920 Sb. z. a n., Smlouvu mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Rakouskem, podepsanou v Saint-Germain-en-Laye dne 10. 9. 1919 č. 507/1921 Sb. z. a n. a o Smlouvu mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Německem, podepsanou ve Versailles dne 28. 6. 1919 č. 217/1921 Sb. z. a n.). Mimoto obsahovaly tyto mírové smlouvy i státoobčanské otázky, kdy upravovaly zásady, podle nichž mají být dosavadní rakousko-uherské a německé občany přiděleni tzv. nástupnickým státům, mezi které patřila i ČSR. Tyto mírové smlouvy obsahovaly základní zásady právní úpravy státního občanství a dále závazky smluvních států pojmout tyto zásady do jejich právních řádů.⁶¹

---

⁶¹ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 41 - 42

Na základě mírových smluv byl tedy přijat ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabývání státního občanství a práva domovského v Republice československé (dále jen „ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n.“). Tento zákon v první řadě určil, kdo se stal k 28. 10. 1918 československým státním občanem a dále obsahoval úpravu způsobů nabývání a pozbývání státního občanství ČSR.⁶² Co se týče vlastní úpravy nabývání československého státního občanství, tak zákon rozlišoval dva způsoby právní úpravy:

- a) Ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n. ponechal v platnosti tehdejší předpisy o nabývání státního občanství, čímž se dostávám k tomu, co jsem již zmínila výše, že ustanovení Všeobecného zákoníku občanského platila na našem území i po zániku Rakouska – Uherska. Konkrétně se tedy jednalo zejména o § 28 - § 32 ABGB, doplněné dekrety dvorské kanceláře. První oblast úpravy nabývání státního občanství tedy tvořily dosavadní právní předpisy upravující tuto problematiku.
- b) Ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n. ale zároveň ve svých § 4 - § 12 upravil konkrétní způsoby nabývání československého státního občanství, jež byly odrazem zásad obsažených v mírových smlouvách.

Ustanovení § 19 ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n. obsahovalo navíc zmocnění vlády, aby se k provedení zákona dohodla o podrobnostech způsobů nabývání československého občanství s vládami příslušných států. Na základě tohoto zmocnění byla pak dne 7. 6. 1920 uzavřena smlouva mezi republikou Československou a republikou Rakouskou o státním občanství a ochraně menšin č. 107/1921 Sb. a dne 9. 6. 1920 uzavřena smlouva mezi republikou Československou a říší Německou č. 308/1922 Sb..⁶³

Nejprve bych se tedy zaměřila na první část ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n. která spolu s předpisy vydanými na podkladě tohoto zákona nebo na podkladě mírových smluv ukončujících první světovou válku stanovila, které osoby se ke dni 28. 10. 1918 staly československými státními občany. Jednalo se tedy o následující skupiny osob:

---

⁶² Tamtéž s. 42

⁶³ Tamtéž s. 44

- a) Bývalí státní občané rakouští a uherští, kteří získali domovské právo na území ČSR nejpozději dnem 1. 1. 1910 a měli ho nepřetržitě až do 16. 7. 1920.⁶⁴ Tato nepřetržitost domovského práva byla vázána k území ČSR, nikoli k území jedné obce. Tímto způsobem se československými státními občany staly pouze osoby, které v den 16. 7. 1920 dovršily 18 let a osoby mladší pouze v případě, že se jednalo o sirotky, které nenásledovaly v nabytí občanství jinou osobu.⁶⁵
- b) Bývalí němečtí občané, pokud měli na území, které připadlo ČSR řádné bydliště ke dni 10. 1. 1920. Konkrétně se jednalo o území Hlučínska, které po první světové válce připadlo ČSR.
- c) Bývalí rakouští, uherští a němečtí občané narozeni na území ČSR jako děti osob uvedených pod písm. a) a b) tohoto odstavce, i když samy tyto osoby neměly v rozhodné době bydliště nebo domovské právo v ČSR.
- d) Osoby, které měly před 28. 10. 1918 domovské právo v některé z obcí bývalého Rakouska – Uherska, ale mimo území, které připadlo ČSR, či osoby, které sice měly domovské právo na území, které připadlo ČSR, ale nabyly ho až po 1. 1. 1910 či sice do 1. 1. 1910, ale jejich domovské právo zde nebylo nepřetržitě. Tyto osoby mohly získat československé státní občanství, pokud se staly úředníky nebo zřízení Československého státu nebo některého československého státního ústavu, či podniku.
- e) Osoby, které se narodily na území ČSR, a nebylo prokázáno, že narozením nabyly jiné státní občanství.
- f) Osoby, které pro československé státní občanství optovaly. Po vzniku ČSR mohly pro československé občanství ve stanovené opční lhůtě optovat pouze muži starší 18 let a ženy starší 18 let, které byly zároveň svobodné, rozloučené nebo jejich manželství bylo prohlášeno za neplatné. Na provdané ženy, i pokud byly rozvedeny, a na manželské

---

⁶⁴ HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 1., Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 37/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987.

⁶⁵ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 43.

děti se vztahovala opce otce/manžela. Z těchto osob měly ale skutečné právo opce pouze následující skupiny:

- a. Osoby, které měly původně domovské právo v některé obci, jež se stala součástí ČSR, ale později nabyly jiné domovské právo, na základě něž se dle mírových smluv staly občany polskými, italskými, jugoslávskými nebo rumunskými.
- b. Osoby, které byly jazykem a rasou Češi a Slováci, ale domovským právem v rozhodné době příslušely do obce ležící na území, které nepřipadlo ČSR, ale jinému státu, a v důsledku toho nabyly státní občanství rumunské, italské, polské, jugoslávské, maďarské nebo rakouské.
- c. Rakouští občané, kteří měli v den účinnosti smlouvy uzavřené mezi ČSR a Rakouskou republikou, tj. v den 10. 3. 1921, na území ČSR bydliště nejméně 10 let.
- d. Němečtí státní občané české nebo slovenské národnosti, kteří měli své řádné bydliště v Německu nebo v jiném státě. Pokud měli bydliště v jiném státě, mohli opci uskutečnit pouze za předpokladu, že to nebylo v rozporu s předpisy daného státu a pokud již nenabyli jiné státní občanství.
- e. Osoby, které se staly polskými občany dle ustanovení čl. III odst. 1 vládní vyhlášky č. 20/1925 Sb. z. a n., o rozhodnutí konference velvyslanců o Těšínsku, Oravě a Spiši. Tyto osoby se staly polskými občany konkrétně tím, že na polské části plebiscitního území měly od 1. 1. 1914 domovské právo nebo od 1. 1. 1908 bydliště.
- g) Osoby, které nabyly domovské právo na území, které připadlo ČSR až po rozhodné době, tj. po 1. 1. 1910, za předpokladu, že ve stanovené lhůtě požádaly o přiznání československého státního občanství a této žádosti bylo vyhověno.
- h) Osoby, které na plebiscitním území Těšínska, Oravy a Spiše požádaly o souhlas s nabytím československého občanství a ten jim byl udělen.
- i) Osoby, které nabyly domovské právo na území, které připadlo Jugoslávii až po 1. 1. 1910, jestliže přímo předtím měly domovské

právo na území, které připadlo ČSR, pokud ve stanovené lhůtě nepožádaly o jugoslávské státní občanství, nebo požádaly, ale bylo jim odepřeno.

- j) Osoby, které náležely domovským právem do obce ležící na území ČSR těsně před tím, než nabyly domovské právo na území, které bylo na základě mírových smluv odstoupeno Itálii za předpokladu, že nepodaly ve lhůtě žádost o zachování italského občanství, či ji podaly opožděně, nebo jim byla zamítnuta.⁶⁶

Ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n., jak již jsem uvedla výše, neupravoval pouze to, kdo se stal ke vzniku ČSR československým občanem, ale obsahoval i vlastní úpravu nabývání a pozbývání státního občanství. Nejednalo se ale pouze o jediný předpis, který v období let 1918 – 1949 tuto problematiku upravoval. Hlavním a základním předpisem, upravujícím tuto problematiku v celém uvedeném období, zůstal Všeobecný zákoník občanský z roku 1811. Během let 1918 – 1939 bylo ale kromě ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n., přijato několik dalších předpisů, či uzavřeny úmluvy, upravující československé státní občanství, z nichž nejvýznamnějšími byly bezesporu zákon č. 152/1926 Sb. z. a n., o udělení československého státního občanství některým osobám a dále například úmluva č. 169/1929 Sb. z. a n., uzavřena dne 18. 7. 1928 mezi Československem a Spojenými státy o naturalizaci. V období od roku 1939 do roku 1945, tedy během nacistické okupace, v podstatě ani nelze hovořit o existenci československého státního občanství, a proto jsou právní předpisy z tohoto období pro danou problematiku zcela irelevantní. Za zmínku stojí v souvislosti s tímto obdobím pouze smlouva č. 300/1938 Sb., o otázkách státního občanství a opce uzavřena mezi ČSR a Německou říší. Dle této smlouvy českoslovenští občané, kteří měli k 10. 10. 1938 bydliště v některé obci na sudetoněmeckém území a dále českoslovenští občané německé národnosti, kteří měli v rozhodné době bydliště mimo bývalé území ČSR a zároveň měli domovské právo v některé z obcí připojených k Německé říši, nabývali s účinností od

---

⁶⁶ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 44 – 46. a HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 1. op. cit.

10. 10. 1938 německé státní občanství a zároveň pozbývali to československé. V období nacistické okupace tedy v podstatě neexistovalo české občanství. Bylo vytvořeno tzv. protektorátní státní občanství, které bylo určeno právě pro obyvatele české národnosti a samozřejmě bylo spojeno s větším okruhem povinností a menším okruhem práv, než občanství Německé říše.

Poslední etapou zahrnutou v této podkapitole je období od osvobození ČSR, tedy od května 1945 do 30. 9. 1949, vzhledem k tomu, že 1. 10. 1949 nabyl účinnosti nový zákon o nabývání a pozbývání československého státního občanství. V této poslední etapě bylo přijato ještě několik právních předpisů a uzavřeny dohody upravující problematiku státního občanství, z nichž za zmínku stojí zejména: ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/145 Sb. ze dne 2. 8. 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti maďarské a německé, dále dohoda mezi vládou ČSR a SSSR ze dne 10. 7. 1946, smlouva č. 186/1946 Sb., o Zakarpatské Ukrajině, ústavní zákon č. 74/1946 Sb., o udělení státního občanství krajanům vracejících se do vlasti, dohoda č. 145/1946 Sb., o výměně obyvatelstva uzavřena mezi ČSR a Maďarskem a v neposlední řadě zákon č. 102/1947 Sb., o nabývání a pozbývání československého státního občanství sňatkem (ve znění vládního nařízení č. 115/1949 Sb.) a také zákon č. 245/1948 Sb., o státním občanství osob maďarské národnosti.⁶⁷ Toto je tedy přehled nejzákladnějších právních předpisů upravujících problematiku československého státního občanství v období let 1918 – 1949, čímž se dostávám k vymezení jednotlivých způsobů nabývání státního občanství, které byly v tomto období na našem území uplatňovány.

2.2.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání československého státního občanství v letech 1918 – 1949

2.2.1.1. Narozením

Nabývání československého státního občanství narozením vyplývalo z § 28 Všeobecného zákoníku občanského (pokud šlo o území nynější České republiky) a z § 3 zákonného článku L/1879 (pokud šlo o území nynější Slovenské

---

⁶⁷ HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl 1. op. cit.

republiky). Podle uvedených ustanovení se československé státní občanství nabývalo až do 30. 9. 1949.

Na základě uvedených předpisů nabývaly manželské děti československé státní občanství za předpokladu, že toto občanství měl jejich otec, nemanželské děti nabývaly československé občanství, pokud toto občanství měla matka. Rozhodným okamžikem byla doba narození dítěte. Místo narození dítěte ale nemělo na nabývání československého občanství narozením vliv a nezáleželo na tom, zda se dítě narodilo na území ČSR, či v cizině.

2.2.1.2. Sňatkem

Do 23. 7. 1947 nabývala cizinka nebo bezdomovkyně československé státní občanství automaticky sňatkem s československým občanem. Dosavadní občanství ženy nemělo na nabytí československého občanství vliv a žena nemusela své původní pozbyt, aby mohla sňatkem československé občanství nabýt. Mohla mít tedy dvojí státní občanství. Rozluka ani úmrtí manžela taktéž posléze neměly vliv na již nabyté československé občanství ženy. Jediným případem, kdy v podstatě o československé občanství přišla, byla situace, kdy bylo manželství prohlášeno za neplatné. Tato právní úprava vyplývala tedy do července 1947 z dekretu dvorské kanceláře ze dne 23. 2. 1833 a § 5 zákonného článku L/1879.⁶⁸

Od 24. 7. 1947 byla úprava nabývání československého státního občanství sňatkem upravena zákonem č. 102/ 1947 Sb. Dle tohoto zákona nabývala cizinka nebo žena bez státního občanství to československé, pouze pokud podala žádost a s tou vyslovalo souhlas ministerstvo vnitra, později krajské národní výbory. Lhůta pro podání žádosti byla 3 měsíce od uzavření manželství s tím, že mohla být podána i před jeho uzavřením. Československé státní občanství pak žena nabývala dnem sňatku i v případě, že k vyslovení souhlasu došlo později.⁶⁹

2.2.1.3. Legitimací dítěte

---

⁶⁸ tamtéž + ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR.* op. cit. s. 46

⁶⁹ tamtéž

Institut legitimace se objevoval v československém právním řádu do konce roku 1949. Tato právní úprava byla obsažena v § 160 a § 161 Všeobecného zákoníku občanského a v § 4 zákonného článku L/1879. „*Legitimace dítěte předpokládala, že rodiče dítěte uzavřeli po jeho narození sňatek a že se otec přihlásil se souhlasem matky a před dvěma svědky za otce tohoto dítěte.*“⁷⁰ Institut legitimace tedy sice existoval až do konce roku 1949, ale možnost nabytí československé státní občanství skrze tento institut měly nezletilé děti pouze do 30. 9. 1949, tj. do účinnosti nového zákona o státním občanství. Nezletilé dítě cizinky či ženy bez státního občanství narozené mimo manželství tedy nabývalo československé státní občanství, přiznal-li k němu otcovství československý občan a zároveň bylo mezi rodiči uzavřeno manželství.⁷¹

2.2.1.4. Udělením

Právní úpravou pro udělování státního občanství byl až do 30. 9. 1949 § 30 Všeobecného zákoníku občanského a na Slovensku § 6 a násl. zák. článku L/1879. Československé občanství mohlo být tedy uděleno cizinci nebo bezdomovci na základě žádosti. Pokud se jednalo o nezletilé děti, či provdanou manželku, tak tyto osoby sledovaly při udělení státního občanství osud otce, resp. manžela. Nemanželské děti pro změnu sledovaly při udělení československého státního občanství matku. Zajímavé je, že nebylo ani třeba, aby tyto osoby byly do žádosti výslovně zahrnuty.⁷²

Žádost se podávala u okresního úřadu, později u okresního národního výboru. Při udělování československého státního občanství se přihlíželo zejména k bezúhonnosti dané osoby, byl požadován doklad o tom, že osoba má zajištěno domovské právo v některé obci pro případ udělení státního občanství a dále musela osoba doložit, že byla propuštěna z původního státoobčanského svazku. O žádostech rozhodovaly zemské úřady, po revoluci 1945 zemské národní

---

⁷⁰ tamtéž, str. 48

⁷¹ Tamtéž, str. 48

⁷² HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 1. op. cit. a ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 47 – 48.

výbory, později krajské národní výbory. Právní účinky nabytí československého státního občanství nastávaly dnem složení státoobčanského slibu.⁷³

Za zmínku v této souvislosti stojí také Ústavní dekret prezidenta republiky č. 30/1945 Sb., o obnovení právního pořádku, který stanovil, že předpisy vydané v době nesvobody, tj. v období Protektorátu Čechy a Morava a existence Slovenského státu, nejsou součástí československého právního řádu. Proto neznamenal, že osoby, kterým bylo v letech 1939 – 1945 uděleno protektorátní či slovenské státní občanství, nabyly československé státní občanství.⁷⁴

2.2.1.5. Opcí neboli volbou

Československé státní občanství bylo možné v období let 1918 – 1949 nabýt také opcí neboli volbou. Optovat pro československé státní občanství mohly určené skupiny osob. K opci mohlo dojít v první řadě na základě mírových smluv uzavřených po první světové válce. Které konkrétní skupiny osob mohly na základě těchto smluv pro československé občanství optovat, jsem uvedla na počátku této kapitoly, v části pojednávající o tom, kdo se stal ke vzniku ČSR československým státním občanem. Další dvě skupiny osob, které si mohly československé občanství zvolit, byli za splnění stanovených podmínek volyňští Češi a Slováci a obyvatelé Zakarpatské Ukrajiny.⁷⁵

Toto byl výčet základních způsobů nabývání státního československého občanství v uvedeném období, jejichž právní úprava je relevantní pro srovnání s právní úpravou v následujícím období. V uvedené době, vzhledem k historickým okolnostem, se ale uplatňovaly ještě další způsoby nabývání československého státního občanství. Vzhledem k tomu, že se ale jednalo o způsoby specifické, svázané s historickými okolnostmi, dovolím si je pro potřeby této práce pouze stručně zmínit.

Prvním z těchto způsobů bylo nabývání československého občanství podle ustanovení ústavního zákona č. 152/1926 Sb. z. a n., dle kterého za splnění

---

⁷³ tamtéž

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 48 – 52.

určitých podmínek měli nárok na udělení československého občanství státní občané bývalého Uherska. Dále bylo možné nabýt československé státní občanství na základě ústavního zákona č. 74/1946 Sb., o udělení státního občanství krajanům vracejícím se do vlasti. Tento předpis se týkal tzv. reemigrantů, přičemž první kategorii těchto osob tvořili Češi a Slováci, kteří se přestěhovali na území ČSR na podkladě úřední přesídlovací akce a druhou kategorií byli Češi, Slováci a příslušníci dalších slovanských národů, kteří se do ČSR přistěhovali mimo úřední přesídlovací akci. Jedním z dalších způsobů nabývání československého státního občanství v tomto období bylo jeho nabývání na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého občanství osob národnosti německé a maďarské (dále jen „*dekret č. 33/1945 Sb.*“). Na základě tohoto dekretu docházelo primárně k pozbytování československého státního občanství u určitých kategorií osob, zároveň bylo ale po pozbytí státního občanství na základě tohoto dekretu možné požádat o zachování československého občanství. Dalším předpisem upravujícím nabývání československého občanství byl ústavní zákon č. 179/1946 Sb., o udělení státního občanství krajanům z Maďarska. Výše citovaný ústavní zákon navazoval na dohodu č. 145/1946 Sb., o výměně obyvatelstva uzavřenou mezi ČSR a Maďarskem. Na základě této dohody nabývaly československé státní občanství osoby české nebo slovenské národnosti, které měly cizí státní občanství nebo neměly státní občanství žádného státu, a to dnem přistěhování. Dalším předpisem týkajícím se osob maďarské národnosti byl zákon č. 245/1948 Sb., o státním občanství osob maďarské národnosti. Tento zákon byl vydán s cílem zjednodušit postup navrácení československého státního občanství podle dekretu č. 33/1945 Sb.⁷⁶

Výše jsem tedy uvedla způsoby nabývání československého státního občanství v období let 1918 – 1949. Vzhledem k tomu, že se jednalo o specifické období naší historie, odpovídá tomu i množství a specifika způsobů nabývání státního občanství Československé republiky v tomto období. Další historickou etapou, kterou se ve své diplomové práci budu zabývat, je období let 1949 – 1968,

---

⁷⁶ Tamtéž s. 53 - 61

k němuž, zejména tedy k jednotlivým způsobům nabývání československého státního občanství v něm uplatňovaných přistoupením v následující podkapitole.

2.3.Československé státní občanství v letech 1949 – 1968

Vzhledem k historickým změnám, tedy zejména k nastolení komunistického režimu v únoru 1948, došlo také k významným změnám ve vnitrostátním právním řádu. Jednalo se například o nový občanský zákoník, zákon o rodině a ani úprava státního občanství nebyla ušetřena deformací. Přesto zůstaly zachovány určité principy, které byly uplatňovány v předchozím období. Například druhá československá ústava č. 150/1948 Sb., z roku 1948 uváděla ve svém § 165, že: „*Státní občanství je v Československé republice jediné a jednotné.*“⁷⁷, čímž zůstal zachován princip jediného státního občanství. Ústava z roku 1948 dále ve svém § 165, odst. 2 stanovila, že podmínky nabývání a pozbývání státního občanství stanoví zákon.⁷⁸

Na základě výše uvedeného ustanovení byl tedy přijat zákon č. 194/1949 Sb., o nabývání a pozbývání československého státního občanství, který nabyl účinnosti dnem 1. 10. 1949 (dále jen „*zákon č. 194/1949 Sb.*“) Tento zákon byl první právní normou, která upravovala státní občanství jednotně pro celou ČSR, již neodkazoval na rakousko-uherské právní normy, ale stále zůstaly zachovány určité principy předchozí právní úpravy s tím, že samozřejmě došlo i k vytvoření principů nových. Nejvýznamnější změnou, či novým principem, bylo bezesporu zakotvení rovnosti mužů a žen. Tato byla zakotvena hned v úvodu Ústavy z roku 1948, a to v § 1 odst. 2: „*Muži a ženy mají stejné postavení v rodině i ve společnosti a stejný přístup ke vzdělání i ke všem povoláním, úřadům a hodnostem.*“ Tato rovnost sice existovala v oblasti nabývání státního občanství narozením, ale nebyla zakomponována do ustanovení týkajících se nabývání občanství sňatkem, proto uzavřením manželství mohla nabýt československé státní občanství pouze žena, muž nikoli. Nyní bych se tedy zmínila o jednotlivých

---

⁷⁷ § 165 odst. 1 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, Dostupné z: http://www.nssoud.cz/historie/ustava_1948.pdf

⁷⁸ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 45 – 46.

způsobech nabývání státního občanství v tomto období a o případných změnách oproti předchozí právní úpravě.

2.3.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání československého státního občanství v letech 1949 – 1968

2.3.1.1. Narozením

Nabývání státního občanství bylo tedy počínaje 1. 10. 1949 upraveno samostatným zákonem o nabývání a pozbývání státního občanství č. 194/1949 Sb., který byl později novelizován zákonem č. 72/1958 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbývání československého státního občanství (dále jen „*zákon č. 72/1958 Sb.*“). Dle zákona č. 194/1949 Sb. nabývalo dítě československé státní občanství, pokud se narodilo na území ČSR a alespoň jeden z rodičů byl československým státním občanem. Postačovalo tedy, i pokud měla československé občanství pouze matka dítěte. V tomto případě nabývalo dítě československé občanství automaticky. Pokud se dítě nenarodilo na území ČSR, ale v cizině, tak dítě automaticky nabylo československé občanství, pokud byli oba jeho rodiče českoslovenští občané (nemuseli být ovšem manželé). V případě, že se dítě narodilo v cizině a pouze jeden z jeho rodičů měl československé státní občanství, musel tento rodič podat žádost o uznání nabytí československého občanství, a to do jednoho roku dítěte. O těchto žádostech rozhodovaly okresní (později krajské) národní výbory, případně Obvodní národní výbor v Praze 1 či Městský národní výbor v Bratislavě.⁷⁹

Přijetím nového zákona došlo také k omezení principu *ius soli*, tj. zásada, podle které dítě nabývá státní občanství místa, kde se narodilo. Do účinnosti zákona č. 194/1949 Sb. nabývalo státní občanství každé dítě narozené na území ČSR, které by jinak zůstalo bezdomovcem. Nově nabývalo československé státní občanství pouze dítě na území ČSR nalezené, u nichž nebylo možné určit jejich státní občanství vzhledem k neznalosti rodičů. Netýkalo se to tedy dětí bezdomovců. Možnost nabývat československé státní občanství byla dále omezena mezistátními úmluvami o zamezení vzniku dvojího státního občanství,

---

⁷⁹ tamtéž a HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 2., Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 37/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987

které ČSR uzavřela do roku 1984 se SSSR, Maďarskem, Polskem, NDR, Bulharskem a Mongolskem (viz. Kapitola 1.3.1.1.).⁸⁰

2.3.1.2. Sňatkem

Nabývání československého státního občanství bylo taktéž upraveno zákonem č. 194/1949 Sb., následně novelizovaným zákonem č. 72/1958 Sb. Dle těchto předpisů uzavřením manželství nabývala československé manželství pouze cizinka nebo žena bez státního občanství, pokud manželství uzavřela s československým občanem. Změna oproti předchozí právní úpravě spočívala v tom, že žena již nenabývala československé občanství automaticky, ale na základě žádosti, která musela být podána nejpozději do 6 měsíců od uzavření sňatku. Pokud byla jejich žádost kladně vyřízena, tak nabývaly československé občanství ke dni uzavření manželství, pokud tedy složila státoobčanský slib.⁸¹

V této souvislosti je ještě nutné zmínit zákon č. 59/1952 Sb., o uzavírání manželství s cizinci, který byl v ČSR účinný do 31. 3. 1964, kdy byl zrušen zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. Dle výše uvedeného zákona, pokud československý občan uzavíral manželství s cizinkou či naopak, musel obdržet souhlas ministerstva vnitra k tomuto sňatku. Bez tohoto souhlasu manželství nevzniklo. Proto v případě, že by cizinka uzavřela manželství s československým občanem, ale bez příslušného souhlasu ministerstva vnitra (dělo se tak většinou v cizině), následně by podala žádost o československé občanství, tak by žádost byla bezpředmětná, protože podle tehdejší právní úpravy manželství vůbec nevzniklo.⁸²

2.3.1.3. Udělením

Nabývání státního občanství bylo taktéž, jako dvě předchozí možnosti, upraveno zákonem č. 194/1949 Sb., ve znění zákona č. 72/1958 Sb. Tato novela zrušila jednu z podmínek, kterou musel žadatel o československé státní občanství do roku 1958 splňovat, a to tu, že se neprovinil proti Československé republice a jejímu

---

⁸⁰ tamtéž

⁸¹ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 47.

⁸² HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 2. op. cit.

lidově demokratickému zřízení. Co se týče ostatních podmínek pro udělení československého občanství, tak od listopadu 1958 musel žadatel splňovat pouze dvě podmínky. První podmínkou byl pobyt žadatele na území ČSR nejméně pět let a druhou bylo pozbytí dosavadního státního občanství (pokud se tedy nejednalo o bezdomovce). Splnění těchto podmínek ale bylo možné prominout, pokud k tomu byly důvody zvláštního zřetele hodné (mohlo se jednat například o situaci, kdy nebylo možné doklad o pozbytí původního státního občanství získat a cizí právní řád současně nespojoval s nabytím jiného státního občanství pozbytí dosavadního). V praxi jsme se ale s promíjením uvedených podmínek téměř nesetkávali. Ve většině případů docházelo pouze k příslibu udělení československého občanství, pokud bude ve stanovení lhůtě doklad o pozbytí původního občanství předložen. Zároveň na udělení státního občanství nebyl právní nárok, což ještě více posilovalo možnost volného uvážení správního orgánu při posuzování žádostí o československé občanství.⁸³

2.3.1.4. Přímo ze zákona – osoby maďarské a německé národnosti

Tato poslední a specifická možnost se týkala osob německé a maďarské národnosti, které československé občanství pozbyly na základě dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., a zároveň nenabývaly československé občanství zpět ani podle výše uvedeného dekretu, ani podle předpisů na něj navazujících. Pokud jde o osoby německé národnosti, byl vydán zákon č. 34/1953Sb., jímž některé osoby nabývaly československé občanství. Podle citovaného předpisu výše specifikované osoby německé národnosti nabyly československé občanství zpět dnem 7. 5. 1953, pokud ovšem měly v tento den bydliště na území ČSR. Co se týče výše specifikovaných osob maďarské národnosti, tak ty nabývaly československé občanství za stejných podmínek jako osoby německé národnosti, avšak s tím rozdílem, že jej nabývaly zpět dnem 11. 11. 1958 a to podle ustanovení článku III zákona č. 72/1958 Sb. Obě kategorie těchto osob nemusely podávat žádnou žádost o udělení československého občanství, ale nabývaly jej automaticky za splnění podmínek v uvedených zákonech stanovených. Pro

---

⁸³ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 47 – 48 a HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 2. op. cit.

potřeby této práce není z mého pohledu tento způsob nutné blíže rozvádět vzhledem k tomu, že se opět jedná o specifickou možnost nabytí státního občanství přímo související s historickými okolnostmi.⁸⁴

Výše jsou tedy uvedeny a stručně charakterizovány způsoby nabývání státního občanství v období let 1949 – 1968. Dalším obdobím, kterým se ve své práci budu zabývat, je období let 1969 – 1992. Rozdělení na jednotlivé časové úseky, které jsem ve své práci zvolila, je záměrné. Je uplatňováno s většími či menšími odchylkami ve většině publikací a vyplývá z historických změn, ke kterým na našem území docházelo. V důsledku těchto změn samozřejmě muselo také docházet ke změně právní úpravy státního občanství. Nyní tedy k období let 1969 – 1992.

2.4. České a československé občanství v letech 1969 – 1992

První a základní skutečnost, kterou je nutné v souvislosti s počátkem tohoto období zmínit, je přijetí ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci (dále jen „*zákon o ČS federaci*“), na základě něhož došlo k 1. 1. 1969 ke vzniku československé federace. Tento ústavní zákon významným způsobem novelizoval ústavu z roku 1960 a zároveň zásadně pozměnil právní úpravu státního občanství na našem území. V důsledku této zásadní změny bylo přijato několik nových zákonů upravujících institut státního občanství. Jednalo se o zákon č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství (dále jen „*zákon č. 165/1968 Sb.*“), na nějž navazovaly dva republikové zákony, a to zákon č. 206/1968 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství Slovenské socialistické republiky (dále jen „*zákon o státním občanství Slovenské socialistické republiky*“) a v neposlední řadě zákon č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky (dále jen „*zákon o státním občanství České socialistické republiky*“). Tyto zákony zrušovaly

---

⁸⁴ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 77 – 78. a HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 2. op. cit.

většinu ustanovení zákona č. 194/1949 Sb., ve znění zákona č. 72/1958 Sb. Ustanovení, která nebyla výslovně zrušena, byla ale v nových zákonech taktéž obsažena, tudíž se výše uvedený zákon od účinnosti zákonů přijatých v roce 1968 neaplikoval. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že na našem území vznikl nový institut, a to institut republikového státního občanství, který byl dle zákona o ČS federaci primární. Již zmíněný zákon č. 165/1968 Sb., tedy stanovil, že československým státním občanem se stal ten, kdo nabytí státní občanství České socialistické republiky nebo státní občanství Slovenské socialistické republiky a samozřejmě v případě pozbytí tohoto republikového občanství ztrácel zároveň i československé občanství, pokud se tedy nestal občanem druhé z republik.⁸⁵

Zákon č. 165/1968 dále stanovil pravidla pro nabytí státního občanství České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky k 1. 1. 1969, a to následovně:⁸⁶

- dle § 3 odst. 1 se stal československý státní občan občanem té republiky, na jejímž území se narodil;
- pokud se československý občan narodil v cizině, tak dle § 3 odst. 2 se stal občanem té republiky, kde měl k 1. 1. 1969 trvalý pobyt;
- neměl-li československý občan trvalý pobyt k 1. 1. 1969 v žádné z republik, tak získal občanství té z republik, kde měl poslední trvalý pobyt před odchodem do zahraničí a neměl-li ho nikdy, tak se získání republikového občanství řídili posledním trvalým pobytem jeho rodičů (rovněž § 3 odst. 2);
- pokud nebylo možné republikové občanství určit ani podle jedné z výše uvedených zásad, mohl si dle § 3 odst. 3 československý občan republikové občanství prohlášením zvolit;
- § 4 zákona navíc umožňoval provést prohlášením změnu republikového občanství na občanství druhé z republik než to, které mu bylo dle zákona přiděleno, a to do 31. 12. 1969;

---

⁸⁵ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 82.

⁸⁶ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 51 - 52

- § 6 odst. 1 stanovil, že děti, které se narodily po 1. 1. 1969, následovaly občanství rodičů (v souvislosti s tím bylo v odst. 2 uvedeno, že pokud měl jeden z rodičů české a druhý slovenské občanství, nabývalo dítě občanství té republiky, kde se narodilo a pokud se narodilo v cizině, museli rodiče zvolit jedno občanství ve lhůtě 6 měsíců od narození);
- § 10 odst. 2 stanovil možnost změny republikového občanství pouze prostřednictvím přihlášení k trvalému pobytu v druhé z republik (pokud občan jedné z republik nabyl občanství druhé z republik, tak automaticky ztrácel dosavadní občanství s nabytím druhého);
- § 7 upravoval možnost získat občanství druhé z republik prohlášením v případě česko-slovenského manželství (uzavřením tohoto manželství se občanství manželů neměnilo, ale měli možnost si do 6 měsíců od uzavření manželství zvolit občanství druhého manžela).

Tato pravidla byla zakotvena také v republikových zákonech, kde byly navíc ještě upraveny možnosti nabývání státního občanství již ne v souvislosti se vznikem československé federace, o nichž stručně pohovořím v následující části.

V souvislosti s federálním a republikovým občanstvím je také nutné zmínit tu skutečnost, že pouze československé občanství bylo uznáváno ze strany zahraničí vzhledem k tomu, že jak Česká socialistická republika, tak Slovenská socialistická republika, se nestaly subjekty mezinárodního práva a mezinárodněprávní subjektivitu měla i nadále pouze Československá socialistická republika. Důkazem o tom, že republikové občanství bylo sice dle právní úpravy primární, ale ve skutečnosti bylo za primární považováno spíše to československé, tedy federativní, je i to, že občané obou republik měli na celém území ČSSR stejná práva a povinnosti, politická (např. volební) i další práva byla odvozována od československého občanství a trvalého pobytu, nikoli od republikového občanství.⁸⁷ Nesoulad byl i v právní úpravě týkající se určení, zda je primární občanství československé, či republikové. Čl. 5 zákona o ČS federaci v roce 1968 sice stanovil jako primární občanství republikové, ale novelizace

---

⁸⁷ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 85 – 86.

tohoto článku v roce 1970 vrátila primární postavení občanství československému, ale na tuto novelizaci nenavazoval citovaným zákonem předvídaný a nezbytný nový zákon o československém státním občanství, a tak se i po roce 1970 československé občanství určovalo podle zákona o státním občanství České socialistické republiky a zákona o státním občanství Slovenské socialistické republiky, čímž fakticky stále zůstávalo primární občanství republikové. Zákon o ČS federaci byl naposled novelizován v únoru 1991, kdy byl opět novelizován čl. 5, kterým došlo k obnovení právního postavení republikového občanství jako primárního. Spíše bychom tedy měli říci, že došlo k „legalizaci“ stavu, který zde již existoval desítky let, ale právní úprava čl. 5, mu neodpovídala. Dále odst. 3 čl. 5 po novelizaci v roce 1991 výslovně zakotvil zásadu, že „nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství“.

Nyní tedy k jednotlivým způsobům nabývání českého, resp. československého občanství v letech 1969 - 1992, které přímo nesouvisely se vznikem československé federace, ale byly uplatňovány v průběhu celé uvedené etapy, ačkoli v souvislosti s tímto obdobím naší historie by bylo možná vhodnější pohovořit spíše o pozbývání státního občanství, k němuž docházelo v uvedených letech (konkrétně tedy do roku 1989) velmi často.

2.4.1. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání českého, resp. československého občanství v letech 1969 – 1992

České a československé občanství bylo možné v uvedeném období nabýt následujícími způsoby: a) narozením, b) uzavřením manželství, c) volbou, d) udělením, e) navrácením podle zákona č. 88/1990 Sb. Obecně můžeme konstatovat, že nabytím českého občanství se nabývalo i občanství československé, které bylo samozřejmě možné nabýt také prostřednictvím občanství slovenského. Právní úprava nabývání a pozbývání českého občanství byla zakotvena v zákoně o státním občanství České socialistické republiky a v principu vycházela z předchozí právní úpravy účinné do 31. 12. 1968. Přesto se ale v nové úpravě objevily významné změny, na které se pokusím v následujícím přehledu zaměřit. Budu hovořit pouze o českém občanství vzhledem k tomu, že v případě, že daná osoba nabyla české občanství, nabyla zároveň i občanství československé.

2.4.1.1. Narozením

Právní úprava nabývání českého, resp. československého státního občanství narozením byla obsažena jak v zákoně č. 165/1968 Sb., tak v zákoně o státním občanství České socialistické republiky. Pokud se narodilo dítě českým občanům, nabývalo české občanství bez ohledu na to, kde se narodilo. Na této zásadě se novou právní úpravou nic neměnilo. Zásadní změna se ale týkala nabývání českého státního občanství v případě, kdy se dítě narodilo mimo území České socialistické republiky a českým státním občanem byl pouze jeden rodič. Nově nebylo třeba souhlasu okresního a později krajského národního výboru (viz podkapitola 2.3.1.1.). Nyní tedy dítě nabývalo narozením české státní občanství i v případě, že se narodilo mimo území České socialistické republiky a české občanství měl pouze jeden z jeho rodičů. Toto nové ustanovení platilo ale pro Českou socialistickou republiku až od 8. 5. 1969.⁸⁸

V části zákona o státním občanství České socialistické republiky věnované se nabývání státního občanství narozením byla zahrnuta i právní úprava nabývání státního občanství nalezením. Z toho tedy můžeme usuzovat, že pokud došlo k nabytí státního občanství tímto způsobem, hledělo se na dítě jako na českého občana ode dne jeho narození. Zůstala zachována zásada, že takto může nabyt státní občanství pouze dítě, jehož rodiče nejsou známi.

Spornou otázkou bylo nabývání českého občanství určením otcovství. Tato možnost totiž nebyla v uvedeném období v zákoně uvedena, tudíž bychom mohli usuzovat, že takto občanství nabyt nebylo možné. Pokud se ale podíváme podrobněji na právní úpravu nabývání státního občanství v tomto období, tak zákon o státním občanství České socialistické republiky používá v části o nabývání státního občanství pojmu „rodič“. Kdo byl rodič dítěte, určoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Pokud šlo o určování otce dítěte, uplatňovaly se tři zákonné domněnky. Státní občanství bylo jasné vždy, když byl otec znám ještě před narozením dítěte, tj. využití první zákonné domněnky (zjednodušeně - souhlasné prohlášení před narozením, matka provdána za otce). V tomto případě dítě narozením mohlo nabyt české státní občanství po

---

⁸⁸ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 53 – 54.

otci. Problém by ale mohl nastat v případech, kdy docházelo k určení otcovství na základě souhlasného prohlášení po narození dítěte, či k určení otcovství soudním rozsudkem na základě třetí domněnky. Oba tyto právní úkony mají ale pouze deklaratorní charakter a tudíž je nutné mít za to, že pokud se dítě narodilo cizince nebo ženě bez státní příslušnosti, mohlo nabýt české státní občanství po otci, jenž byl určen až po narození dítěte, pokud byl otec v den narození českým státním občanem. Nebyl tedy rozhodný den určení otcovství. Dítě poté nabývalo české státní občanství zpětně ke dni narození.⁸⁹

2.4.1.2. Uzavřením manželství

Právní úprava nabývání státního občanství tímto způsobem byla obdobná jako v předchozím uvedeném období pouze s několika odlišnostmi. Již tedy nebyla obsažena v zákoně č. 194/1949 Sb., ale v § 7 zákona č. 165/1968 Sb. a v § 9 odst. 1 zákona o státním občanství České socialistické republiky. Stále byla zachována ta zásada, že takto může nabýt státní občanství pouze žena, a to ne automaticky, ale na základě žádosti, která musela být podána do 6 měsíců od uzavření manželství.⁹⁰ Rozdíl oproti dosavadní právní úpravě spočíval v tom, že cizinka nenabývala české občanství zpětně ke dni uzavření manželství (pokud tedy byl s její žádostí vysloven souhlas), ale ke dni složení státoobčanského slibu. K žádosti musela žena přiložit oddací list a osvědčení o státním občanství manžela.

2.4.1.3. Opcí neboli volbou

I tato možnost nabývání českého občanství byla upravena v zákoně č. 165/1968 Sb. a v zákoně o státním občanství České socialistické republiky. Tato možnost byla do zákona zakotvena v souvislosti se vznikem československé federace a se vznikem českého a slovenského občanství. Zaprvé si české občanství mohl zvolit

---

⁸⁹ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 87 – 90.

⁹⁰ HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová: *Státní občanství*, Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 18/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987

slovenský občan, kterým se jím stal 1. 1. 1969 podle zákona o státním občanství Slovenské socialistické republiky a to nejpozději do 31. 12. 1969. Dále mohlo být české občanství zvoleno souhlasným prohlášením rodičů dítěti, jehož jeden rodič byl slovenským občanem a druhý českým občanem a které se dle zákona o státním občanství Slovenské socialistické republiky stalo narozením občanem slovenským, a to do 6 měsíců po jeho narození. Další možnost volby existovala v souvislosti s uzavřením manželství, kdy slovenský občan (muž i žena), který si vzal českého občana, mohl prohlásit, že si volí české občanství, a to ve lhůtě 6 měsíců od uzavření manželství. České občanství poté nabýval dnem prohlášení. V zákoně je ale tato výše uvedená možnost zařazena pod část pojednávající o nabývání občanství uzavřením manželství. Z mého pohledu a i z pohledu autorů většiny publikací, je ale toto řazení logičtější, neboť se ve skutečnosti jedná právě o volbu. Poslední možností, získání českého občanství opcí, byla možnost československých občanů, kteří se k 1. 1. 1969 nestali ani českými, ani slovenskými občany. V neomezené lhůtě mohly tyto osoby učinit prohlášení o volbě českého občanství. Prohlášení dle uvedených možností bylo možné provést pouze jednou a občanství osoba nabývala dnem učinění tohoto prohlášení.⁹¹

2.4.1.4. Udělením

Právní úprava udělování českého státního občanství byla obsažena v zákoně 194/1949 Sb., jehož část týkající se této problematiky nebyla zrušena. Zároveň ale byla problematika udělování českého občanství obsažena v zákoně č. 165/1968 Sb. a v zákoně o státním občanství České socialistické republiky. Právní úprava udělování českého státního občanství neprodělala ale oproti právní úpravě v předchozím období mnoho změn. Podmínky pro udělení českého občanství zůstávaly stejné, možnost prominout tyto podmínky stále existovala a stále nebyla ze strany správních úřadů příliš využívána. Žádosti se podávaly u okresních národních výborů (později u okresních úřadů) a rozhodovalo o nich ministerstvo vnitra. Zákon o státním občanství České socialistické republiky uváděl, co vše musí žadatel k žádosti o české státní občanství přiložit (např. rodný list, oddací

---

⁹¹ Tamtéž s. 93 - 94

list, od r. 1988 prohlášení žadatele o tom, zda byl pravomocně odsouzen atd.). Zákon také obsahoval přesný postup správních orgánů při vyřizování žádostí. Žádost mohla podat samostatně osoba starší 15 let. Manželé mohli podávat žádost společnou a rodič mohl do své žádosti pojmout děti mladší 15 let. Pokud ministerstvo vnitřní žádost vyhovělo, vyhotovilo listinu o udělení státního občanství. Nabytí českého státního občanstvím bylo účinné dnem složení státoobčanského slibu.⁹²

Zvláštní právní úprava byla v souvislosti se slovenskými občany. Jedinou podmínkou pro udělení českého občanství občanu slovenskému, která mohla být rovněž prominuta, byl trvalý pobyt na území České socialistické republiky. Postup byl obdobný jako u udělování českého občanství cizincům či bezdomovcům, pouze s několika málo odlišnostmi, které postup zjednodušovaly. Jak je ale z historických okolností zřejmé, tyto žádosti byly v uvedeném období, tedy konkrétně do přijetí ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku ČSFR, vzácností.

Zákon dále rozlišoval ještě zvláštní způsob nabývání českého občanství, jímž bylo jeho udělení podle čl. 2 bodu 3 zákona č. 88/1990 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbývání československého státního občanství.

2.4.1.5. Navrácením podle zákona č. 88/1990 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbývání československého státního občanství

Osoby propuštěné ze státoobčanského svazku (což byly ode dne účinnosti citovaného zákona osoby, kterým bylo státní občanství odňato na základě § 7 zákona č. 194/1949 Sb. a §14a zákona o státním občanství České socialistické republiky, ve znění zákonného opatření předsednictva ČNR č. 124/1969 Sb.), mohly zůstat českými státními občany a to v případě, že měly trvalý pobyt na území ČR a písemně to sdělily ministerstvu vnitřní, nejpozději do 31. 12. 1993. Pokud takto učinily, má se za to, že nikdy nepřestaly být československými státními občany.⁹³ Jednalo se o tzv. první restituční zákon, který spolu s tzv. druhým restitučním zákonem (zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci)

---

⁹² Tamtéž s. 90 - 91

⁹³ tamtéž s. 94

napravoval největší křivdy u některých titulů pozbývání státního občanství v uvedené době.

2.5. České státní občanství v letech 1993 – 2013

Dnem 1. 1. 1993 vznikla samostatná Česká republika jako subjekt mezinárodního práva. První otázkou související se vznikem samostatné ČR bylo, kdo je tedy ke dni 1. 1. 1993 občanem České republiky? Odpověď na tuto otázku zjednodušoval ten fakt, že české občanství existovalo již mnoho let, sice pouze jako občanství republikové v rámci československé federace, ale zato jako občanství primární. Tudíž pro určení toho, kdo bude považován za českého občana, stačilo vyjít ze současného stavu.⁹⁴ Dne 29. 12. 1992 byl přijat zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky („ZNPSO“ jak již jsem uvedla výše), který hned ve svém úvodu, tj. v § 1 odst. 1 stanovil: „*Fyzické osoby, které ke dni 31. prosince 1992 byly státními občany České republiky a zároveň státními občany České a Slovenské Federativní republiky, jsou od 1. ledna 1993 státními občany České republiky.*“. Vzhledem k tomu, že ačkoliv bylo za primární občanství považováno občanství republikové tak, jak již jsem uvedla výše, mnoho lidí pokládalo význam spíše občanství federativnímu, tedy československému. V důsledku toho bylo nutné, aby bylo umožněno dosavadním československým občanům, kteří měli osobní, či právní vztah k oběma republikám, svobodně se rozhodnout pro státní občanství jedné z republik, nebo případně své občanství změnit. Úprava práv těchto osob byla obsažena v části třetí ZNPSO, která se nazývala Zvláštní ustanovení o státním občanství České republiky v souvislosti se zánikem ČSFR.⁹⁵

Základem právní úpravy nabývání a pozbývání státního občanství ČR byl tedy v době vzniku ČR ZNPSO. Již v době svého přijetí ale obsahovala Ústava ČR svůj čl. 12, jehož znění se do dnešní doby nezměnilo a současně i Listina obsahovala již od počátku roku 1993, veškeré články, které souvisely zejména tedy s výlučnými právy a povinnostmi státních občanů ČR (o které články se

---

⁹⁵ ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. op. cit. s. 98 - 99

konkrétně jedná, uvádím v podkapitole 1.3.1.2.). Základy právní úpravy byly tedy obsaženy v Ústavě ČR a v Listině a konkrétní podmínky nabývání a pozbývání státního občanství a další související otázky byly upraveny ZNPSO, který byl do konce roku 2013 několikrát novelizován, o čemž pohovořím nížeji.

2.5.1. Úprava státního občanství podle zákona č. 40/1993 Sb. (ZNPSO)

ZNPSO byl tedy přijat 29. 12. 1992 a účinnosti nabyl dne 1. 1. 1993. Základní principy, na nichž byla právní úprava v tomto období založena, jsou následující: princip vyloučení bipolitismu (od této zásady se svou úpravou pozbývání státního občanství odklání nově přijatý ZSO, o kterém blíže pohovořím v následující kapitole), princip nepřipustnosti apartismu, zásada zabezpečení jednotného státního občanství rodičů a dětí, princip individuálního nabývání a pozbývání státního občanství, princip výlučnosti státního občanství ČR a v neposlední řadě princip rovnosti občanů bez ohledu na způsob nabytí státního občanství.⁹⁶

V okamžiku, kdy ZNPSO nabyl účinnosti, bylo možné nabýt české státní občanství, kromě případů souvisejících s rozdělením ČSFR, následujícími způsoby: narozením, udělením, prohlášením, určením otcovství a nalezením na území ČR. V listopadu 1993 byl ZNPSO poprvé novelizován a v důsledku této novely bylo nově možné nabýt české státní občanství i osvojením a dále došlo k usnadnění nabývání českého občanství slovenskými občany v důsledku zániku federace. K další novelizaci ZNPSO došlo v roce 1995, kdy hlavní změnou oproti dosavadní právní úpravě bylo zpřístupnění českého občanství volyňským Čechům, kteří se vrátili do ČR na pozvání vlády v letech 1990 – 1994.⁹⁷ Třetí novelizace byla provedena v roce 1996 a týkala se zejména otázek pozbývání státního občanství, ale zároveň také rozšiřovala možnosti nabývání státního občanství slovenskými občany, kdy tito občané mohli české občanství nabývat za zvýhodněných podmínek. Významnou novelizací byl také zákon č. 194/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1993 Sb., který zavedl novou zásadu týkající se nabývání státního občanství v souvislosti se zánikem ČSFR a to tím, že změnil znění § 18 ZNPSO, jehož odst. 2 nově zněl: „*Státní občan České republiky, který*

---

⁹⁶ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. op. cit. s. 26 – 28.

⁹⁷ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 61.

měl k 31. prosinci 1992 státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky, nepozbyde nabytím státního občanství Slovenské republiky státní občanství České republiky.“⁹⁸ Navíc byla v tomto roce právní úprava státního občanství doplněna zvláštním zákonem č. 193/1999 Sb. (o kterém jsem již ve zkratce hovořila výše v podkapitole 1.4.1.1.). Další novelizace ZNPSO provedené v roce 2002, 2003, 2005 a 2008 přinesly pouze drobné změny, o nichž není potřeba se pro potřeby této práce zmiňovat blíže. Poslední novelizace provedená v roce 2012 zahrnuje do ZNPSO úpravu využívání a předávání údajů z různých registrů a dalších informačních systémů ze strany správních orgánů. Z tohoto výčtu je zřejmé, že se právní úprava relativně často oproti předchozím obdobím měnila, což byl také jeden z důvodů pro přijetí úplně nové právní úpravy na počátku roku 2014.⁹⁹

2.5.2. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání českého státního občanství dle ZNPSO, ve znění pozdějších předpisů

Jak již jsem zmínila výše, v této práci bohužel není prostor, abych rozebrala detailně jak právní úpravu nabývání státního občanství obsaženou v ZNPSO, tak tu v ZSO. Vzhledem k tomu, že co se týče právní úpravy obsažené v ZNPSO, bylo napsáno již nepřeberné množství prací a publikací, zaměřím se detailněji na právní úpravu novou, tj. účinnou od 1. 1. 2014. O právní úpravě dosavadní se zmíním stručně v této kapitole a to tak, abych doplnila přehled způsobů nabývání státního občanství, který je obsahem této kapitoly, a dále se pokusím v následující kapitole upozornit na významné odlišnosti těchto dvou výše zmíněných právních úprav nabývání státního občanství ČR. Nyní tedy stručně ke způsobům nabývání státního občanství dle ZNPSO.

2.5.2.1. Narozením

Narození, neboli filiace je nejčastějším způsobem nabývání státního občanství. ZNPSO rozeznával dva základní typy filiace. V prvním případě dítě nabývalo narozením státní občanství ČR, byl-li alespoň jeden rodič státním občanem ČR. Jednalo se o základní pravidlo, které se uplatňovalo i v případě, pokud by dítě

---

⁹⁸ § 18 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR ve znění účinném od 2. 9. 1999

⁹⁹ EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. op. cit. s. 62.

narozením nabylo občanství státu, na jehož území se narodilo, tedy pokud to nevyučovala uzavřená mezinárodní smlouva. Druhou možností, jak dítě získávalo narozením státní občanství ČR, bylo v té situaci, kdy se narodilo na území ČR bezdomovcům, ale tyto osoby měly na území ČR trvalý pobyt.¹⁰⁰

2.5.2.2. Osvojením

V tomto případě nabývalo dítě české státní občanství dle § 3a ZNPSO dnem právní moci rozsudku o osvojení, pokud zároveň měl jeden z osvojitelů české státní občanství. Jak již jsem uvedla výše, tato možnost získání státního občanství ČR byla do našeho právního řádu zakotvena až v listopadu 1993, a tudíž se týkala pouze osvojení, ke kterým došlo na základě rozsudků, jež nabyly právní moci po 1. 11. 1993, vzhledem k absenci jakéhokoliv přechodného ustanovení, které by přiznávalo občanství i zpětně např. u osvojení uskutečněných po 1. 1. 1993. Jak vyplývalo z právní úpravy osvojení obsažené v zákoně o rodině, nebylo možné osvojit si zletilou osobu, tudíž takto mohla státní občanství nabýt pouze osoba nezletilá. ZNPSO dále nerozlišoval mezi osvojením nezrušitelným a „zrušitelným“. Což způsobovalo problémy v oblasti určení, zda dítě nabylo státní občanství na základě narození, nebo osvojením vzhledem k nemožnosti zjistit (samozřejmě z dostupné dokumentace – rodný list, matriční kniha), že dítě bylo osvojeno v případě, že došlo právě k nezrušitelnému osvojení.¹⁰¹

2.5.2.3. Určením otcovství

K tomuto způsobu získání státního občanství ČR docházelo logicky v případech, kdy se dítě narodilo mimo manželství, otec v době narození nebyl určen a matka byla cizinka, nebo bezdomovkyně, ale neměla na území ČR trvalý pobyt. V takovém případě bylo možné, aby dítě získalo české státní občanství v případě, že byl otec státním občanem ČR a byl určen souhlasným prohlášením rodičů o určení otcovství¹⁰². Dítě v tomto případě získávalo české občanství dnem tohoto

---

¹⁰⁰ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. op. cit. s. 29.

¹⁰¹ Tamtéž s. 30

¹⁰² Dle § 52 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb. a zákona č. 234/1992 Sb.

prohlášení. Pokud bylo otcovství určeno rozsudkem o určení otcovství¹⁰³, tak dítě nabývalo státní občanství dnem právní moci tohoto rozsudku. Toto byl rozdíl oproti dosavadní právní úpravě (blíže část 2.4.1.1.) vzhledem k tomu, že v předchozím období byl za rozhodný okamžik, dle kterého bylo občanství dítěte určováno, považován den narození dítěte. Posuzovalo se tedy občanství otce v době narození dítěte a dítě poté nabývalo občanství zpětně, právě ke dni narození. Stejně jako v případě osvojení bylo možné, aby tímto způsobem získala občanství pouze osoba nezletilá. V případě, že bylo otcovství určeno podle cizího právního řádu i v případě osvojení podle cizího právního řádu se uplatňovala zásada, že i na základě těchto rozhodnutí mohlo dítě nabýt české státní občanství, ale podmínkou bylo uznání tohoto rozhodnutí dle zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním.¹⁰⁴

2.5.2.4. Nalezením na území ČR

O způsobu nabývání českého státního občanství nalezením na území ČR jsem se podrobněji zmínila již v první kapitole této práce (konkrétně část 1.1.1.1.), na kterou bych v rámci definice tohoto způsobu nabývání českého občanství ráda odkázala.

2.5.2.5. Prohlášením a udělením na žádost

Tyto dva způsoby jsem spojila do jednoho bodu záměrně vzhledem k tomu, že mi přijde vhodnější, abych o těchto způsobech pojednala spíše formou srovnání s právní úpravou účinnou od 1. 1. 2014 zejména tím, že se pokusím upozornit čtenáře na změny, ke kterým v důsledku přijetí ZSO došlo. Z mého pohledu to bude přehlednější a přínosnější, pokud upozorním na novoty v právní úpravě, než pokud bych zde podrobně vypisovala každý jednotlivý způsob nabývání státního občanství samostatně. Obzvlášť když se jedná o obsáhlejší problematiku, než byly výše zmíněné způsoby nabývání státního občanství ČR. Nyní bych tedy přikročila

---

¹⁰³ Dle § 54 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁴ VALÁŠEK, Miloš a KUČERA. *Státní občanství - komentář : zákon o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty (podle stavu k 1. 9. 2006)*. op. cit. s. 48 – 51.

ke třetí kapitole své diplomové práce, ve které se budu zabývat novou právní úpravou nabývání státního občanství ČR, účinnou od 1. 1. 2014.

3. kapitola - Nabývání státního občanství ČR

3.1. Obecně o nové právní úpravě státního občanství ČR účinné od 1. 1. 2014

Důvodů pro přijetí nové právní úpravy státního občanství ČR bylo hned několik. Dosavadním právním předpisům v oblasti státního občanství byla zejména vytýkána nedostatečná právní úprava v oblasti nabývání státního občanství udělením na žádost, v důsledku čehož vznikaly například problémy při prokazování splnění zákonných podmínek pro udělení státního občanství ČR a zároveň problémy při jejich hodnocení. Za další problém dosavadní právní úpravy státního občanství ČR byla považována ustanovení o pozbývání státního občanství ČR prohlášením. Dosavadní předpisy totiž neumožňovaly pozbytí státního občanství ČR těm státním občanům ČR, kteří žádali o udělení cizího občanství v těch státech, kde pro udělení jejich občanství byla stanovena podmínka pozbytí původního občanství. Český právní řád totiž umožňoval platně se vzdát státního občanství ČR prohlášením až v okamžiku, kdy daná osoba nabyla cizí státní občanství. Čímž se tyto osoby dostávaly do začarovaného kruhu. Dosavadní legislativní úpravě byla také vytýkána nedostatečná a velmi stručná právní úprava v souvislosti se zjišťováním, prokazováním a osvědčováním státního občanství ČR. V neposlední řadě byla jako nedostatek dosavadní úpravy dle ZNPSO považována ustanovení týkající se automatického pozbývání státního občanství ČR v důsledku nabytí cizího státního občanství. To způsobovalo zejména problémy v souvislosti s evidencí státních občanů vzhledem k tomu, že většina států neoznamuje, že se daná osoba stala z vlastní vůle jejich občanem. V souvislosti s výše uvedeným bych chtěla zmínit klíčovou změnu nové právní úpravy oproti úpravě dosavadní a tou je opuštění principu jediného státního občanství, kdy tedy nově nedochází k automatickému pozbývání českého občanství v momentě, kdy státní občan ČR nabude na vlastní žádost cizí státní občanství. Absencí tohoto ustanovení o automatickém pozbytí českého občanství v případě nabytí cizího na vlastní žádost je tedy u těchto osob umožněn vznik dvojího případně vícero občanství.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, dostupná z: <https://www.beck->

Tím jsem se tedy plynule dostala k hlavním změnám nové právní úpravy oproti úpravě dosavadní, tedy té účinné do konce roku 2013. Tu nejvýznamnější změnu týkající se odklonění od principu jediného státního občanství jsem zmínila výše. Mezi další změny v souvislosti s přijetím nového zákona patří zejména to, že slovenští státní občané, kteří dosud nabývali české občanství zjednodušeným způsobem podle části třetí ZNPSO, nově nabývají české občanství za stejných podmínek jako státní občané jiného členského státu EU, kteří mají nově možnost nabýt české občanství za splnění mírnějších podmínek než občané nečlenských států.¹⁰⁶ Samotná úprava nabývání státního občanství ČR také dostala mnoha změn a to zejména úprava týkající se nabývání státního občanství ČR nalezením na území ČR, o které jsem se již zmínila výše (podkapitola 1.1.1.1.) a dále osvojením a udělením, o nichž blíže pohovořím v podkapitolách následujících. Dále byla do právního řádu ČR zavedena nová možnost nabývání státního občanství ČR a to v souvislosti se svěřením dítěte do ústavní, pěstounské, nebo jiné formy náhradní péče. Co se týče pozbývání státního občanství ČR, je nyní možné pozbyt české občanství pouze na základě prohlášení o vzdání se státního občanství ČR, jiná možnost pozbytí českého občanství není přípustná. Nová právní úprava se dotkla také oblasti prokazování státního občanství, kdy je nově možné prokázat státní občanství také osvědčením o státním občanství ČR a listinou o nabytí nebo udělení státního občanství ČR. V souvislosti s přijetím ZSO dochází také ke změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, kdy k 1. 1. 2014 došlo ke změně správních poplatků za udělení státního občanství ČR a to tak, že správní poplatek za zahájení řízení o udělení státního občanství je v následující výši: zletilá FO – 2 000,- Kč, nezletilá FO – 500,- Kč a azylant – 500,- Kč. Jak již jsem zmínila výše nabytím účinnosti ZSO zároveň dochází ke zrušení ZNPSO a zákona č. 193/1999 Sb.¹⁰⁷

Cílem nového ZSO bylo upravit komplexně v jediném předpisu základní principy a podmínky nabývání a pozbývání státního občanství ČR, otázky týkající

---

online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnnga&conversationId=6144233 a KURIVČAKOVÁ, Uljana. *Dvojití občanství aneb co přinese nový zákon o státním občanství ČR*. Právní rádce. 2013, č. 12. s. 33

¹⁰⁶ Dle přechodného ustanovení zakotveného v ZSO mohou ale oprávnění slovenští občané učinit prohlášení o nabytí českého občanství dle § 18a, § 18b a § 18c ZNPSO až do 1. 1. 2015

¹⁰⁷ Ministerstvo vnitra ČR – informace k novému zákonu o státním občanství ČR, dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx>

se jeho zjišťování, prokazování a vedení evidence FO, které české občanství pozbyly nebo nabyly. Tento cíl je poté taktéž vyjádřen v § 1 ZSO, který zní: *„Tento zákon upravuje způsoby nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, prokazování a zjišťování státního občanství České republiky, vydávání osvědčení o státním občanství České republiky (dále jen „osvědčení“), vedení evidence fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky, a přestupky na úseku státního občanství.“*¹⁰⁸ Hned v úvodu ZSO je tedy vymezen základní obsah úpravy zákona. V § 2 ZSO je v souladu s NOZ a s terminologií v něm používanou, vymezen pojem dítě, kterým se pro účely ZSO rozumí FO mladší 18 let, pokud nenabyla plné svéprávnosti. Nyní se tedy dostávám ke konkrétním způsobům nabývání státního občanství ČR dle ZSO s tím, že se pokusím upozornit na významné změny oproti dosavadní právní úpravě.

3.2. Jednotlivé konkrétní způsoby nabývání státního občanství ČR dle ZSO

V úvodu prvního dílu ZSO, konkrétně v jeho § 3 jsou uvedeny způsoby, kterými lze nabýt státní občanství ČR. České státní občanství se tedy dle ZSO nabývá: a) narozením, b) určením otcovství, c) osvojením, d) nalezením na území ČR, e) udělením, f) prohlášením a g) v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče (dále jen „*náhradní péče*“).

3.2.1. Narozením

Nová právní úprava je obsažena v § 4 a § 5 ZSO a nemění nic na tom, že dítě nabývá narozením státní občanství ČR, je-li alespoň jeden rodič v době narození českým občanem. To, kde se dítě narodilo, nemá na získání českého občanství narozením vliv. Změna nastává v souvislosti s nabýváním českého občanství dítětem, které by se jinak stalo bezdomovcem a pokud jsou oba jeho rodiče bezdomovcem. Nově je v § 5 ZSO uvedeno, že k získání českého občanství narozením postačí, pokud se dítě narodí na území ČR a alespoň jeden rodič má v ČR povolen pobyt na dobu delší než 90 dnů. Není již tedy požadován trvalý

---

¹⁰⁸ § 1 ZSO

pobyt tak jako v ZNPSO (blíže podkapitola 1.1.1.1.). V této souvislosti nesmím opomenout § 29 ZSO, kde je upraven zvláštní způsob udělení státního občanství ČR v případě, kdy dítě nezíská české občanství dle § 5 a o němž budu hovořit v podkapitole 3.2.6.10.

3.2.2. Určením otcovství

Nabývání státního občanství určením otcovství je upraveno v § 6 a v § 7 ZSO a obsahuje zcela novou úpravu ve srovnání s úpravou obsaženou v ZNPSO, o které jsem hovořila výše v podkapitole 2.5.2.3. Dále v této části pouze zmíním možnost udělení státního občanství ČR právě na základě určení otcovství, která je obsažena v § 28 ZSO a jenž blíže rozvedu až v kapitole 3.2.6.10. Nyní tedy k úpravě obsažené v § 6 a § 7 ZSO.

ZSO hned ve svém úvodu stanoví, že: *„Dítě, jehož matka není státní občankou České republiky, nabývá státní občanství ČR dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu o určení otcovství státního občana ČR.“*¹⁰⁹ Z uvedeného tedy vyplývá, že dítě takto nabývá české občanství automaticky ex lege a to dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu o určení otcovství. V této souvislosti by bylo vhodné zmínit nový zákon týkající se nesporných řízení, jímž je zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZZŘS“), jenž upravuje řízení o určení otcovství v § 417 - § 425. Dále je nutné upozornit na to, že právní úprava určování otcovství jako takového již není upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ale v NOZ, jež zákon o rodině k 1. 1. 2014 zrušil. Dalším okruhem osob, jenž ze zákona automaticky nabývají české státní občanství dle odst. 1 § 7 ZSO jsou také děti, k nimž bylo otcovství určeno na základě souhlasného prohlášení rodičů dle § 779 NOZ a jejichž matka je občankou EU, občankou Švýcarské konfederace, občankou státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru (dále pro občany výše uvedených států jen „občané EU“) a má na území ČR trvalý pobyt nebo je bezdomovkyní, a to dnem souhlasného prohlášení rodičů. V neposlední řadě lze nabýt státní občanství ČR určením otcovství automaticky ex lege postupem dle § 7 odst. 2 ZSO. Jedná se o situaci, kdy otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů dle § 779 NOZ,

---

¹⁰⁹ § 6 ZSO

matka dítěte je cizinkou a není ani občankou EU, ani bezdomovkyní, ani nemá v ČR povolen trvalý pobyt, ale rodiče zároveň prokáží otcovství genetickou zkouškou formou znaleckého posudku. Dítě poté nabývá státní občanství opět dnem souhlasného prohlášení. Jak již jsem uvedla výše, pokud dítě nenabýlo české občanství automaticky ani jednou z výše uvedených možností, lze ještě požádat o udělení státního občanství ČR na základě určení otcovství, o němž budu hovořit níže. Dosavadní úprava nabývání českého občanství určením otcovství souhlasným prohlášením rodičů neobsahovala žádné další podmínky a dítě vždy automaticky, pokud tedy bylo narozeno mimo manželství (tuto podmínku již ZSO neobsahuje) a pokud bylo souhlasným prohlášením určeno otcovství státního občana ČR, nabývalo české občanství.¹¹⁰ Z výše uvedeného nám tedy vyplývá, že podmínky pro nabývání státního občanství určením otcovství byly oproti dosavadní právní úpravě zpřísněny a to zejména z toho důvodu, aby bylo zamezeno případům, kdy určení otcovství mělo pouze účelový charakter.

3.2.3. Osvojením

Nabývání českého státního občanství osvojením je upraveno v § 8 a § 9 ZSO. Opět je nutné upozornit i na související právní předpisy, k jejichž změně došlo v souvislosti s rekodifikací soukromého práva. Konkrétně je tedy od 1. 1. 2014 hmotně-právní úprava osvojení obsažena v NOZ, a to v § 794 - § 845. Procesní úprava, tedy úprava řízení ve věcech osvojení nezletilého, je obsažena v § 427 - § 444 ZZŘS. Jak již vyplývá z uvedené procesní úpravy, kde hovořím o osvojení nezletilého, NOZ zavádí do českého právního řádu zcela nový institut a tím je osvojení zletilého. Vzhledem k tomu, že se ale v ZSO hovoří v ustanoveních týkajících se osvojení pouze o dítěti, můžeme z definice zletilosti a definice dítěte dle ZSO (kterou jsem uvedla výše) dovodit, že zletilá osoba osvojením státní občanství ČR nabýt nemůže.

Co se týče vlastní úpravy nabývání českého občanství osvojením, tak v § 8 ZSO je uvedeno, že osvojením, k němuž došlo rozhodnutím orgánu ČR, nabývá dítě státní občanství ČR, pokud je alespoň jeden z osvojitelů českým občanem. Dítě poté nabývá české občanství dnem právní moci rozhodnutí o osvojení. Jedná

---

¹¹⁰ § 4 písm. a) ZNPSO

se o obdobnou úpravu jako v ZNPSO. Zcela nová právní úprava je ale obsažena v § 9, kde je upraveno nabývání českého občanství osvojením, k němuž došlo na základě rozhodnutí orgánu cizího státu. V tomto případě dítě, které bylo osvojeno na základě rozhodnutí cizího orgánu a zároveň je alespoň jeden z osvojitelů občan ČR, nabývá dítě české občanství dnem právní moci rozhodnutí o uznání osvojení dle § 63 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“). Dosavadní legislativní úprava takové ustanovení neobsahovala, ale praxí byl uplatňován následující postup: V případě, že o osvojení rozhodl orgán cizího státu, nebylo třeba, aby bylo rozhodnutí uznáváno. Bylo pouze třeba, aby bylo opatřeno doložkou právní moci, vyšším ověřením (superlegalizací nebo tzv. Apostillou) a úředním překladem do českého jazyka. Dítě i v tomto případě nabývalo občanství dnem právní moci rozhodnutí o osvojení.¹¹¹

V souvislosti s právní úpravou v § 9 ZSO je z mého pohledu nutné vznést otázku, jaký bude zvolen postup v případě, že k osvojení v cizině dojde jinak než rozhodnutím, s čímž i počítá § 63, odst. 3 ZMPS. V § 9 ZSO se ale s jiným osvojením, než s osvojením na základě rozhodnutí nepočítá. Konkrétně je zde uvedeno: *dítě, které bylo osvojeno rozhodnutím orgánu cizího státu....* V § 63 ZMPS je ale zakotvena možnost uznat i osvojení, ke kterým došlo jinak než rozhodnutím orgánu cizího státu. Proto by dle mého názoru měl být uplatňován postup, že dítě bude nabývat české občanství i v případě, kdy osvojení v cizině, ke kterému došlo jinak, než rozhodnutím, bude uznáno dle § 63 a zároveň budou splněny i ostatní podmínky v § 9 ZSO (nehledě tedy na požadavek „rozhodnutí“ uvedený ve větě první § 9 ZSO).

3.2.4. Nalezením na území ČR

V rámci této části své práce bych ráda odkázala na to, co jsem již uvedla v podkapitole 1.1.1.1., konkrétně v části pojednávající o právu na získání státního občanství. O zvláštním způsobu udělení státního občanství v souvislosti s nalezením FO, jež je uveden v § 30 ZSO, budu hovořit až v podkapitole 3.2.6.10. týkající se zjednodušeného udělování státního občanství ČR.

---

¹¹¹ Ministerstvo vnitra ČR – Nabývání státního občanství ČR osvojením, dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/nabyvani-statniho-obcanstvi-ceske-republiky-osvojenim.aspx>

3.2.5. Nabývání státního občanství ČR v souvislosti se svěřením do náhradní péče

Do konce roku 2013 nebylo možné nabýt státní občanství ČR v souvislosti se svěřením do náhradní péče a jedná se tedy o zcela nový způsob nabývání českého občanství uplatňovaný od účinnosti ZSO, tedy od 1. 1. 2014. Nabývání státního občanství ČR v souvislosti se svěřením do náhradní péče je upraveno v § 38 ZSO. Na základě tohoto ustanovení nabývá státní občanství ČR dítě, které se narodí na území ČR a na tomto území se zdržuje v souladu se zvláštními předpisy¹¹² a ke dni narození bylo a stále je bezdomovcem v případě, že bylo na základě rozhodnutí orgánu ČR svěřeno do náhradní péče. Dítě poté nabývá české občanství dnem právní moci rozhodnutí soudu o svěřením do náhradní péče. Toto ustanovení se tedy bude pravděpodobně týkat především dětí, které se narodily na území ČR, jsou bezdomovci a jejich rodiče se o ně nestarají a přenechali je zde zejména k ústavní péči a následnému umístění do nových rodin. Cílem tohoto ustanovení je proto zejména usnadnění budoucí výchovy těchto dětí v ČR.¹¹³

3.2.6. Udělením (naturalizací)

V tomto případě se jedná o originární způsob nabývání státního občanství, protože při udělování občanství není občanství odvozováno od občanství nějaké jiné osoby, ale je udělováno na základě žádosti, pokud žadatel splňuje určité podmínky. V souvislosti s tímto je nutné zmínit, že i po splnění těchto podmínek a podání žádosti ale žadateli nevzniká na udělení státního občanství právní nárok (blíže o tom níže). Nabývání státního občanství ČR udělením je upraveno v § 11 - § 30 ZSO. Vzhledem k tomu, že se jedná o druhý nejčastější způsob nabývání českého občanství, je upraven poměrně detailně a ZSO obsahuje jak úpravu hmotně-právní, tak i úpravu řízení ve věci udělení státního občanství ČR, která je sice primárně obsažena ve SŘ, ale v ZSO jsou oproti úpravě správního řízení

---

¹¹² zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů

¹¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), v důvodové zprávě je § 38 popsán pod chybným označením § 37, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnga&conversationId=3864633>

obsažené ve SŘ určité odchylky, o nichž se zmíním níže. Hned v úvodu části pojednávající o nabývání státního občanství udělením, konkrétně v § 11 ZSO, je zakotvena věcná příslušnost k rozhodování o žádostech o udělení českého občanství, kdy je věcně příslušné Ministerstvo vnitra ČR (dále jen „MV“), jež bylo příslušné i podle dosavadní právní úpravy. V § 12 je zejména z důvodu právní jistoty a i v návaznosti na judikaturu soudů¹¹⁴ zakotven princip, že na udělení státního občanství ČR není právní nárok. I při zachování tohoto principu nesmí ale docházet k libovůli a musí být dodrženy základní zásady správního řízení, jako je zásada předvídatelnosti či legitimního očekávání.

Tak jako dosavadní právní úprava obsahuje i ZSO výčet taxativních podmínek pro udělení státního občanství ČR a zároveň možnosti prominutí jejich splnění, o čemž budu hovořit níže. Vedle těchto taxativně vymezených podmínek je ale nově v § 13 odst. 1 ZSO výslovně zakotveno, že státní občanství lze udělit jen, pokud je žadatel integrován do společnosti v ČR (jedná se zejména o integraci pracovní, rodinnou a sociální). Nejsou a samozřejmě ani nemohou být stanoveny určité přesné podmínky, kdy je osoba dostatečně integrována a kdy ne a v důsledku toho bude záležet na individuálním posouzení každé žádosti. V souvislosti s tímto mě napadá otázka, zda právě tento požadavek nepovede například k uzavírání účelových manželství, aby žadatel splnil podmínku rodinné integrace? Nově je také v § 13 odst. 2 ZSO výslovně zakotveno, že české občanství nelze udělit žadateli, který ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty. Obdobná zásada se ovšem dala dovodit i u dosavadní právní úpravy, a to z § 10 odst. 3, kdy MV bylo povinno posoudit žádost z hlediska bezpečnosti státu.

Nyní, ještě než se budu věnovat konkrétnímu přehledu podmínek, které musí žadatel splňovat, aby mu české občanství mohlo být uděleno, bych chtěla zmínit zásadní změnu, ke které v rámci této problematiky došlo, a to v souvislosti již řečeného opuštění zásady jediného státního občanství. Nově tedy již žadatel o české státní občanství nemusí prokazovat, že pozbyl cizí státní občanství a to

---

¹¹⁴ např. Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 31/2002 – 33 ze dne 9. 1. 2004, usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 A 77/97 ze dne 29. 12. 1997 a dále nálezy ÚS ČR IV. ÚS 586/99 ze dne 8. 3. 2000 stanovily, že stát má nezadatelné právo rozhodnout, zda určité osobě občanství udělí, je to výrazem státní suverenity a stanovené podmínky pro udělení občanství nemají ten význam, že by při jejich splnění muselo být uděleno a naopak při jejich nesplnění uděleno být nemohlo.

české mu může být uděleno i v případě, že své původní občanství stále bude mít. Dosavadní právní úprava sice obsahovala širokou škálu podmínek, za nichž může být tato podmínka prominuta, ale v ZSO není požadována vůbec. Je zde ale otázka, jak se k této změně postaví MV. Vzhledem k tomu, že na udělení státního občanství, jak již jsem uvedla výše, není právní nárok, může se stát, že MV žádost odmítne, právě s odkazem na stále převažující zásadu, že dvojí občanství je spíše negativním jevem. MV by ale z mého pohledu mělo respektovat judikaturu Nejvyššího správního soudu, z níž vyplývá, že k požadavkům pro udělení státního občanství ČR nesmí požadovat splnění podmínek dalších, které nejsou v zákoně uvedeny, a že se tudíž jedná o výčet taxativní¹¹⁵ a předpokládám, že tato zásada zůstane zachována i nadále, ačkoliv je účinný nový zákon. Možná i proto obsahuje ZSO ještě detailnější výčet podmínek, které musí žadatel splnit. Rozhodovací praxe MV nebyla ale dosud zcela v souladu se zmíněnou judikaturou Nejvyššího správního soudu, čehož důkazem může být například rozhodnutí MV, č. j.: VS-1403/53/2-2006, kde žadatelka splňovala všechny podmínky pro udělení českého občanství, ale to jí uděleno nebylo s odůvodněním, že byla po celou dobu pobytu v ČR závislá na sociálních dávkách, nebyla zaměstnána a že nemá pevné vazby na občany ČR.¹¹⁶

Nyní bych tedy uvedla přehled podmínek, které musí žadatel o udělení státního občanství ČR dle ZSO splňovat, současně s možnostmi jejich prominutí ze strany MV dle § 14 a § 15 ZSO. Dle § 14 ZSO musí tedy žadatel splňovat následující podmínky:

3.2.6.1. Podmínka trvalého pobytu

Základním předpokladem pro udělení státního občanství ČR je i nadále povolený trvalý pobyt (§ 14 odst. 1 ZSO). Státní občanství ČR tedy lze v první řadě udělit, pokud má žadatel ke dni podání žádosti na území ČR povolen trvalý pobyt (dle zákona o pobytu cizinců) nepřetržitě po dobu alespoň 5 let. Tato podmínka byla stanovena i ZNPSO. Dále lze ale na rozdíl od dosavadní právní úpravy, v souladu

---

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, sp. zn. 2 As 31/2005 – 78, ze dne 4. 5. 2006, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/2As31/2005>

¹¹⁶ ROZUMEK, Martin. *Nabývání státního občanství ČR udělením aneb Na cestě od absolutní správní úvahy ke standardnímu správnímu řízení*. Bulletin advokacie. 2007. č. 10. s. 39

s čl. 6 odst. 3 Evropské úmluvy o státním občanství, udělit české občanství žadateli, kterému byl povolen trvalý pobyt na území ČR a doba tohoto trvalého pobytu spolu s bezprostředně předcházejícím oprávněným pobytem v ČR dosahuje alespoň 10 let (nepřetržitý pobyt 10 let byl dosud pouze jedním z důvodů, za nichž bylo možné podmínku délky trvalého pobytu prominout).¹¹⁷ Zároveň je stanovena kratší délka požadovaného nepřetržitého trvalého pobytu v případě občanů EU, a to 3 roky. Nově je také s ohledem na čl. 6 odst. 4 písm. f) Evropské úmluvy o státním občanství stanoveno, že do požadované doby pobytu na území ČR (tedy do požadovaného trvalého pobytu v délce 5 a 3 let - § 14, odst. 1, písm. a) a b)) lze započítat i jakoukoliv dobu, po kterou se žadatel zdržoval oprávněně na území ČR do dosažení věku 18 let.

Co se týče prominutí této podmínky, tak podmínku trvalého pobytu jako takovou prominout nelze, lze však prominout související podmínky (tedy požadovanou délku trvalého pobytu). Dle § 15 odst. 1 lze tedy prominout podmínky stanovené v § 14 odst. 1 žadateli, který má na území ČR povolen trvalý pobyt a:

- a) narodil se na území ČR (na tomto ustanovení se nic nemění)
- b) je nebo byl státním občanem ČR nebo České socialistické republiky, popřípadě do roku 1968 státním občanem ČSR nebo ČSSR (zde se pouze oproti ZNPSO změnila formulace, která ale na smyslu ustanovení nic podstatného nemění, spíše ho upřesňuje);
- c) alespoň jeden z jeho rodičů je státním občanem ČR (na tomto ustanovení se taktéž nic nemění);
- d) byl po dosažení věku 18 let osvojen státním občanem ČR (ZNPSO umožňoval prominutí této podmínky jakékoliv osobě, která byla osvojena do ČR – dle zákona č. 40/1963 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“) bylo ale možné osvojit pouze osobu nezletilou. NOZ ale nově předpokládá možnost osvojení zletilé osoby. Proto došlo k výrazné změně tohoto ustanovení, kdy dosavadní právní úprava umožňovala prominutí této podmínky osobám mladším 18 let, osvojeným občanem ČR a oproti tomu současná právní úprava ho

---

¹¹⁷ § 11, odst. 1, písm. b) ZNPSO

umožňuje jakékoliv osobě mladší 18 let (§ 15, odst. 1, písm. e)) a osobám od 18 let, v případě osvojení občanem ČR);

- e) jeho manžel nebo registrovaný partner, se kterým žije ve společné domácnosti, je státním občanem ČR (zde došlo také ke změně, kdy nově bude možné uvedenou podmínku prominout, pouze pokud spolu manželé žijí ve společné domácnosti, v ZNPSO požadavek společného žití nebyl, ale na druhou stranu je nově možné uvedenou podmínku prominout i registrovanému partnerovi);
- f) má povolen trvalý pobyt na území ČR z důvodů humanitárních, jiných důvodů hodných zvláštního zřetele, nebo pokud je jeho pobyt na území v zájmu ČR (tato možnost je zakotvena v ZSO nově);
- g) je ke dni podání žádosti mladší 18 let (viz bližší popis u písm. d));
- h) je bezdomovcem nebo mu byla na území ČR udělena mezinárodní ochrana formou azylu, pokud platnost rozhodnutí o udělení této formy mezinárodní ochrany trvá (dle dosavadní úpravy se toto ustanovení vztahovalo pouze na bezdomovce a osoby, které měly přiznáno postavení uprchlíka).

3.2.6.2. Podmínka tzv. faktického zdržování se v ČR

Tato podmínka je nyní v ZSO upřesněna a z několika slov v § 7 odst. 1 písm. a) ZNPSO je v novém zákoně hned celý odstavec, konkrétně je pak tato podmínka upravena § 14, odst. 2 ZSO. Dle dosavadní právní úpravy se musel žadatel v ČR převážně zdržovat po dobu 5 let trvalého pobytu. ZSO ale tento požadavek formuluje poněkud odlišně, dle mého názoru lépe, neboť je zde díky tomuto znění menší prostor pro správní uvážení, ale zároveň je zde také menší prostor pro prominutí splnění této podmínky. ZSO tedy konkrétně stanoví, že žadatel musí prokázat, že se v ČR skutečně zdržuje v rozsahu alespoň jedné poloviny požadované doby trvalého pobytu dle § 14 odst. 1 ZSO, tj. alespoň 2,5 roku, 1,5 roku a 5 let. Dále jsou zde zároveň stanoveny situace, kdy se k faktickému přerušení pobytu žadatele v ČR nepřihlíží, tj. současná právní úprava nevylučuje, aby žadatel např. ze studijních, pracovních či jiných vážných důvodů pobýval v zahraničí. Okruh osob, kterým lze tuto podmínku prominout, je stanoven poměrně úzce na rozdíl od dosavadní právní úpravy, kdy podmínka převážného zdržování v ČR dle ZNPSO mohla být prominuta stejným kategoriím osob jako

podmínka délky trvalého pobytu. Nově je tedy možné tuto podmínku dle § 15 odst. 2 ZSO prominout žadateli, který má v ČR povolen trvalý pobyt a:

- a) jeho manžel nebo partner, se kterým žije ve společné domácnosti, je státním občanem ČR;
- b) je ke dni podání žádosti mladší 18 let.

3.2.6.3. Podmínka „trestní bezúhonnosti“

I v souvislosti s touto podmínkou doznala dosavadní právní úprava spolu s přijetím ZSO výrazných změn. Dle dosavadní právní úpravy nesměl být žadatel v posledních pěti letech pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin. Tato právní úprava vykazovala zjevné nedostatky zejména v tom ohledu, že trestní bezúhonnost byla vyžadována pouze v posledních pěti letech a zároveň pouze pokud šlo o úmyslné trestné činy. Pokud tedy žadatel spáchal úmyslný trestný čin před více jak pěti lety nebo na druhou stranu nedbalostní trestný čin, jenž měl ale závažné následky a za nějž byl i odsouzen, stále ale podle ustanovení ZNPSO splňoval podmínku trestní bezúhonnosti. Nehledě na to, že nebylo upraveno prokazování trestní bezúhonnosti v žadatelově domovském státě.

Nově je tedy podmínka trestní bezúhonnosti formulována odlišně. Týká se tedy logicky žadatelů starších 15 let, neboť ti jsou trestně odpovědní. Co se týče úmyslných trestných činů, tak ZSO opouští časové ohraničení pěti let a stanoví pouze požadavek, že žadatel nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin. Zároveň je ale vzhledem k výše uvedenému stanovena podmínka, že žadatel nebyl pravomocně odsouzen pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Toto kritérium bylo zvoleno z toho důvodu, že tento druh trestu je v případě nedbalostních trestných činů ukládán pouze v případě způsobení zvlášť závažných následků.¹¹⁸ Nově je zároveň požadováno, aby žadatel prokázal trestní bezúhonnost i pokud jde o jeho domovský stát, či státy, kde v posledních 10 letech pobýval nepřetržitě více než 6 měsíců (tedy po dosažení 15 let). Podmínky pro posouzení trestní bezúhonnosti jsou v tomto případě stejné jako

---

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), k § 14 odst. 3, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnga&conversationId=3864633>

výše, s tím rozdílem, že k tomuto přistupuje ještě požadavek, že čin, za nějž byl v cizím státě odsouzen, musí být trestný i podle práva ČR. V neposlední řadě ZSO výslovně uvádí, že podmínku trestní bezúhonnosti splňuje žadatel, u kterého došlo k zahlazení odsouzení. Nic se ovšem novou právní úpravou nemění na tom, že nesplnění této podmínky nelze prominout!

3.2.6.4. Podmínka znalosti českého jazyka

I v této oblasti došlo novou legislativní úpravou k několika změnám a zejména ke zpřesnění právní úpravy a k přesnému stanovení podmínek, jak se bude znalost českého jazyka posuzovat. Dosavadní právní úprava byla opět velmi stručná a prováděcí vyhláška Ministerstva mládeže, školství a tělovýchovy ČR (dále jen „MŠMT“) č. 137/1993 Sb., kterou se stanoví kritéria pro prokazování znalosti českého jazyka žadatelů o udělení státního občanství ČR, měla pouze dva paragrafy, v nichž bylo stanoveno, že znalost prokáže žadatel pohovorem, jestliže je schopen plynně jazykově správně reagovat na otázky vztahující se k běžným situacím denního života a jestliže umí ústně sdělit obsah denního tisku.¹¹⁹ Tento pohovor mohl trvat maximálně 30 minut¹²⁰ a byl prováděn na příslušném krajském úřadu.¹²¹ Znalost českého jazyka nemusel prokazovat žadatel, pokud byl slovenským občanem a v případech hodných zvláštního zřetele bylo možné prokázání této podmínky prominout.

Nově je podmínka prokázání znalosti českého jazyka zakotvena v § 14 odst. 4 ZSO. Tuto znalost nemusí prokazovat žadatelé, kteří v minulosti absolvovali minimálně po dobu 3 let školní docházku v českém vyučovacím jazyce, dále žadatelé mladší 15 let a starší 65 let a v neposlední řadě také žadatelé s tělesným nebo mentálním postižením, které jim znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka. To, jakým způsobem bude znalost českého jazyka prokazována, je nově upraveno vyhláškou MŠMT č. 433/2013 Sb., o prokazování znalosti českého jazyka a českých reálií pro účely udělování státního občanství ČR (dále jen „*vyhláška MŠMT o prokazování znalosti*“). Tato vyhláška stanoví, že při stanovení úrovně znalosti českého jazyka se vychází ze Společného evropského

---

¹¹⁹ § 1 odst. 1 vyhlášky MŠMT č. 137/1993 Sb.

¹²⁰ § 1 odst. 2 vyhlášky MŠMT č. 137/1993 Sb.

¹²¹ § 10 odst. 2 ZNPSO

referenčního rámce pro jazyky (vypracovaného Radou Evropy), kdy požadovaná úroveň musí odpovídat alespoň úrovni B1. Výše uvedená vyhláška taktéž podrobně upravuje průběh zkoušek, postup přihlašování se na zkoušky atd. O úspěšném vykonání zkoušky vydá daná instituce pořádající zkoušky žadateli doklad o absolvování zkoušky znalosti českého jazyka, který je povinnou přílohou žádosti o udělení státního občanství (§ 19, písm. g) ZSO). Zkouška musí být absolvována a doklad přiložen pouze v případě, že žadatel nesplňuje jednu z náhradních možností, jak lze tuto podmínku splnit, jež jsem uvedla výše. V takovém případě musí žadatel přiložit právě doklad o splnění této náhradní možnosti. V případě, že tuto podmínku vzhledem k postižení, jež jsem specifikovala výše, splňovat nemusí, musí ale k žádosti přiložit doklad o postižení a o nemožnosti osvojit si znalost českého jazyka. Zároveň stejně jako do konce roku 2013 je možné tuto podmínku prominout, a to z důvodů hodných zvláštního zřetele.

3.2.6.5. Podmínka „základní znalosti reálií ČR“

Tato podmínka pro udělení státního občanství ČR, konkrétně tedy podmínka prokázání alespoň základní znalosti ústavního systému ČR a základní orientace v kulturně-společenských, zeměpisných a historických reáliích ČR, je do právního řádu zavedena nově. Je upravena v § 14 odst. 5 ZSO a stejně jako podmínku znalosti českého jazyka ji lze prominout pouze z důvodů hodných zvláštního zřetele. Tato podmínka byla do podmínek pro udělení státního občanství ČR zařazena zejména z toho důvodu, že pokud má mít určitá osoba k ČR skutečný vztah, měla by znát i základní fakta o českém státu, jeho historii a kultuře.¹²² K prokazování této podmínky dochází stejně jako k prokazování výše uvedené podmínky znalosti českého jazyka. Na základě vyhlášky MŠMT o prokazování znalosti se žadatel přihlásí na zkoušku z českého jazyka a zároveň na zkoušku ze znalosti reálií ČR a v případě, že ji úspěšně absolvuje, je mu vystaven doklad. V případě, že žadatel v některé ze zkoušek neuspěje, je možné, aby opakovat

---

¹²² Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), k § 14 odst. 5, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnga&conversationId=3864633>

pouze jen tu část, ve které neuspěl. Ve vyhlášce MŠMT o prokazování znalosti je výslovně stanoveno, že se požaduje znalost reálií na úrovni odpovídající základnímu vzdělání. Tuto podmínku nemusí splnit stejná kategorie osob, jako podmínku znalosti českého jazyka, jež jsem uvedla v předchozí části, tedy např. osoby mladší 15 let atd. Pro zajímavost jsem se v rámci této práce podívala na vzorové otázky, které musí žadatel v rámci zkoušky k prokázání této znalosti zodpovědět a dle mého názoru se jedná opravdu o základní znalosti o ČR. Pro představu čtenáře, test obsahuje například následující otázky: *Jakou má ČR měnu? Kdo byl prvním československým prezidentem?*, kdy u každé otázky žadatel vybírá jednu ze 4 možných odpovědí.

3.2.6.6. Podmínka plnění povinností vyplývajících z právních předpisů ČR

Tuto podmínku obsahoval i ZNPSO, a to v § 7 odst. 1, písm. e). V ZSO je tato podmínka samozřejmě obsažena také, konkrétně v § 14 odst. 6, ale opět dochází k několika zásadním změnám. Nic se nemění na tom, že žadatel bude i nadále prokazovat, že plní povinnosti vyplývajících z právních předpisů ČR. Nově se ale nebude toto plnění vztahovat pouze na povinnosti vyplývající ze zákona o pobytu cizinců a ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky, ale i na povinnosti vyplývající z dalších právních předpisů, pokud se budou týkat veřejnoprávní povinnosti žadatele k obci, kde je přihlášen k pobytu (nebo kde se zdržuje), pokud jde tedy o povinnosti uložené obcí v samostatné působnosti či pokud se budou týkat vyživovací povinnosti k dítěti, které má na území ČR povolen trvalý pobyt a pokud tato povinnost vyplývá z předpisů ČR. Zároveň je tato podmínka i poněkud odlišně formulována, kdy je stanoveno, že stání občanství lze udělit žadateli, který v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti neporušil závažným způsobem výše uvedené povinnosti. Významný je v této formulaci neurčitý právní pojem „závažným způsobem“. Bude tedy záležet na tom, jakým směrem se bude ubírat rozhodovací praxe správních orgánů a následně judikatura soudů a co bude považováno za porušení povinností závažným způsobem. Již z důvodové zprávy k ZSO je zřejmé, co za porušení povinností závažným způsobem považováno nebude. Autoři zákona zde uvádějí, že: „*O nesplnění této*

*podmínky se nebude jednat v případech, kdy porušení povinnosti ze strany žadatele by bylo méně závažné a ojedinělé, nebo by šlo o případy, kdy k porušení takových povinností došlo před delší dobou a způsobený škodlivý následek byl odstraněn nebo podniknuta opatření k jeho odstranění.*¹²³ Což je konkrétně vyjádřeno v § 15 odst. 4, kde je uvedeno, že splnění této podmínky může být prominuto, pokud žadatel odstranil škodlivý následek, nebo učinil účinná opatření k jeho odstranění. Jako příklad, kdy by nemělo jít o nesplnění této podmínky, uvádějí autoři zákona v důvodové zprávě například situaci, kdy žadatel v minulosti měl vysoký nedoplatek na pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ale ten uhradil a od té doby pojistné řádně hradí.

V praxi bude splnění této podmínky prokazováno tím, že žadatel je dle § 20 odst. 1 písm. b) povinen přiložit potvrzení, že nemá u orgánů Finanční správy ČR ani orgánů Celní správy ČR evidován nedoplatek (s výjimkou nedoplateků, u nichž je povoleno posečkání s úhradou) a dále prostřednictvím stanoviska k žádosti o udělení státního občanství ČR, kde obecní úřad místa trvalého pobytu žadatele, nebo místa, kde se fakticky zdržuje, sdělí případné porušení uvedených povinností.

3.2.6.7. Podmínka prokázání výše a zdrojů příjmů žadatele

Tato podmínka v ZNPSO obsažena nebyla a jedná se tedy o jednu z nových podmínek, kterou musí žadatel o udělení státního občanství ČR splňovat počínaje 1. 1. 2014. Toto ustanovení bylo do ZSO přijato zejména v důsledku často se vyskytujících případů, kdy žadatelé nebyli schopni prokázat původ svých finančních prostředků nebo například hradili hypoteční úvěr, ale výše měsíčních splátek převyšovala tvrzený měsíční příjem žadatele. Cílem tohoto ustanovení je tedy zabránit udělení státního občanství ČR žadateli, jehož finanční prostředky pocházejí z nelegálních zdrojů, či žadateli, jenž získává finanční prostředky porušováním, nebo obcházením právních předpisů.¹²⁴ Požadavek na prokázání

---

¹²³ Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), k § 14 odst. 6, dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnga&conversationId=3864633>

¹²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. [186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), k § 14 odst. 7, dostupná z: <https://www.beck->

transparentnosti příjmů osob žádajících o udělení státního občanství ČR byl taktéž dlouho zdůrazňován soudy v rámci soudního přezkumu ve věcech udělování státního občanství.

Povinností žadatele je tudíž nově, a to konkrétně dle § 14 odst. 7 ZSO, prokázat výši a zdroje svých příjmů a odvádění daně z těchto příjmů, pokud tedy k ní je dle právních předpisů ČR povinen. Skutečnosti výše uvedené je žadatel povinen prokázat za období posledních 3 let před podáním žádosti. Logicky tuto podmínku nemusí splňovat žadatel mladší 18 let.

To, jak konkrétně musí žadatel zdroj příjmů a jejich výši prokázat, není v ZSO stanoveno. V § 20 odst. 2 ZSO je pouze uvedeno, že žadatel k žádosti připojí doklady prokazující zdroje jeho finančních prostředků sloužících k zajištění jeho životních potřeb v ČR a zároveň je zde uveden demonstrativní výčet různých dokladů a potvrzení, které jsou způsobilé výše uvedené skutečnosti prokázat, jako jsou např. doklady o tom, že žadatel disponuje příjmy ze zahraničí atd. Pokud žadatel vykonává / vykonával v ČR závislou práci, je povinen k žádosti připojit potvrzení o zaměstnání včetně informace o výši příjmu a pracovní smlouvu (případně další podklady). Jedná se o novou podmínku pro udělení státního občanství ČR a zároveň dle mého názoru, podmínky pro prokázání jejího splnění nejsou stanoveny vůbec jasně. Proto se nabízí otázka, jak se k tomu postaví MV a následně případně soudy, v rámci soudního přezkumu zamítnutých žádostí, právě z důvodu neprokázané výše či zdroje příjmů žadatele.

3.2.6.8. Podmínka „výrazného nezatěžování systému sociální podpory“

Dle § 14 odst. 8 ZSO lze státní občanství ČR nově udělit pouze žadateli, který prokáže, že jeho pobyt v ČR (opět v posledních 3 letech před podáním žádosti) výrazně a bez vážných důvodů nezatěžoval systém státní sociální podpory či pomoci v hmotné nouzi. Toto ustanovení vychází ze Směrnice Rady 2003/109/ES, o právním postavení státních příslušníků třetích zemí a zároveň je důsledkem rozhodovací praxe MV, kdy docházelo k zamítání žádostí o udělení státního

občanství ČR, a to v důsledku toho, že žadatel byl například po převážnou dobu pobytu v ČR závislý na sociálních dávkách, ačkoliv k tomu neměl závažný důvod. Ustanovení ZSO sice uvádí, co se rozumí výrazným zatížením jednoho z výše uvedených systémů podpory a pomoci, kdy takovým výrazným zatížením je dle ZSO situace, kdy je žadatel převážně závislý na výše uvedených dávkách. Pokud se tedy nejedná o osobu, která je vyloučena z výkonu výdělečné činnosti z důvodu svého zdravotního stavu, čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou apod. Opět ale tyto podmínky nejsou a ani z povahy věci nemůžou být stanoveny dostatečně jasně a určitě, a tak opět bude zůstat na úvaze MV, jak každou jednotlivou žádost posoudí a jak rozliší, zda je ten konkrétní žadatel převážně závislý na dávkách poskytovaných z uvedených systémů podpory a pomoci. V § 15 odst. 5 ZSO je uvedeno, že splnění této podmínky může být prominuto žadateli z důvodů hodných zvláštního zřetele a zároveň je v tomto paragrafu uveden demonstrativní výčet takovýchto skutečností, tedy například to, že žadatel je bezdomovcem či mu byl v ČR udělen azyl. Důvody, které ale nakonec povedou k prominutí splnění této podmínky, mohou být velmi rozmanité a právě z toho důvodu je třeba, aby byl ponechán prostor pro správní uvážení, aby MV mohlo každý případ individuálně posoudit. Nyní tedy k samotnému řízení ve věci udělení státního občanství ČR, v rámci kterého se právě bude prokazovat splnění výše uvedených podmínek.

3.2.6.9. Řízení ve věci udělení státního občanství ČR

V oblasti právní úpravy řízení ve věci udělení státního občanství ČR (dále jen „*řízení o udělení SO*“) došlo v souvislosti s přijetím ZSO také k výrazným změnám, zejména tedy v tom ohledu, že je nyní upraveno detailněji než v ZNPSO. Konkrétně je právní úprava řízení o udělení SO obsažena v § 17 - § 26 ZSO. Předně je nutné říci, že se jedná o zvláštní typ správního řízení, proto se na řízení o udělení SO použijí také ustanovení správního řádu. V § 17 ZSO je upravena příslušnost pro podání žádosti. Žádost se dle tohoto ustanovení podává osobně a výhradně u krajských úřadů a v hlavním městě Praze u úřadů městských částí Prahy 1 – Prahy 22, příslušných dle místa trvalého pobytu žadatele (dále jen „*krajský úřad*“). Nebude tedy již platit výjimka, kdy se žádost z nejasných a nekoncepčních důvodů podávala u magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně.

Vzhledem k tomu, že obecnou úpravou pro toto řízení, zůstává správní řád, tak řízení je zahájeno dnem, kdy je žádost podána příslušnému krajskému úřadu. Zůstává zachována možnost, že za stanovených podmínek je možné podat žádost o udělení státního občanství ČR i v cizině.

I v novém zákoně je zachována možnost manželů podat společnou žádost o udělení státního občanství ČR i možnost zahrnout do společné žádosti i své děti (toto ovšem nelze v případě, kdy je občanství udělováno na základě § 16 ZSO, tedy na základě významného přínosu pro ČR). Rovněž zůstává zachována možnost jednoho z rodičů, zahrnout dítě do své žádosti.¹²⁵ Dle § 18 ZSO je možné, aby rodiče, jeden z rodičů, zákonný zástupce či opatrovník podali samostatnou žádost o udělení státního občanství ČR pro dítě.¹²⁶ Nově je stanoveno, že pokud se výše uvedené žádostí týkají dítěte staršího 15 let, je třeba i jeho souhlasu (konkrétní požadavky na tento souhlas jsou stanoveny v § 18 odst. 4 ZSO).

Pokud se budeme zabývat náležitostmi žádosti, tak právní úprava obsažena v ZSO je v tomto ohledu opět detailnější, než dosavadní právní úprava a kromě obecných náležitostí žádosti dle správního řádu musí být z žádosti patrné, zda a z jakých důvodů se žádá o prominutí splnění některé z podmínek pro udělení státního občanství. Zároveň ZSO ve svém § 19 a § 20 stanoví, jaké doklady je nezbytné k žádosti přiložit. Tyto doklady se vztahují k záležitostem osobního stavu (jako například oddací list, rodný list, úmrtní list zemřelého manžela/partnera atd.) a také k prokázání splnění podmínek pro udělení státního občanství ČR (např. doklad o absolvování zkoušky z českého jazyka a znalosti reálií ČR, potvrzení o studiu atd.).

V následujících několika odstavcích budu psát o průběhu řízení o udělení SO. Tak jako v ZNPZO zůstává v ZSO zachován odchylný postup oproti správnímu řádu, co se týče rozhodování o žádostech. Jak již jsem uvedla výše, žádost se podává u krajského úřadu, ale rozhoduje o ní MV. V této souvislosti je tedy nutné zmínit § 21 odst. 1 ZSO, který vymezuje úkony krajského úřadu při

---

¹²⁵ V tomto případě je možné zahrnout dítě do žádosti pouze se souhlasem druhého rodiče s jeho úředně ověřeným podpisem, přičemž § 18, odst. 2 ZSO uvádí zároveň podmínky, za nichž se úředně ověřený podpis, případně souhlas druhého rodiče, nevyžaduje.

¹²⁶ § 18 odst. 3 ZSO opět stanoví, že jeden z rodičů tak může učinit pouze se souhlasem druhého rodiče s jeho úředně ověřeným podpisem a zároveň uvádí podmínky, za nichž se úředně ověřený podpis, případně souhlas druhého rodiče nevyžaduje.

přijetí žádosti. Krajský úřad dle tohoto ustanovení vyplní s žadatelem dotazník k žádosti (jehož podobu pro jednotlivé typy řízení uvádím pro představu čtenáře v příloze č. 1 této práce). Krajský úřad poté zašle žádost, spolu s dotazníkem k žádosti, předloženými doklady, svým stanoviskem a stanoviskem obecního úřadu (o němž jsem se zmiňovala výše v souvislosti s podmínkou dodržování právních předpisů ČR uvedenou pod bodem 3.2.6.6.) do 30 dnů od jejího podání MV. MV je tak jako dosud, oprávněno vyžádat si údaje o žadateli od jiných státních orgánů, orgánů územně samosprávných celků a zdravotních pojišťoven. Rovněž si může vyžádat podklady k ověření trestní bezúhonnosti žadatele. I dle nové právní úpravy si MV k žádosti žadatele staršího 15 let vyžádá stanoviska Policie ČR a zpravodajských služeb ČR, na základě kterých může poté dojít k zamítnutí žádosti z důvodu ohrožení bezpečnosti státu.

ZSO vzhledem k rozšíření výčtu podmínek pro udělení státního občanství ČR prodloužil lhůtu pro vydání rozhodnutí o žádosti. Dle § 23 odst. 1 ZSO rozhodne MV o žádosti do 180 dnů ode dne, kdy mu byla žádost doručena. Počátek této lhůty není tedy vázán na okamžik podání žádosti, resp. okamžik zahájení správního řízení! Pokud tedy vyjdeme z výše řečeného, může vyřízení žádosti trvat až 210 dnů od okamžiku podání žádosti příslušnému správnímu orgánu. Zároveň je v § 23 odst. 2 ZSO stanovena speciální lhůta pro vydání rozhodnutí v řízení o rozkladu, a to 120 dní ode dne podání rozkladu. K prodloužení těchto lhůt došlo dle autorů zákona právě z toho důvodu, aby bylo možné každou žádost individuálně a detailně posoudit.

Co se týče meritorních rozhodnutí MV v rámci řízení o udělení SO, tak ta jsou upravena v § 24 a § 25 ZSO. V případě, že MV žádosti vyhoví, vydá žadateli listinu o udělení státního občanství ČR (dále jen „*listinu o udělení SO*“). Nejedná se o vlastní rozhodnutí o udělení státního občanství, ale z mého pohledu se jedná pouze o doklad o tomto rozhodnutí. Státní občanství se nabývá dnem převzetí listiny o udělení SO pouze v případě udělení státního občanství dítěti mladšímu 15 let. Konkrétně tedy dítě v tomto případě nabývá státní občanství dnem převzetí uvedení listiny jeho zákonným zástupcem. V ostatních případech není vznik státního občanství na převzetí listiny o udělení SO vázán, ale žadatel státní občanství nabývá až dnem složení státoobčanského slibu, případně dnem právní moci rozhodnutí o prominutí jeho složení. Samozřejmě je zde i možnost, že MV

žádost o udělení státního občanství ČR zamítne. V tomto případě, může žadatel podat novou žádost nejdříve po uplynutí 2 let od právní moci zamítavého rozhodnutí (toto omezení se nevztahuje na osoby, které byly v době zamítnutí mladší 18 let anebo na žadatele, jimž byla žádost zamítnuta z důvodu nesplnění některé z podmínek dle § 14 ZSO a žadatel v mezidobí tuto podmínku splnil). Co se týče soudního přezkumu, tak je zachován plný soudní přezkum rozhodnutí o žádostech o udělení státního občanství ČR, s výjimkou těch případů, kdy byla žádost zamítnuta z důvodu bezpečnosti státu, o němž jsem hovořila výše.

Jak již jsem uvedla výše, nabývání státního občanství ČR je spojeno se složením státoobčanského slibu žadatelem starším 15 let. Novou legislativní úpravou dochází ke zjednodušení a zkrácení celého procesu skládání slibu, kdy nově se bude skládat před ředitelem krajského úřadu (v hl. m. Praze před tajemníkem úřadu městské části). Nově je také stanoveno, že slib se skládá veřejně a slavnostním způsobem a zároveň je stanovena lhůta pro složení slibu. Pokud žadatel v této lhůtě slib nesloží, MV usnesením řízení zastaví a rozhodnutí o udělení státního občanství ČR zruší! Stále je také zachována možnost MV prominout složení slibu, ale pouze z důvodů hodných zvláštního zřetele. V tomto případě, jak již jsem uvedla výše, nabývá žadatel státní občanství právní mocí rozhodnutí o prominutí složení slibu. ZSO také změnil znění státoobčanského slibu a to tak, že nyní nově dle § 27 odst. 2 ZSO zní: „Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu dodržovat její Ústavu a ostatní zákony České republiky.“.

3.2.6.10. Tzv. zjednodušené udělení státního občanství ČR

V této části se budu zabývat zjednodušeným udělováním státního občanství ve specifických případech, jež je upraveno v § 28 - § 30 ZSO, v části nazvané Zvláštní úprava udělování státního občanství ČR.

V první části této podkapitoly navážu na to, co jsem uvedla v části týkající se nabývání státního občanství ČR určením otcovství (podkapitola 3.2.2.). Zjednodušené udělení státního občanství ČR je dle § 28 ZSO možné v případě, že k dítěti je určeno otcovství státního občana ČR souhlasným prohlášením rodičů a zároveň matka není občankou EU ani bezdomovkyní. V tomto případě se totiž zkoumá, zda určení otcovství nemá pouze účelový charakter a není tudíž možné,

aby dítě státní občanství ČR nabylo automaticky, tak jako v případech uvedených v podkapitole (3.2.2.). V souvislosti s tímto tedy MV zkoumá zejména, zda otec dítěte, ke kterému určil otcovství, žije s dítětem ve společné domácnosti, nebo je s ním v pravidelném kontaktu, podílí se na výchově, plní vyživovací povinnost atd. Žádost lze v tomto případě podat do 1 roku od určení otcovství, případně od narození, pokud bylo otcovství určeno před narozením. V případě podání žádosti pouze jedním z rodičů platí obdobné podmínky jako při podávání normální žádosti o udělení státního občanství (blíže podkapitola 3.2.6.9.). Rozdíl oproti běžnému způsobu udělování státního občanství ČR je takový, že se žádost podává přímo MV, i když není vyloučeno, aby byla podána i u kteréhokoliv krajského úřadu a v cizině u zastupitelského úřadu. Tyto úřady mají povinnost zaslat žádost spolu se svým stanoviskem MV do 30 dnů od jejího podání. Zákon dále stanoví taxativní náležitosti žádosti a doklady, které musí zákonný zástupce nebo opatrovník dítěte k žádosti přiložit. Vzhledem k tomu, že se jedná o specifickou situaci, je odlišně upravena i lhůta k rozhodnutí MV, která činí 60 dní ode dne, kdy byla žádost MV doručena. K nabytí státního občanství ČR dojde dnem převzetí listiny o udělení SO zákonným zástupcem nebo opatrovníkem.

V další části pojednávající o zjednodušených způsobech nabývání státního občanství ČR bych ráda navázala na podkapitolu 3.2.1., věnující se právní úpravě nabývání státního občanství narozením. Právní úprava obsažená v § 29 ZSO reaguje na dosud nedostatečnou úpravu v této oblasti a vychází z požadavku čl. 6 odst. 2 Evropské úmluvy o státním občanství, dle kterého je každý smluvní stát povinen zajistit ve svém vnitrostátním právu, že jeho státní občanství nabývají děti narozené na jeho území, které narozením nenabudou jiného státního občanství, kdy tento požadavek nebyl dosavadní právní úpravou zcela naplněn. V důsledku toho obsahuje ZSO již zmíněné ustanovení, kde je stanoven postup v případě, že dítě narozené v ČR nenabylo státní občanství ani jednoho rodiče a nenabylo ani státní občanství podle § 5 ZSO. Cílem této právní úpravy je tedy umožnit nabytí státní občanství dětem, které se narodí na území ČR, jeho rodiče nejsou bezdomovci, ale dítě i přesto nenabude žádné státní občanství. ZSO stanoví, že: *„MV udělí státní občanství ČR dítěti, které se narodí na území ČR a nenabude narozením státní občanství ani jednoho z rodičů a alespoň jeden z rodičů má na území ČR ke dni narození dítěte povolen pobyt na dobu delší než*

90 dní.¹²⁷ Toto dítě ale nenabývá české občanství automaticky (tedy ex lege), ale je nutné, aby zákonný zástupce, nebo opatrovník dítěte podal žádost o udělení českého státního občanství zjednodušeným způsobem. Je důležité upozornit na slovo „udělí“ v citovaném ustanovení. Jedná se o rozdíl oproti běžnému způsobu udělování, kdy MV může posuzovat v podstatě i jiné podmínky, než zákonem uvedené. Existuje pouze jeden případ, kdy i přes splnění podmínky v § 29 odst. 1 MV dítěti státní občanství ČR neudělí a tím je, že dítě nezískalo státní občanství ani jednoho z rodičů v důsledku toho, že rodič bez závažného důvodu (kterým může být například udělení azylu) neučinil ve vztahu ke svému domovskému státu úkon, na základě kterého by dítě státní občanství tohoto státu nabylo. Ustanovení § 29 ZSO dále uvádí náležitosti žádosti, postup podávání této žádosti pouze jedním rodičem a okamžik nabytí státního občanství, kterým je den převzetí listiny o udělení SO zákonným zástupcem nebo opatrovníkem.

Posledním ze způsobů zjednodušeného nabývání státního občanství ČR je způsob uvedený v § 30 ZSO, o němž jsem se stručně zmínila již v podkapitole 1.1.1.1., v souvislosti s problematikou práva na získání státního občanství. Jak již jsem zmínila výše, vztahuje se toto ustanovení na FO starší 3 let, jež byla nalezena na území ČR a zároveň se vzhledem ke stupni rozumové vyspělosti nebo pro zdravotní postižení nepodaří zjistit její totožnost, pokud ovšem do 6 měsíců ode dne nalezení nevyjde najevo, že nabyla státní občanství jiného státu. Tím, že je zde zakotvena lhůta, je posílen princip právní jistoty. Pokud bude totožnost nalezené FO zjištěna později, nemělo by to mít vliv na její již získané státní občanství ČR. Žádost v tomto případě podává opatrovník ustanovený soudem, ale zároveň je možné, aby řízení bylo zahájeno i z moci úřední, přímo MV. Dle důvodové zprávy k ZSO by MV mělo posuzovat předpoklady pro nabytí státního občanství tímto způsobem (tedy rozumovou vyspělost a případné zdravotní postižení) na základě odborného lékařského posudku. V ZSO ale povinnost MV vyžádat si tento posudek zakotvena není. Je ale otázkou, jak jinak by MV rozumovou vyspělost a případné zdravotní postižení nalezené FO zjišťovalo, než právě prostřednictvím odborného lékařského, případně psychologického posudku. V § 30 ZSO je dále zakotven postup podávání žádosti a postup jejího vyřizování

---

¹²⁷ § 29 odst. 1 ZSO

MV. Nalezená FO nabývá v tomto případě české státní občanství dnem převzetí listiny o udělení státního občanství ČR opatrovníkem.

V souvislosti s uvedenými zjednodušenými způsoby nabývání státního občanství ČR je nutné ještě zmínit možnost udělit státní občanství ČR osobě, která prokáže, že udělení státního občanství bude pro ČR významným přínosem z hlediska vzdělávacího, vědeckého, kulturního či sportovního nebo je to v jiném státním zájmu. Toto umožňuje § 16 ZSO, který zároveň stanoví, jaké další podmínky musí tato osoba pro udělení státního občanství ČR splňovat a jaké instituce mohou výše uvedený přínos žadatele osvědčit.

3.2.7. Prohlášením

Poslední možnost, jak lze nabýt státní občanství ČR, je prohlášením o nabytí státního občanství ČR (dále jen „*prohlášení*“). Dosavadní legislativní úprava umožňovala nabýt státní občanství prohlášením poměrně úzkému okruhu osob. Prvním okruhem osob, které mohly uvedeným způsobem české občanství nabýt, byly dle § 6 odst. 1 ZNPSO FO, které byly k 31. 12. 1992 státní občané ČSFR, ale neměly státní občanství ani ČR ani SR a dále taktéž jejich potomci v linii přímé, kteří nabyli zletilosti a zároveň neměli jiné státní občanství. Druhý okruh osob, jenž měl možnost nabýt české občanství prohlášením, byl vymezen v zákoně č. 193/1999Sb., který se ale týkal pouze některých osob, které české státní občanství pozbyly stanoveným způsobem za totalitního režimu (tedy v letech 1948 – 1990). Stručně jsem se o tomto zákoně již zmínila v kapitole 1.4.1.1. Co se týče tohoto zákona tak, jak již bylo řečeno výše, byl k 1. 1. 2014 zrušen právě ZSO, kterým byla úprava v něm obsažena, pozměněna a zahrnuta právě do nově přijatého ZSO. Nově je tedy právní úprava nabývání státního občanství ČR prohlášením upravena pouze v jednom zákoně, a to konkrétně v § 31 - § 37 ZSO. Ustanovení ZSO možnost nabýt státní občanství ČR prohlášením podstatně rozšiřují, a to hned na několik skupin osob, o kterých se zmíním v následujících odstavcích. ZSO rovněž ve svém § 37 upravuje postup, jakým k nabytí státního občanství prohlášením dochází. Nyní tedy k jednotlivým skupinám osob, které mohou dle ZSO prohlášením státní občanství ČR nabýt.

První skupinu dle § 31 odst. 1 ZSO tvoří FO, které pozbyly české nebo československé občanství před 1. 1. 2014. Zákon ale vylučuje z možnosti nabytí

českého občanství prohlášením ty osoby, které československé občanství pozbyly podle ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. nebo podle Smlouvy mezi ČSR a SSSR č. 186/1946 Sb., o Zakarpatské Ukrajině a dále ty osoby, které byly československými občany a ke dni 1. 1. 1969 se staly nebo by se staly občany Slovenské socialistické republiky¹²⁸, anebo nabyly po 1. 1. 1969 státní občanství Slovenské socialistické republiky nebo SR a jsou dosud slovenskými občany. Dle odst. 2 citovaného paragrafu je dále umožněno nabýt české občanství prohlášením bývalým československým občanům, kteří měli před odchodem do ciziny trvalý pobyt na území ČR nebo České socialistické republiky, pokud nejsou ke dni prohlášení slovenskými občany. ZSO zároveň uvádí, jaké dokumenty musí být k prohlášení v tomto případě připojeny, přičemž postup, jakým se prohlášení provádí, je upraven společně pro všechny oprávněné skupiny osob v § 37 ZSO.

Právní úprava obsažena v § 32 ZSO vychází z § 6 ZNPSO, o němž jsem psala v prvním odstavci této podkapitoly. Ustanovení ZSO zachovává možnost, aby FO, která měla k 31. 12. 1992 československé státní občanství, ale zároveň neměla ani české a ani slovenské občanství, mohla nabýt české státní občanství prohlášením, ovšem nově pouze pokud není ke dni prohlášení slovenským státním občanem. I nadále je umožněno učinit prohlášení i potomkům výše uvedených osob v linii přímé, pokud nebyli českým ani slovenským občanem, ale oproti dosavadní právní úpravě se již nemusí jednat pouze o osoby zletilé.¹²⁹ Jedná se o ojedinělé případy, kdy českoslovenští státní občané žijí nebo žili nepřetržitě v cizině a na území ČR neměli ani trvalý pobyt. V rámci nové právní úpravy v této oblasti se vyskytovaly i takové názory, kdy by právní úprava mohla umožnit zjednodušený způsob nabytí českého občanství všem osobám, které v minulosti byly československými občany, jejich dětem a vnukům, čímž by došlo k výraznému zjednodušení právní úpravy v této oblasti. K přijetí takové varianty, ale jak již je zřejmé, nedošlo.

Dalším okruhem osob, které mohou dle nové právní úpravy nabýt české občanství prohlášením, jsou FO, které se narodily v době od 1. 10. 1949 do 7. 5. 1969 mimo ČSR a jeden z jejich rodičů byl ke dni narození československým občanem a k 1. 1. 1969 se stal, nebo by se stal českým občanem. Toto prohlášení

---

¹²⁸ O tom, kdo se stal k 1. 1. 1969 občanem SSR blížeji podkapitola 2.4.

¹²⁹ Srovnání viz. § 6 odst. 6 ZNPSO a § 32 odst. 2 ZSO

lze ale podat nejpozději do 1. 1. 2015. Po uplynutí této doby již nebude možné tímto způsobem české občanství nabýt.

Dle § 34 ZSO je možné, aby české občanství nabylo prohlášením také FO, která je držitelem neoprávněně vydaného dokladu prokazujícího státní občanství. V takovém případě lze ale státní občanství ČR nabýt pouze, pokud je daná osoba v dobré víře, že je českým občanem, a zároveň tento doklad nebyl ve lhůtě 10 let ode dne jeho vydání zrušen (tato lhůta odpovídá platnosti občanského průkazu, jenž je zpravidla dokladem prokazujícím státní občanství ČR). Touto úpravou je posílen princip právní jistoty držitele dokladu.

Z čl. 6 odst. 4 písm. f) Evropské úmluvy o státním občanství vyplývá pro členské státy požadavek, aby bylo umožněno nabývání státního občanství určitého státu těm FO, které pobývají určitou dobu na jeho území před dosažením zletilosti. Dosavadní právní úprava ale neřešila problematiku nabývání státního občanství osobami, které se narodily v ČR, ale cizincům nebo se sice na území ČR nenarodily, ale přesídlily do ČR již v dětství, a mají tudíž na ČR zpravidla velmi úzké vazby. ZSO tedy ve svém § 35 umožňuje osobám, které mají v ČR trvalý pobyt, nejpozději od věku 10 let se až k datu prohlášení nejméně dvě třetiny oprávněně zdržují v ČR a nebyly pravomocně odsouzeny pro trestný čin nebo provinění nabýt české občanství zjednodušeným způsobem prohlášením. Co se týče podmínky trestní bezúhonnosti, není zde specifikováno, zda jedná o odsouzení za úmyslný či nedbalostní trestný čin/provinění a k jakému trestu či opatření byla daná osoba odsouzena, tudíž tuto podmínku nesplní kdokoliv, kdo byl pravomocně odsouzen k jakémukoliv trestu a pro jakýkoliv trestný čin či provinění. Prohlášením může uvedená osoba nabýt české občanství nejpozději do 3 let od dosažení 18 let.

Poslední možnost, jak lze zjednodušeně nabýt české občanství prohlášením, je zakotvena v § 36 ZSO. Toto ustanovení řeší případy, kdy bylo dítě na území ČR svěřeno do náhradní péče, ale nenabylo státní občanství ČR dle § 38 (blíže podkapitola 3.2.5.). Oproti právní úpravě obsažené v § 38, v tomto případě dítě nenabývá české občanství ze zákona po splnění podmínek, ale jeho nabytí je vázáno na prohlášení oprávněné osoby, kterou vedle rodičů dítěte, opatrovníka nebo zákonného zástupce, může být i osoba, do jejíž péče bylo dítě svěřeno a ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo zařízení pro děti

vyžadující okamžitou pomoc. Toto ustanovení tedy umožní nabýt české občanství i například dětem cizinců, které sice například mají občanství jednoho z rodičů (proto tedy nesplňují podmínku bezdomovectví uvedenou v § 38), ale byly zde svěřeny do náhradní péče, rodiče se o ně nestarají a možnost nabýt české občanství umožní jejich snadnější integraci do české společnosti.

Samozřejmě nesmím opomenout uvést do své práce i postup, jakým se prohlášení dle ZSO činí. K přijetí prohlášení je příslušný krajský úřad podle trvalého, případně posledního trvalého pobytu (pokud prohlašovatel trvalý pobyt v ČR nikdy neměl, je příslušný Úřad městské části Praha 1). Výjimkou je prohlášení dle předchozího odstavce, kdy je příslušné k přijetí prohlášení přímo MV. Prohlášení je možné učinit také v cizině, před zastupitelským úřadem, který prohlášení postoupí příslušnému krajskému úřadu nebo MV. Zvláštností ale je, že případě řízení o nabytí státního občanství prohlášením krajský úřad prohlášení nepostupuje MV, ale to, zda jsou splněny podmínky pro nabytí českého občanství prohlášením, ověřuje krajský úřad sám a MV pouze v případě prohlášení týkajících se dětí svěřených do náhradní péče. V případě, že podmínky splněny nejsou, rozhoduje krajský úřad i o tom, že prohlašovatel občanství ČR nenabyl. Příslušný orgán vydá v případě splnění podmínek prohlašovateli listinu o nabytí státního občanství a dnem jejího převzetí osoba české občanství nabývá. To neplatí v případě prohlášení dle § 34. V tomto se má za to, že osoba nabytá české občanství zpětně, dnem vydání prvního dokladu prokazujícího státní občanství ČR.

Závěr

Tato práce na téma nabývání státního občanství neměla za cíl přinést nějakou převratnou myšlenku či nové návrhy, jakými dalšími způsoby by bylo možné státní občanství ČR nabývat. Cílem této práce bylo přinést čtenáři komplexní přehled způsobů nabývání státního občanství na našem území, aby si mohl vytvořit představu, jak se právní úprava nabývání státního občanství na našem území vyvíjela a proč docházelo k určitým změnám v právní úpravě tohoto institutu a o jaké změny se konkrétně jednalo. Nepřišlo mi ale vhodné pojmut svou práci jako pouhý přehled způsobů nabývání na našem území, a proto jsem se v první kapitole této práce věnovala institutu státního občanství ČR obecně. Zde jsem se pokusila objasnit pojem a význam státního občanství, seznámila jsem čtenáře s jednotlivými teoretickými pojetími státního občanství a uvedla jsem přehled základních pramenů právní úpravy tohoto institutu, čímž jsem chtěla vytvořit jakýsi teoretický základ pro další kapitoly.

Ve druhé kapitole své práce jsem se tedy věnovala vytvoření přehledu způsobů nabývání státního občanství na našem území počínaje rokem 1811 až do roku 2013. Snažila jsem se vytvořit takový přehled, ve kterém nejen uvedu způsoby nabývání státního občanství, které se v dané době uplatňovaly, ale zároveň v něm upozorním čtenáře na hlavní změny, kterými právní úprava v určitých historických obdobích prošla a jaké důvody k těmto změnám vedly.

Vzhledem k legislativním změnám, kterými prošla právní úprava nabývání státního občanství ČR v poslední době, jsem považovala za nutné zaměřit se, v rámci komplexního přehledu způsobů nabývání státního občanství ČR, zejména na současnou právní úpravu tohoto institutu, tedy konkrétně právní úpravu účinnou od počátku roku 2014. Současnou právní úpravě jsem tedy věnovala celou kapitolu. V kapitole zabývající se současnou právní úpravou nabývání státního občanství ČR jsem se pokusila vymežit hlavní změny oproti dosavadní právní úpravě. Abych dodržela svůj cíl vytvořit komplexní přehled způsobů nabývání státního občanství, obsahuje má práce také přehled způsobů nabývání státního občanství ČR, tak jak je uvádí nový zákon o státním občanství. Zároveň jsem ale u jednotlivých způsobů nabývání státního občanství zmínila nejvýznamnější změny oproti dosavadní právní úpravě a rovněž jsem uvedla, v čem spatřuji pozitiva či negativa nové právní úpravy.

Jak již jsem uvedla v úvodu této práce, dle oficiálního zadání měla tato práce obsahovat kapitoly čtyři. Čtvrtá a poslední kapitola se měla obecně věnovat institutu občanství EU. Vzhledem k rozsahu práce a zároveň k tomu, jakým způsobem jsem svou práci pojala, mi přišlo nadbytečné a zároveň i nesystematické zahrnovat do své práce i tuto čtvrtou kapitolu. Raději jsem prostor využila pro detailnější popis současné právní úpravy, což je z mého pohledu pro čtenáře přínosnější a práce tím neztrácí na svém systematickém členění.

Nejvíce pozornosti jsem tedy ve své práci věnovala současné, nové, právní úpravě nabývání státního občanství ČR. Jak čtenář zjistí po přečtení, právní úprava nabývání státního občanství ČR prošla zejména v důsledku historických okolností mnoha změnami, ačkoli bychom mohli říci, že některé základní principy uplatňované u jednotlivých způsobů nabývání státního občanství zakotveny na počátku 19. století jsou i v současné právní úpravě zachovány dodnes. Ke změnám právní úpravy nabývání státního občanství docházelo zejména v důsledku historických změn politického zřízení či změn územních. I právní úprava dosavadní, tedy ta účinná do konce roku 2013, byla přijata v důsledku vzniku samostatné ČR. Proto vykazovala mnohá specifika a byla několikrát významně novelizována a měněna v souvislosti se změnami jiných právních předpisů. I po významných novelizacích byla ale stále považována za nedostatečnou a příliš stručnou. Již v roce 2003 se vláda proto rozhodla vypracovat věcný záměr nového zákona o státním občanství ČR, který byl schválen v roce 2008 a reagoval mimo jiné také na vstup ČR do EU. Tento nový zákon nabyl tedy účinnosti k 1. 1. 2014 a věnuji se mu v poslední kapitole své práce. Potřeba nového zákona o státním občanství byla nesporná nejen z důvodu, že dosavadní právní úprava byla přijata v období značné legislativní tísně v době vzniku samostatné ČR a zároveň vykazovala řadu nedostatků (a to jak v oblasti hmotně-právní, tak procesně-právní úpravy), ale také vzhledem ke vstupu České republiky do EU. V neposlední řadě byla potřeba nového zákona o státním občanství z důvodu očekávané rekonstrukce soukromého práva, která zasáhla i institut státního občanství a nový zákon o státním občanství samozřejmě změny, které v souvislosti s rekonstrukcí nastaly, reflektuje.

Nový zákon o státním občanství tedy všechny tyto skutečnosti zohledňuje a komplexně v jediném předpisu upravuje základní principy nabývání a pozbývání státního občanství. Zároveň upravuje otázky týkající se jeho zjišťování a prokazování a dále také vedení evidence FO, které české občanství nabyly či pozbyly. Z mého pohledu byla dosavadní právní úprava skutečně nedostatečná a v mnoha ohledech již překonána. Nový zákon o státním občanství je ve většině ohledů mnohem detailnější a poskytuje menší prostor pro správní uvážení, zároveň ho ale nevylučuje. Co se týče právní úpravy nabývání státního občanství, tak nový zákon o státním občanství zavádí nové podmínky pro udělení státního občanství, které z většiny detailně upravuje, čímž zohledňuje požadavky praxe. Dále upravuje řízení o udělení státního občanství a zavádí nové způsoby nabývání státního občanství (např. svěřením do náhradní péče či umožňuje zjednodušené nabývání českého občanství prohlášením ve více případech). V některých ohledech je nový zákon přísnější, co se týče požadavků na získání českého občanství, v jiných ohledech je zase mírnější. O všech významných změnách týkajících se nabývání českého občanství, se zmiňuji právě v poslední kapitole. Každopádně se dle mého názoru jedná o dobře zpracovaný zákon, který odpovídá současnému stavu společnosti a mezinárodní a evropské legislativě. Je otázkou času, jaké problémy se v souvislosti s tímto novým zákonem objeví v praxi a kdy bude potřeba jeho první novelizace a v jaké oblasti.

Cíl vytvořit komplexní přehled způsobů nabývání státního občanství na našem území a přitom se zaměřit na nový zákon o státním občanství jsem splnila. Poskytla jsem čtenáři komplexní a systematický přehled jednotlivých způsobů nabývání státního občanství, který byl zaměřen právě na současnou právní úpravu.

Seznam příloh:

- 1) Příloha č. 1 – dotazníky k žádosti o udělení státního občanství ČR dle zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství ČR a o změně některých zákonů
- 2) Příloha č. 2 – CD - ROM s textem diplomové práce ve formátu PDF v obálce na zadních deskách práce

Příloha č. 1

DOTAZNÍK k žádosti o udělení státního občanství

I.

1. Žadatel (žadatelka)

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Žádal již v minulosti o státní občanství České republiky, kdy a kde:

Bydliště:

Další kontaktní údaje (telefon, email):

Vzdělání:

Rodinný stav:

Kdy a kde uzavřel(a) manželství, popřípadě kdy a kde bylo manželství rozvedeno:

Zaměstnání Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

Finanční prostředky, ze kterých jsou v České republice zajišťovány žadatelovy životní potřeby a náklady:

Čerpání dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi:

Disponuje žadatel příjmy ze zahraničí; případně jakými:

Spolková, případně jiná zájmová činnost žadatele v České republice:

2. Manžel (manželka)

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Bydliště:

Vzdělání:

Státní občanství:

Měsíční příjem:

3. Děti

Jméno a příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Bydliště Státní občanství:

Vykonává žadatel (žadatelka) vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti omezen, pozastaven, anebo je jejího výkonu zbaven:

4. Dosavadní státní občanství žadatele (žadatelky)

Jak žadatel(ka) nabyl(a), popřípadě pozbyl(a) dosavadní státní občanství a jak je prokazuje:

Dosavadní státní občanství:

5. Pobyť na území České republiky

Od kdy se zdržuje na území České republiky:

Od kdy má povolen trvalý pobyt na území České republiky:

Pobyt před vstupem na území České republiky:

Průkaz k pobytu na území České republiky:

Cestovní doklad:

II.

Rodiče žadatele (žadatelky)

Jméno a příjmení Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Státní občanství:

Bydliště:

Pobyt na území České republiky:

Žádali již v minulosti o státní občanství České republiky, kdy a kde:

DOTAZNÍK
k žádosti o udělení státního občanství - nezletilý žadatel

I.

1. Žadatel (žadatelka)

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Bydliště:

Žádal již v minulosti o státní občanství České republiky, kdy a kde:

Zákonní zástupci žadatele:

Kontaktní údaje zákonných zástupců žadatele (adresa, telefon, email):

Vzdělání:

Studijní činnost; název školy, kterou žadatel aktuálně navštěvuje:

Spolková, případně jiná zájmová činnost žadatele v České republice:

Rodinný stav:

Kdy a kde uzavřel(a) manželství, popřípadě kdy a kde bylo manželství rozvedeno:

Finanční prostředky, ze kterých jsou v České republice zajišťovány žadatelovy životní potřeby a náklady:

Čerpání dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi:

2. Rodiče žadatele (žadatelky)

Jméno a příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Státní občanství:

Bydliště:

Pobyt na území České republiky:

Žádali již v minulosti o státní občanství České republiky, kdy a kde:

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

3. Dosavadní státní občanství žadatele (žadatelky)

Jak žadatel(ka) naby(a), popřípadě pozbyl(a) dosavadní státní občanství a jak je prokazuje:

Dosavadní státní občanství:

Žádal již v minulosti o státní občanství České republiky, kdy a kde:

4. Pobyt na území České republiky

Od kdy se zdržuje na území České republiky:

Od kdy má povolen trvalý pobyt na území České republiky:

Pobyt před vstupem na území České republiky:

Průkaz k pobytu na území České republiky:

Cestovní doklad:

5. Pracovní aktivity žadatele a jeho vlastní příjmy ¹

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

Disponuje žadatel příjmy ze zahraničí; případně jakými:

5. Manžel (manželka) ²

Kdy a kde uzavřel(a) manželství, popřípadě kdy a kde bylo manželství rozvedeno:

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Bydliště:

Vzdělání:

Státní občanství:

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

7. Děti ³

Jméno a příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Bydliště:

Státní občanství:

Vykonává žadatel (žadatelka) vůči dítěti rodičovskou odpovědnost, nebo je výkon jeho rodičovské odpovědnosti omezen, pozastaven, anebo je jejího výkonu zbaven:

---

¹ vyplňuje se pouze v případě, že nezletilý žadatel již v České republice vykonával pracovní činnost, případně že disponuje vlastními příjmy

² vyplňuje se pouze v případě, že nezletilý žadatel (žadatelka) uzavřel jako nezletilý manželství

³ vyplňuje se pouze v případě, že v případě nezletilého žadatele (žadatelky), který již má děti

DOTAZNÍK

k žádosti o nabytí státního občanství České republiky určením otcovství podle § 28 zákona č. 186/2013 Sb.

1. Dítě, jehož se žádost o nabytí státního občanství určením otcovství týká

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Státní občanství:

Bydliště:

Finanční prostředky, ze kterých jsou zajišťovány životní potřeby a náklady dítěte:

Čerpání dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi dítětem:

Druh pobytu, který dítě v České republice má nebo v minulosti mělo:

Bylo za dítě již v minulosti žádáno o státní občanství České republiky, kdy a kde:

2. Matka dítěte

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Státní občanství:

Bydliště:

Rodinný stav:

Děti:

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

Čerpání dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi matkou dítěte:

3. Otec dítěte

Jméno a příjmení, popřípadě rodné příjmení:

Datum a místo narození:

Rodné číslo, bylo-li přiděleno:

Státní občanství:

Bydliště:

Rodinný stav:

Děti:

Zaměstnání:

Podnikatelská činnost:

Měsíční příjem:

Čerpání dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi otcem dítěte:

4. Údaje týkající se určení otcovství

Datum určení otcovství:

Matriční úřad nebo soud, před kterým došlo k souhlasnému prohlášení o určení otcovství:

5. Některé další skutečnosti týkající se žádosti

Žije otec dítěte, ke kterému určil otcovství, s dítětem ve společné domácnosti:

Podílí se otec dítěte, ke kterému určil otcovství, na výchově dítěte:

Plní otec dítěte, ke kterému určil otcovství, vůči dítěti vyživovací povinnost, případně v jaké výši:

Resumé

This thesis deals with the subject of the acquisition of Czech citizenship. It is divided into three chapters. The first chapter provides basic acquainting of the reader with the concept of citizenship and at the same time it defines the essential characteristics of this institution and its various theoretical concepts. At the same time, first chapter includes methods of acquiring citizenship in general terms and also a list of individual rights and obligations arising from citizenship. At the end of the first chapter I present a list of fundamental law sources, both domestic and international sources that can not be overlooked.

The second chapter is an overview of different ways of acquisition of citizenship in the Czech Republic, starting from 1811 up to the present. This chapter was intentionally divided into several time periods that correspond to the historical changes that have occurred and due to which the law of citizenship in our country changed.

The most important part of my thesis is in last chapter, which pays particular attention to the current legislation of acquisition of Czech citizenship, effective from 1st January 2014. In this chapter, I therefore focused on the different ways of acquiring citizenship of the Czech Republic pursuant to Act No. 186/2013 Coll., The citizenship of the Czech Republic and at the same time I provide reader with comparison to previous legislation and draw attention of the reader to the differences in the currently effective legislation being compared to the previous legislation.

Sezam pramenů a použité literatury

MONOGRAFIE:

ČERNÝ, Václav a Miloš VALÁŠEK. *České státní občanství: Ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR*. Praha: Linde Praha, a.s., 1996, 478 s. ISBN 80-7201-018-2.

DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 210 – 222 s. ISBN 978-80-7357-753-7.

EMMERT, František. *Česká republika a dvojí státní občanství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 116 s. ISBN 978-80-7400-383-7.

FILIP, Jan a Jan SVATOŇ. *Státověda*. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, a.s., 2011, 400 s. ISBN 978-80-7357-685-1.

FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Václav Klemm, 2011, 330 s. ISBN 978-80-904083-7-1.

GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, Petra a Jitka MORÁVKOVÁ. *Statusové věci občanů*. Praha: ASPI, 2009. 564 s. ISBN 978-80-7357-447-5.

KINDL, Vladimír. *Československé státní občanství 1918 - 1938*. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě. Svazek 1*. Praha: Karolinum, 2010, 405 – 431 s. ISBN 978-80-246-1718-3.

KUBEČKOVÁ, Magdaléna. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2009. 121 s. ISBN 978-80-86729-55-8.

MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva*. 6. doplněné a aktualizované. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2013, 255 s. ISBN 978-80-7418-190-0.

ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6. doplněné a rozšířené. Praha: C. H. Beck, 2011, 556 s. ISBN 978-80-7400-398-1.

VALÁŠEK, Miloš a KUČERA. *Státní občanství - komentář : zákon o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty (podle stavu k 1. 9. 2006)*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006. 287 s. ISBN 80-7201-625-3.

PERIODICKÉ ZDROJE:

HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 1., Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 37/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987

HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová *Vznik československého státního občanství a jeho vývoj do roku 1969*. Díl. 2., Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 37/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987

HENYCH, Václav, Miroslav MORAVEC a Kateřina Guluškinová: *Státní občanství*, Příloha týdeníku vlády ČSR Národní výbory č. 18/1987. Praha: Ministerstvo vnitra, 1987

KURIVČAKOVÁ, Uljana. *Dvoji občanství aneb co přinese nový zákon o státním občanství ČR*. Právní rádce. 2013, č. 12. s. 33

PIPKOVÁ, Hana. *Nad analýzou právní úpravy nabytí a pozbytí státního občanství*. Právní rozhledy. 2005. č. 13. s. II, dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?type=html&documentId=nrptembqgvpxa4s7gezv643uojpws2i&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=569131>

ROZUMEK, Martin. *Nabytí státního občanství ČR udělením aneb Na cestě od absolutní správní úvahy ke standardnímu správnímu řízení*. Bulletin advokacie. 2007. č. 10. s. 39

INTERNETOVÉ ZDROJE:

HOLÝ, T. *Vývoj právní úpravy státního občanství od vzniku samostatné ČR*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Dostupné z: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:RKNrZVH3_ScJ:is.muni.cz/th/61015/pravf_m/Vyvoj_pravni_upravy_statniho_obcanstvi_od_vzniku_samostatne_CR.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

Ministerstvo vnitra ČR – informace k novému zákonu o státním občanství ČR, dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-novemu-zakonu-o-statnim-obcanstvi-cr.aspx>

Ministerstvo vnitra ČR – Nabytí státního občanství ČR osvojením, dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/nabyvani-statniho-obcanstvi-ceske-republiky-osvojenim.aspx>

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

Zákon č. 946/1811 Sb., Obecný zákoník občanský

Zákon č. 102/1947 Sb., o nabytí a pozbytí československého státního občanství sňatkem

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Zákon č. 194/1949 Sb., o nabývání a pozbývání československého státního občanství

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci

Zákon č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství

Zákon č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR

Vyhláška MŠMT č. 137/1993 Sb., kterou se stanoví kritéria pro prokazování znalosti českého jazyka žadatelů o udělení státního občanství ČR

Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, č. 2/1993 Sb.

Zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých občanů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)

Zákon č. 206/2011 Sb., devizový zákon, ve znění účinném do 19. července 2011

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 186/2913 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)

Vyhláška MŠMT č. 433/2013 Sb., o prokazování znalosti českého jazyka a českých reálií pro účely udělování státního občanství ČR

Důvodová zpráva k zákonu č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mjygzpwi6rnnga&conversationId=3864633>

Všeobecné deklaráce lidských práv, dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Úmluva o omezení případů bezdomovectví z r. 1961 č. 43/2002 Sb.m.s., dostupná z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/umluvy/umluvy-tykajici-se-osob-bez-statni-prislusnosti/umluva-o-omezeni-pripadu-bezdomovectvi-z-roku-1961.html>

Úmluva o státním občanství vdaných žen č. 72/1962 Sb., zdrojový dokument: ONDŘEJ, Jan a Miroslav POTOČNÝ. Obecné mezinárodní právo v dokumentech. 2., doplněné vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, 35 – 36 s. ISBN 80-7179-814-2.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace z roku 1965 č. 95/1974 Sb., dostupná z: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/>

Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb., dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

Úmluva o právech dítěte z r. 1989 č. 104/1991 Sb., dostupná z: <http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/?lawsSbirkaCislo=104&lawsCastkaCislo=&lawsSbirkaCastkaRok=1991&lawsSearchSubmit=Odeslat>

Evropská úmluva o státním občanství č. 76/2004 Sb.m.s., dostupná z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrg2427giydanc7g43c2ma>

JUDIKATURA:

Nález Ústavního soudu České republiky č. 207/1994 Sb., ve věci návrhu na zrušení na zrušení § 6, 11, § 12 odst. 3, § 18 odst. 1 písm. a), c) a § 18a písm. a), b) zákona České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění zákona č. 272/1993 Sb., dostupné z:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=27135&pos=1&cnt=1&typ=result>

Nález Ústavního soudu č. 6/1996 Sb., dostupný z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=28005&pos=1&cnt=1&typ=result>

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 1. 2004 sp. zn. 7 As 31/2002 – 33, dostupný z: <http://kraken.slv.cz/7A31/2002>

Nález ÚS ČR IV. ÚS 586/99, dostupný z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=34969&pos=2&cnt=3&typ=result>

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 5. 2006, sp. zn. 2 As 31/2005 – 78, dostupné z: <http://kraken.slv.cz/2As31/2005>